

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1908. Andra Kammaren. N:o 52.

Tisdagen den 28 april.

Kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 22 innevarande april.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att ledamoten af Riksdagens andra kammare herr Jöns Åkesson i följd af sjukdom (ansiktsros) är förhindrad att fr. o. m. den 27 april tills vidare deltaga i riksdagsarbetet, intygar

Stockholm den 26 april 1908.

Thure Hellström,
Med. doktor.

§ 3.

Herr statsrådet m. m. grefve *H. E. G. Hamilton* aflämnade Kungl. Maj:ts propositioner till Riksdagen:

angående försäljning af ett till förra hospitalshemmanet Bolsbyn n:is 1—3 i Uppsala län hörande soldattorp;

angående försäljning af mark från förra militiebostället Viken n:o 2 i Jämtlands län;

angående försäljning af förra fänriksbostället 1 mantal Mälhammar n:o 1 i Södermanlands län;

angående försäljning af ett till förra militiebostället $\frac{1}{2}$ mantal Torestorp n:o 1 i Jönköpings län hörande jordområde jämte rätt till vatten;

angående försäljning af två torp från förra kronofogdebostället Södra Vee n:o 1 i Värmlands län;

angående försäljning af det förra häradshöfdingbostället Husby n:is 3 och 4 i Uppsala län tillhörande torpet Falsboda n:o 1;

angående försäljning af vissa till förra mönsterskrifvarbostället Glabo n:o 1 med Lilla Saltvik n:is 3 och 5 i Kalmar län hörande område;

angående försäljning af vissa delar af förra militiebostället Stora Görslöf n:is 12 och 13 med underlydande i Malmöhus län;

angående försäljning till Örebro stad af tomten n:o 18 vid Olai-gatan i Örebro;

angående pension å allmänna indragningsstaten ått förre amanuensen hos arméförvaltningen Gustaf Albert Thimgren;

angående ändrad lydelse af § 18 mom. 1 och § 52 mom. 2 värnpliktslagen;

angående anslag till offentliggörande af förhandlingarna vid elfte internationella antialkoholkongressen; och

angående inköp af hotell Utsikten vid Trollhättan.

Samtliga dessa propositioner blefvo på begäran bordlagda.

§ 4.

Föredrogos hvar för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord hvilande propositioner; och hänvisades därvid till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

angående ändring i gällande grunder för pensionering af flottans befäl och underbefäl med vederlikar;

angående åtgärder för underlättande af manskapsrekryteringen vid flottan och kustartilleriet; samt

angående försäljning af ett staten tillhörigt vattenfall i Lagan vid Laholm m. m.

Till första särskilda utskottet öfverlämnades härefter Kungl. Maj:ts propositioner:

angående upphörande af det från viss jord i Skåne, Halland och Blekinge utgående landgille m. m.; och

angående ändring i grunderna för upphörande af den i Göteborgs och Bohus län utgående landskydd.

Vidare remitterades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående vissa bestämmelser rörande gränstrafiken mellan Sverige och Norge.

Slutligen hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

angående pension ått registratorn i patent- och registreringsverket Wilhelm Swalins änka Dorotea Maria Swalin, född Follin;

angående beredande af statspensioner ått vissa bland framlidne Hans Maj:t Konung Oscar II:s tjänare; och

angående uppförande af ny bostad åt landshöfdingen i Blekinge län m. m.

§ 5.

Herr *A. Thylanders* motion, n:o 305, som härefter föredrogs, hänvisades till statsutskottet.

§ 6.

Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden n:is 11 och 12, statsutskottets utlåtanden n:is 84, 85, 86, 87, 88, 89 och 90 samt bevillningsutskottets betänkanden n:is 21 och 22.

§ 7.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 70, till Konungen, med förordning angående bevillningsafgifter för särskilda förmåner och rättigheter.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

§ 9.

Till bordläggning anmälades Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden:

n:o 30, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående ändringar i nu gällande föreskrifter rörande skyddskoppymningen; och

n:o 31, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående revision af lasaretsstadgan.

§ 10.

Afgåfvos följande nya motioner, nämligen af:

herr *A. Ekman* i Mo gård, n:o 307, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om skogsaccis;

herr *E. Hammarlund*, n:o 308, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 3 och 4 §§ i lagen angående folkskoleväsendet i Stockholm den 15 maj 1903;

herr *E. P. W. Röing*, n:o 309, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande af postverkets utgiftsstater för år 1909 m. m.;

herr *S. H. Kvarnzelius*, n:o 310, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående förbud mot kvinnors användande till arbete nattetid i vissa industriella företag; och

herr *M. H. Sandén m. fl.*, n:o 311, i anledning af Kungl.

Maj:ts proposition med förslag till lag om reglering af prästerskapets aflöning m. m.

Nämnda motioner blefvo på begäran lagda på bordet.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 2,51 e. m.

In fidem
Herman Palmgren.

Onsdagen den 29 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 23 innevarande april.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarbetyg:

Att lektor Gullbrand Elowson på grund af bröstkatarr med feber är tillsvidare hindrad att deltaga i Riksdagens förhandlingar, intygar

Stockholm den 27 april 1908.

J. G. Edgren,
e. o. professor i medicin.

§ 3.

Herr statsrådet m. m. *Å. H. Hammar skjöld* aflämnade Kungl. Maj:ts propositioner till Riksdagen:

angående anslag till en vetenskaplig expedition till Spetsbergen år 1908;

angående statsunderstöd till en ifrågasatt samskola i Eslöf; och med förslag till vissa ändringar i lagen angående civila tjänst-innehafvares rätt till pension den 11 oktober 1907.

De kungl. propositionerna bordlades.

§ 4.

Vidare öfverlämnade herr statsrådet m. m. *Alfred Petersson* Kungl. Maj:ts propositioner:

med anledning af framställning från magnesitaktiebolaget Tarrekaise beträffande vissa af bolaget arrenderade mineralfyndigheter å kronojord i Norrbottens län;

angående försäljning af en till förra militiebostället Sjögården n:o 1 jämte Sjögården n:o 2 i Älfsborgs län hörande lägenhet;

angående försäljning af åtta lägenheter från förra skvadronschefsbostället Sallerup n:is 1, 6 och 7 i Malmöhus län; och

angående försäljning af tre till kungsladugården Skälby i Kalmar län hörande områden.

Jämväl dessa propositioner blefvo på begäran bordlagda.

§ 5.

Föredrogos hvar för sig Kungl. Maj:ts på kammarens bord liggande propositioner; och hänvisades därvid till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

angående försäljning af ett till förra hospitalshemmanet Bolsbyn n:is 1—3 i Uppsala län hörande soldattorp;

angående försäljning af mark från militiebostället Viken n:o 2 i Jämtlands län;

angående försäljning af förra fänriksbostället 1 mantal Mälhammar n:o 1 i Södermanlands län;

angående försäljning af ett till förra militiebostället $\frac{1}{2}$ mantal Torestorp n:o 1 i Jönköpings län hörande jordområde jämte rätt till vatten;

angående försäljning af två torp från förra kronofogdebostället Södra Vee n:o 1 i Värmlands län;

angående försäljning af det förra häradshöfdingbostället Husby n:is 3 och 4 i Uppsala län tillhörande torpet Falsboda n:o 1;

angående försäljning af vissa till förra mönsterskrifvarbostället Glabo n:o 1 med Lilla Saltvik n:is 3 och 5 i Kalmar län hörande områden;

angående försäljning af vissa delar af förra militiebostället Stora Görslöf n:is 12 och 13 med underlydande i Malmöhus län;

angående försäljning till Örebro stad af tomten n:o 18 vid Olaigatan i Örebro; och

angående pension å allmänna indragningsstaten åt förre amanuensen hos arméförvaltningen Gustaf Albert Thimgren.

Till lagutskottet öfverlämnades vidare Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse af § 18 mom. 1 och § 52 mom. 2 värnpliktslagen.

Slutligen remitterades till statsutskottet Kungl. Maj:s propositioner:

angående anslag till offentliggörande af förhandlingarna vid elfte internationella antialkoholkongressen; och

angående inköp af hotell Utsikten vid Trollhättan.

§ 6.

Häruppå föredrogos hvar efter annan de å kammarens bord hvilande motionerna; och hänvisades därvid:

herr *A. Ekman*s i Mo gård motion, n:o 307, till lagutskottet

herr *E. Hammarlunds* motion, n:o 308, till lagutskottet;

herr *E. P. W. Röings* motion, n:o 309, till statsutskottet;

herr *S. H. Kvarnzelius* motion, n:o 310, till lagutskottet; och

herr *M. H. Sandéns* m. fl. motion, n:o 311, till första särskilda utskottet.

§ 7.

Föredrogos, men bordlades åter Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden n:is 30 och 31.

§ 8.

Ang. ändring af 35 och 36 §§ regeringsformen. Till afgörande förelåg konstitutionsutskottets utlåtande n:o 11, i anledning af väckt motion om ändring af 35 och 36 §§ regeringsformen.

Uti en inom Andra Kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, n:o 253, hade herr *J. R. Kjellén* hemställt, att Riksdagen måtte såsom hvilande till vidare grundlagsenlig behandling antaga följande förslag till ändrad lydelse af regeringsformens §§ 35 och 36:

§ 35.

De ämbeten och tjänster, hvilka äro af den egenskap, att Konungen fullmakter därå utfärdar, med de undantag som i nästföljande paragraf sägas, anses som förtroendesysslor, hvarifrån Konungen må innehafvaren entlediga, när han pröfvar rikets tjänst det fordra. Konungen kungöre dock — — skäl äga.

§ 36.

Ang. ändring
af 35 och 36
§§ regerings-
formen.
(Forts.)

De, som beklåda domareämbeten, så högre som lägre, kunna icke, utan medelst rannsaking och dom — — — flyttas. Andra undantag från den i föregående paragraf stadgade grundsats kunna bestämmas genom särskild lag, stiftad i den ordning 87 § 1 mom. stadgar.

Utskottet hemställde, att herr Kjelléns förevarande motion icke måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Reservationer hade emellertid afgifvits af:

herr *Staaß*, som, med instämmande af herrar *Beckman* i Djurs-holm, *Ericsson* i Vallsta, friherre *Bonde*, *Centerwall*, *Kvarnzelius* och *von Schéele*, biträdt utskottets hemställan, men i afseende å motiveringen föreslagit ett tillägg, så lydande:

Efter utskottets mening liksom efter motionärens är ett af de främsta villkoren för ett kraftigt utvecklingsarbete dugliga, initiativrika regeringar. Från regeringen böra lifgifvande impulser företrädesvis utgå för att vidare verka inom administrationens alla grenar. Att regeringen därvid behöfver stöd och hjälp af duglighet och energi inom förvaltningen säger sig själf. Hufvudförut-sättningen för att detta skall blifva fallet är tydligen, att urvalet vid befordringar sker framförallt med afseende på skicklighet till tjänsten. Och i detta afseendet torde sedan långa tider tillbaka betydande fel hafva begåtts i vårt land. 'Förtjänsten' i bemärkelse af aritmetiskt beräkneliga meriter har säkerligen fått spela en allt-för stor roll i befordringssystemet och befordringskutymmer utbildat sig, som menligt inverka på många områden af förvaltningen. Fullföljes emellertid på ett målmedvetet och genomgripande sätt den förändring till det bättre, som onekligen härutinnan i viss mån redan begynt göra sig gällande, skulle mycket vara vunnet. Och utskottet är öfvertygadt, att en duglig och för sitt ämbete lämpad ämbetsmans plikttrohet och ambition i själfva verket ut-göra en säkrare borgen för att han skall fylla sin plats än fruktan för entledigande från tjänsten i allmänhet kan vara.

Utskottet vill med det sagda icke hafva bestridit, att föränd-ringar i ämbets- och tjänstemännens ställning utöfver dem, som de senare åren ägt rum, måhända kunna tarvas på både ett och annat område. Men utskottet anser, att dessa förändringar i så-dant fall böra ske efter ingående pröfning af de särskilda behof-ven för hvarje administrativ inrättning och icke genom en generell omgestaltning af hela ämbetsmannakårens ställning såsom motio-nären föreslagit;

samt

herrar af *Callerholm* och *S. Clason* mot vissa delar af utskottets motivering.

Ang. ändring
af 35 och 36
§§ regerings-
formen.
(Forts.)

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, begärdes ordet af:

Herr Kjellén, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Det torde icke förvåna någon, om jag säger, att det var först efter lång tvekan, som jag beslöt mig för att framlägga ifrågavarande motion. Å ena sidan är det icke angenämt att träda fram och döma ett system, som uppbäres af personer, för hvilka såsom sådana man endast kan hysa känslor af aktning. Det var, såsom människor nu äro beskaffade, gifvetvis att befara, att dessa skulle taga domen öfver systemet åt sig personligen, så mycket mera som det också syntes gälla en personlig förmån. Å andra sidan är det icke tacksamt att uppträda emot ett sådant privatintresse, då det ingått förbund med och således hägnas af en nationell fördom. Hvarje nation är nämligen omgifven af vissa obetviflade föreställningar såsom af en särskild luft, så att den icke kan se tingen annat än genom dem. Analyserar man en sådan nationell atmosfär, så finner man, att den består af både rena och orena element, fördomar på godt och fördomar på ondt. De senare äro ofta icke annat än de förra i deras ålderdomsstadium, d. v. s. en gång lifskraftiga idéer, som lefvat ut. Alltså böra de rensas bort; äfven den nationella luften bör understundom ventileras. Men nationen är rädd om sina fördomar och är icke starkt medveten om deras goda eller dåliga egenskaper. De höra till nationaliteten, d. v. s. personligheten själf. Därför måste hvarje försök att komma dem till lifs räkna med att mötas af en instinktmässig reaktion; och denna stämning bildar den säkra resonansen åt dem, som målmedvetet spela på fördomen, därför att de tro sig hafva intressen förbundna med densamma.

Då jag nu klart såg, att byråkratismens spår ledde till principen om ämbetsmännens oafsätlighet i regeringsformens 36 paragraf, så var jag icke omedveten om att man här kom till något, som kan kallas för en nationell fördom. Vi äro så vana vid denna ämbetsmännens ställning, att vi i regel icke kunna tänka oss annat; den föreställningen har vuxit samman med vår politiska åskådning öfver hufvud. Följaktligen måste jag befara, att ett vidrörande af denna paragraf skulle framkalla en naturlig reaktion till förmån för det angripna systemet; och jag tror icke, att jag misstager mig, om jag säger, att så allmänt varit fallet. Det första intrycket af mitt förslag har säkerligen varit en bestämd antipati. Under sådana förhållanden har det synts mig mycket angeläget att uppvisa, att det angripna systemet åtminstone icke är en allmänt-mänsklig regel, utan så godt som *säregnet för vårt land*. Jag har velat understryka detta för deras vidkommande, som icke haft tillfälle att läsa motionen: hvad jag satt i fråga för våra ämbetsmän är ingenting annat eller värre än den ställning, som ämbetsmännen inneha i så godt som alla andra länder i kristenheten.

Konstitutionsutskottet finner i slutet af sitt föreliggande betänkande denna min hänvisning till främmande länder »icke sär-

deles vägledande med hänsyn till önskvärheten eller lämpligheten af den föreslagna reformen» hos oss. Det är möjligt, att konstitutionsutskottet har rätt i detta; men det är ganska säkert, att hänvisningen varit vägledande i den riktning, som jag afsett med densamma. Jag har nämligen icke afsett densamma såsom ett positivt bevis, utan mera såsom ett slags förord, för att bryta den stämning, i hvilken man öfver hufvud icke ens vill upptaga saken till diskussion. När man får läsa detta, måste man säga sig, att en anordning, som är faktisk och själfklar i så godt som alla andra länder, icke kan vara en ren orimlighet för vårt kära land. Vårt afvikande system visar sig ju nu icke fotadt i någon obeveklig naturens eller nådens ordning, utan som en i allo »världslig sak». Det är icke längre »tabu», som vissa vildar benämna föremål, de där icke få vidröras eller omtalas. Vi kunna komma till ett resonemang äfven i denna punkt; och när vi hunnit så långt, så tror jag, att ett mycket väsentligt hinder för reformens framgång redan är öfvervunnet. Utan tvifvel är det en betydande styrka för en reformtanke, när den första gången frambares, att den kan stödja sig på ett allmänt utbreddt bruk i världen utanför. Kanske har jag detta förhållande rent af att tacka för att utskottet icke gjort såsom vissa bourboner i höger- och ämbetsmannapressen, som ingenting lärt och ingenting glömt och ingenting sett af den därpå följande verkliga bevisföringen, utan afvisat alltihop från början med några gester. Jag fruktade nästan, att utskottet skulle göra så, och jag är detsamma tacksamt för att det åtminstone upptagit frågan till saklig behandling — äfven om jag sedan från min utgångspunkt icke kunnat undgå att finna denna sakbehandling färgad mera af det antydde reaktiva stämningmomentet än af en klar uppfattning af hvad som här är det väsentliga.

Sedan vi alltså konstaterat, att här är fråga om någonting, som är det allmänna bruket i civiliserade stater, följer att se till, huruvida vårt land har några speciella egendomligheter, som göra ett sådant system omöjligt eller olämpligt för oss. Här börjar den positiva bevisningen.

Jag skulle då här vilja något skarpare än jag gjort i motionen understryka ett förhållande, som synes mig böra tillerkännas ett betydande vitsord i frågan, och det är, att *vi redan hafva detta system i privata svenska företag*. Principen, att tjänare skola kunna afsättas äfven för annat än rena lagstridigheter, den icke blott finnes, utan den är själfklar i hela vårt arbetslif nedanför statsförvaltningen. Jag ser här i kammaren representanter för företag af olika art. Jag ser jordbrukare af alla grader och storlekar; jag skall då tillåta mig att fråga t. ex. friherre Silfverschiöld på Koberg och herr Johansson i Mossebo, om de kunna tänka sig ett jordbruk, där inspektorer och rättare och pigor och drängar få släpa benen efter sig ute på gårdet hur trögt som helst och ändock hafva laglig rätt att sitta kvar i deras bröd! Här finnas stora industri-

Ang. ändring
af 35 och 36
§§ regerings-
formen.
(Forts.)

Ang. ändring
af 35 och 36
§§ regerings-
formen.
(Forts.)

idkare: jag skulle vilja fråga t. ex. brukspatron Svensson på Skyllberg, om han kan tänka sig en framåtgående fabriksverksamhet, där ingenjörer och verkmästare ha lifstids rätt till sina anställningar, huru de än sköta eller vansköta sina uppgifter! Här finnas grosshandlare och bankmän: jag ber då att få till herrar Neess och Palme hemställa, huruvida de skulle vilja sköta en affär, där kontoristerna icke kunde aflägsnas för någonting annat än t. ex. ren förnintlning, och där kontoristerna icke vore medvetna om denna sin dödlighet! Här finnas sjömän: hur skulle kapten Ödman hafva kunnat rida ut alla sina stormar på havvet, om han varit tvungen att behålla lata och försumliga besättningskarlar! Här sitta tidsningsredaktörer: huru skulle herrar Hildebrand och Branting på ett så lysande sätt kunna uppehålla den publicistiska striden sins emellan, om deras underlydande och medarbetare hade laga rätt att sofva i sina stolar i stället för att arbeta! Här finnas ledare af lifskraftiga organisationer: skulle herr Lindqvist kunna tänka sig någon framgång åt arbetarrörelsen, om arbetarnes förtroendemän hade rätt att sitta kvar på sitt eget förtroende, sedan de mist ledningens eller sina resp. korporationers!

Jag behöfver icke fortsätta rondan längre. Hvert vi se inom arbetets och framåtskridandets värld är det alltjämt samma själfklara system. Det finnes icke någon arbetsgifvare eller principal så liten, att han icke för verkets skull måste taga i anspråk en viss godtycklighetens rätt öfver sina redskap. Det finnes blott en, som är beröfvad denna rätt — och det är den största af alla organisationer och arbetsgifvare och affärshus och rederier och allt, nämligen *staten*.

Det är mycket sant, att vi icke kunna tillämpa tjänstehjonsstadgan omedelbart på våra statstjänare — ty emellan dem och andra är det ju till *graden* en mycket väsentlig skillnad. Men, mina herrar, till *arten* är det ingen skillnad, och vi kunna alltså icke komma ifrån det resultatet, att vi icke hafva samma ansvarskänsla inför staten som inför ett enskildt företag. När det gäller en vanlig affär, så se vi, att man måste pruta af något på de underlydandes säkerhet, därför att affärens framgång är hufvudsaken. Men när det gäller staten, *då* är det icke längre så noga, då tänka vi icke längre främst på vikten af framåtskridande, då skjuta vi de underlydandes intresse i förgrunden. Kunna vi nu undgå den slutsatsen, att vi icke äro lika angelägna om statens framåtskridande som om privata företags?

Jag har i min motion sökt historiskt förklara detta; jag har påvisat, att våra ämbetsmäns oafsättlighet blef under frihetstiden fastslagen af det särskilda skälet, att de tre högre stånden — alltså Riksdagen i dess majoritet — voro byggda på ämbetsmannaelementer, så att man, när man fastslog ämbetsmännens själfständighet, i själfva verket därmed fastslog Riksdagens. Detta skälet har numera bortfallit, och ingen lär väl heller vilja komma fram med

det nu; skulle något stå kvar däraf, så lär äfven det försvinna, när den allmänna rösträtten blifvit genomförd. Jag har vidare visat, hurusom satsen om ämbetsmännens oafsättlighet, efter det densamma upphört att tjäna såsom ett skydd för Riksdagen, har uppehållits af den historiska liberalismens åskådning, som ju hänvisade staten principiellt till att endast föra en stillastående tillvaro och bevaka den bestående rättsordningen, medan utvecklingen och framåtskridandet skulle lefva på det privata initiativet allena.

Ang. ändring
af 35 och 36
§§ regerings-
formen.
(Forts.)

Men äro vi icke numera alla ense om att detta system måste få ett slut, att staten själf måste vara med i utvecklingen, att stats-skeppet icke får ligga stilla i den brusande strömmen *framåt*, som uppbar både näringslivet och det sociala lifvet, och där vi nu tycka oss skymta verkliga »stater i staten» segla med under kapitalismens gula och socialismens röda flaggor? Mina herrar, äro vi därom ense, då har den sista allmänna grunden för bibehållandet af statstjänarnes undantagsställning också vikit undan, och vi må se till att anpassa oss efter tidens kraf äfven i detta stycke.

Redan långt före detta har man på sina håll haft blicken öppen för nödvändigheten af att sätta ämbetsmännen i ett starkare ansvar för statstjänsten. Jag ber kammarens landtmän och liberaler särskildt observera, att bland dessa är ingen mindre än *Carl Ivarsson*: vid 1874 års riksdag yttrade han sig starkt och klart för precis samma sak, som jag nu motionerat om. Då stod man ändå i liberalismens guldålder ännu. *Nu* är behovet af reformen så mycket större, sedan opinionen kräfver, att staten själf skall deltaga i utvecklingsarbetet.

Att tiden nu börjat mogna, därpå har jag bevis redan i de privata erkännanden och instämmanden, som kommit mig till del för denna motion, och detta, mina herrar, icke blott från nuvarande och för detta riksdagsmän liksom från större och mindre närings-idkare, utan också från rent byråkratiskt håll. Ett klarare tecken är dock, att reformen *håller på att arbeta sig fram* utaf sin egen kraft inom förvaltningen. Den är i frammarsch på olika håll. Jag kan själf personligen i någon mån vittna därom: om det intresserar herrarne att veta, så är motionären själf afsättlig, änskönt han på särskilda grunder velat förskona sina kolleger i Uppsala och Lund från den ställningen. När man inrättat kommunala högstskolor såsom en slags konkurrentanstalter till stats-universitetet, har man tagit med allt, som man öfver hufvud taget kunnat taga med — men icke lärarnes oafsättlighet. Det anstår naturligtvis icke mig att döma öfver huruvida denna politik visat goda resultat; men endast det faktum, att man så gjort — och det på ett område, där oafsättligheten kanske är lättare att motivera än på något annat håll, nämligen i den fria forskningens namn — tror jag har ganska stor betydelse som vittnesbörd om en strömkantring inom den allmänna opinionen i fråga. Men vi behöfva icke söka på omvägar, ty den föreslagna reformen har också *redan börjat*

Ang. ändring
af 35. och 36
§§ regerings-
formen.
(Forts.)

bemäktiga sig *själfva statsförvaltningen*. Det är icke blott i så godt som alla främmande stater och alla framåtskridande svenska privata företag, som den finnes; den sitter också redan inom *själfva svenska staten*. Vi stå ju midt uppe i en lönerogleringsreform, i hvilken denna reformtanke ingår. Den har funnits långt förut; men förra året stadgades den i stor skala inom både järnvägsförvaltningen och telegrafverket; och det är sannolikt, att ännu flera stater och kårer skola vid regleringarne ställas på samma fot.

Jag måste verkligen undra, om konstitutionsutskottet haft denna faktiska utveckling för ögonen, då det mot min motion nedskref de starka orden å sidan 47, att därmed »en högst skadlig godtycklighet och maktfullkomlighet skulle kunna uppstå» inom administrationen. Har utskottet betänkt, att det åt denna skarpa dom utlämnar icke blott en enskild motionär, utan äfven Kungl. Maj:t och Riksdagens bägge kamrar, *hvilka just äro i färd med att praktisera detta system?* Busen är redan innanför dörren; det är nästan för sent att bara skrämman med honom. Eller kan det vara någon mening i att det, som är en högst skadlig godtycklighet på andra håll, skulle vara oskyldigt bara därför, att det kommit in i vissa särskilda verk? I så fall borde skillnaden förklarats, men af sådan förklaring finnes intet spår. Så vidt jag vet, har ej heller någon af utskottets medlemmar funnit skäl att reagera, när bestämmelserna om afsättlighet infördes i de nya lönestaterna. Hvarför är man då så afvogt stämd mot principen, då man icke synes frukta dess faktiska tillämpning?

Utskottet synes således hafva underkänt styrkan i den position, som betecknas af den nu föreliggande motionen. Detta äfven på ett annat sätt. Till det redan framhållna kommer ännu en synpunkt, som för mig står såsom mycket viktig, och det är den, att den moderna utvecklingen i riktningen mot statstjänstemännens afsättlighet icke blott icke saknar stöd i grundlagen, utan står — det måste sägas — i *öppen oförenlighet* med den. När nämligen regeringsformen § 35 säger, att »*alla andra ämbets- och tjänstemän*» än de särskildt uppräknade förtroendemännen skola åtnjuta oafsättlighet, så är det icke möjligt att förena denna bestämmelse med den nya princip, som nu börjat komma öppet in i förvaltningen, sedan den länge funnits där mera undanskymd. Klarare kan lag öfver hufvud icke tala. Här föreligger alltså det ödesdigra prejudikat, att Kungl. Maj:t med sin administrativa lagstiftning och Riksdagen med sin statsreglering förenat sig att på icke grundlagsenlig väg annullera ett bestämdt grundlagsbud i vissa delar.

Det gäller alltså i denna fråga icke blott realiter statsbegreppets höghet, utan äfven formaliter grundlagens helgd. Motionen afser å ena sidan att skärpa ansvarskänslan för staten såsom utvecklingsduglig, å andra sidan att legalisera en redan gällande, men med grundlagen i dess nuvarande lydelse icke förenlig praxis. Utskottet har icke ens vidrört detta motiv för reformen.

Det nöjer sig med att påpeka faktum, att »den i grundlagen fastslagna principen» i viss mån modifierats därigenom, att »vid sidan af grundlagen uppstått» afsättliga ämbetsmän. Ja, det har uppstått en klass statstjänare: det är, såsom när en af våra tjänande systrar talar om, att hon slagit sönder ett glas — »det gick sönder», säger hon! Men ett glas går icke sönder, och en grundlagsbestämelse ej heller, och en klass statstjänare uppstår icke, utan att det finnes någon, som är ansvarig. Naturligtvis vill jag icke säga, att konstitutionsutskottet här är ansvarigt; det är genom statsmakternas egna åtgöranden, som praxis har »uppstått». Man kunde dock möjligen tycka, att konstitutionsutskottet, som främst har att ansvara för grundlagarna, bort taga initiativ i denna fråga i stället för en enskild motionär. Men då nu i alla fall frågan uppkommit på grund af en enskild motion — då är det i sanning nedslående att icke ens få stöd i det specifikt grundlagsvårdande utskottet. Det är ett nytt bevis på den likgiltighet, för att icke säga ringaktning, för grundlagens bokstaf, som jag redan förut anmärkt från denna plats, och som jag icke kan annat än anse som ett farligt omen för vårt politiska lif.

Ang. ändring
af 35 och 36
§§ regerings-
formen.
(Forts.)

Jag tror, mina herrar, att jag härmed har uppvisat, att jag haft fullt fog att taga lagstiftarens uppmärksamhet i anspråk för den föreslagna reformen — och det just nu i löneregleringarnas och författningsrevisionens tid. Det vill verkligen förefalla, som om en reformtanke, som stöder sig på allmänna regler, på utländsk praxis i statslifvet, på inhemsk praxis i privatlifvet och på begynnande inhemsk praxis i statslifvet samt till yttermera visso på omsorg om att återställa grundlagens kränkta helgd — det vill verkligen förefalla, säger jag, som om den borde äga ett tillräckligt åtminstone formellt vitsord.

Då jag nu skall ingå på några realiteter i sammanhang med utskottets motivering, så vill jag först uttala min tacksamhet för den glimt af uppmuntran, som utskottet på sidan 46 har gifvit motionen genom att ändå finna åtskilligt däruti »förtjänt af uppmärksamhet». Om jag å min sida icke kan anse, att utskottets motivering tagit udden af mina skäl, må detta ingalunda fattas såsom ett underkännande af de reella skälen. Det har naturligtvis icke kunnat falla någon in, att denna reformtanke redan nu kunde vara mogen till afgörande, därtill är den allt för ingripande och vidtutseende. Jag vill villigt erkänna, att frågan bör undersökas noggrant. Den har många sidor. Det må emellertid också vara mig tillåtet att nu söka något närmare utveckla de motiv, som för mig stått såsom de viktigaste — utanför de principiella och formella sidorna af saken.

Utskottet anmärker, hvad jag redan själf upptagit i motionen, att denna reform skulle försvåra rekryteringen af ämbetsverken, därför att denna rekrytering är i så väsentlig grad beroende på den »säkra inkomsten» och den »trygga ställning», statstjänsten skulle skänka i jämförelse med hvad förhållandet är på andra banor,

Ang. ändring
af 35 och 36
§§ regerings-
formen.
(Forts.)

Jag kunde äfven härvidlag nöja mig med att hänvisa till de fall, där faktiskt afsättligheten är införd, speciellt i järnvägsförvaltningen och telegrafverket: har det verkligen visat sig någon svårighet att rekrytera dem? Jag tror, att verkligheten redan har visat öfverdriften i dessa farhågor. Jag vill endast tillägga, att det finnes, äfven om vi göra statstjänarne afsättliga, icke få förmåner kvar. Å ena sidan en *beräknelig* årsinkomst — det är icke blott den trygga inkomsten för lifvet, utan äfven den för hvarje år *lika* inkomsten, oberoende af konjunkturer och väderlek, som lockar många människor. Å andra sidan den sociala rangen; den har, som icke obekant torde vara, ganska stor betydelse i vårt land. Jag skulle gärna vilja hafva svar på en fråga: *hvarför* skulle just vi, som notoriskt äro kärare i ämbeten än alla andra folk — möjligen med undantag af italienarne — hvarför skulle just vi behöfva mutas till statstjänsten genom extra förmåner, som intet annat land, icke ens Italien, erbjuder?

Men jag tror, att statstjänarnes ställning i själfva verket icke skulle blifva så mycket otryggare *efter* reformen, än den varit *före* densamma. Männe icke utskottet här i någon mån gör samma felslut, som en mycket ärad representant på Stockholmsbänken nyligen anmärkte, nämligen att bedöma verkningarna af en reform efter de förutsättningar som existera *före* reformen, i stället för att de gifvetvis böra bedömas efter de omständigheter, som kunna beräknas följa med reformen! Utskottet synes mig förutsätta, att de afsättliga ämbetsmännen skola sköta sig precis likadant som de oafsättliga, och undrar blott om Konungen skall begagna sin rätt ofta eller sällan. Detta är dock icke min mening, att administrationen skulle vara så rent omöjlig, att den icke ens kunde förvandlas. Jag menar, att sådana bestämmelser som den nu ifrågavarande hafva framför allt affektionsvärde. De verka på det psykologiska området, omskapande, uppryckande, förebyggande. Här ägnar sig straffpåföljden framför allt att inskräpa, att äfven på statsområdet är det *uppdraget* och icke den privata inkomsten, som är hufvudsaken, och att sålunda statstjänarne äro *förvaltare* och icke egendoms-herrar. Jag tror, att vi aldrig kunna bryta med denna inrotade privatsynpunkt inom statslifvet, förr än vi införa afsättligheten; men finnes den en gång införd i vår rättsordning, då hoppas jag, att den gamla andan skall försvinna af sig själf, så att »ultima ratio» icke behöfver tillitas. Jag finner stöd härför också uti utskottets egna ord öfverst på sidan 47 och nederst på sidan 46, att utskottet icke tror, att paragrafen skulle komma att så ofta begagnas, äfven om den blefve införd i lagstiftningen — och skall icke yttra mig om huruvida utskottets ståndpunkt här står i logiskt samklang med utskottets ståndpunkt längre ned, att reformen skulle skänka statstjänarne en så otrygg ställning, att man gifvetvis skulle få svårt att rekrytera ämbetsverken.

Jag menar sålunda, att denna reform skulle lända till stats-

förvaltningens egen fördel genom att gifva den en inre motståndskraft mot den fiendliga rörelse, som faktiskt förefinnes i tiden. Det är min öfvertygelse, att krafvet nu står på den svenska statsförvaltningen, liksom det har stått på adeln 1866, liksom det står på bondeståndet nu, liksom det kanske äfven i viss mån står på statskyrkan — krafvet att öfvergifva pappersprivilegier. Skall också byråkratien befinnas villig att göra sitt offer för landets och utvecklingens skull? Skall den *tingas* från en position, som är underminerad, i stället för att frivilligt skapa sig en annan utan fruktan och utan tadel? I så fall kan det hända, att den gamla sagan om de Sibyllinska böckerna, som tyckes vara inhemsk hos oss, också här kommer att upprepas!

Man bör åtminstone förstå, att det icke är från fiendligt håll, som krafvet nu har uppställts. Jag måste lifligt beklaga, om ord och uttryck i min motion syntes skarpa; jag kan blott säga, att jag icke publicerat ett enda ord utan att först ha vägt det i samråd med mycket erfarna och opartiska personer, både inom och utom denna kammare. Men jag har trott, att det behöfdes en stark väckelse, just därför att det är ett system som det gäller, och icke enskilda personer. Jag hade dock vågat hoppas, att man i den press, som stått det förment byråkratiska intresset nära, icke skulle alltför mycket förfalskat mina i motionen gjorda påståenden, såsom skett, då man uppgifvit, att motionären gifvit statsförvaltningen skulden för 1905 års händelse. Till dem, som så skrifva, har jag endast den uppmaningen att ställa, att de läsa rätt innantill och förstå hvad de läsa. Det står i motionen, att den byråkratiska regimen bär ansvaret för vår hållning *efter* den 7 juni 1905, en hållning, mot hvilken Riksdagen själf i berörda månad måste inskrida. Detta är nog för domen öfver den. En helt annan sak är, att en byråkratisk anda genomsyrat hela vårt folk och tagit sig ett pregnant uttryck i status-quo-politiken i unionsfrågan, som bär sin hufvudpart af ansvaret för hvad som skett under senaste tiden.

Den politik, jag i denna motion rekommenderar, är densamma, som högern fört till slut i rösträttsfrågan, och som den kanske också måste föra i statskyrkofrågan, d. v. s. en förutseende och förekommande politik, som icke sluter sitt öga för det onda, som faktiskt finnes, utan i tid gör de medgifvanden, som utvecklingen kräfver, för att icke behöfva stå lottlös vid själfva utdelningen. Detta är just hemligheten i den moderna reformhögerns taktik.

När jag nu hör talas om det skadliga godtycke och de faror för ämbetsmännens själfständighet, som skulle blifva en säregen verkan af denna rättssats i vårt land till skillnad från andra länder och för vissa af våra ämbetsverk till skillnad från andra, vill jag också anmärka, att det synes mig, som om man väl mycket schematiserade äfven i annan riktning. Man tyckes förutsätta, att *nu* är allt bra som det är, nu finnes icke *någon* osjälfständighet,

Ang. ändring
af 35 och 36
§§ regerings-
formen.
(Forts.)

Ang. ändring
af 35 och 36
§§ regerings-
formen.
(Forts.)

men *allt* skulle bli osjälfständighet, om ämbetsverken sattes på rörlig fot. Man bör dock ihågkomma, att de högre ämbetsverken redan hafva *befordringsväsendet* i sin hand i mycket väsentlig grad, och redan detta inverkar nog, mina herrar, både i godtycklig riktning uppifrån och osjälfständig riktning nedifrån. Faran finns alltså redan. Det är sant, att den skulle växa, om de nu också skulle få en del af bestraffningen. Men vi få icke alldeles glömma, att om detta straff skulle användas i onödan mot en oförvitlig statstjänare, så skulle saken komma *inför allmänhetens dom*, och så illa tro vi väl icke om pressen i vårt land med dess riktning och med dess makt, att den icke skulle reagera emot sådant. Jag tror, att man har en stark borgen mot svårare politiska förföljelser genom den starka politiska ställning, som pressen har. Det är sant, att det blir kvar en risk för ökad godtycke, men *den risken anser jag att vi böra taga* för det helas skull, för statens skull.

Jag tror nämligen icke, att själfständighet är den främsta egenskapen man bör kräfva af en modern ämbetsman. Själfständig skall en ämbetsman vara i fråga om uppletandet af vägar till att gynna statsändamålet, men icke i samma mån att resa motstånd mot sin egen regering. Vi tala ofta med välbehag och stolthet om de Konungens förtroendemän, som t. ex. här i Riksdagen stått emot Konungens och regeringens lockelse och följt sin öfvertygelse. Ja, mina herrar, äfven med fara att såra edra åsikter måste jag säga: det är icke meningen, att Kungl. Maj:ts befallningshafvande skola excellera i motståndskraft mot Kungl. Maj:t! Att så tro, det visar blott, huru starkt den byråkratiska surdegen sitter i hela vårt politiska tänkande. För att undvika allt för stort missförstånd vill jag tillägga, att jag icke heller anser det godt, att Kungl. Maj:ts förtroendemän alltför mycket fylla våra bänkar. Den reformtanke, jag här velat framföra, har till sin organiska fortsättning en annan, som gör det för ämbetsmännen mera svårt än hittills att få säte i representationen.

Hvad vi behöfva är icke så mycket själfständiga ämbetsmän som en *kraftig regering*. Och jag är rädd, att vi måste välja; vi kunna icke hafva båda delarna på en gång, utan vi måste vråka det ena, åtminstone till en viss grad, då vi taga det andra. Vi hafva nu haft själfständiga ämbetsmän så länge, att vi sett, att detta system icke är bra. Jag tror, att tiden är kommen att arbeta på att få en kraftig regering — kraftig äfven på det sättet, att den har ledningen i sin hand gentemot det parti, som den bygger på. I detta fall torde jag hafva den sällsynta lyckan att i min uppfattning närma mig reservanterna vid det föreliggande betänkandet. I deras medgifvande, att yttermera förändringar kunde vara nyttiga, ligger också en nyans af tillmötesgående mot motionen, för hvilken jag icke kan vara annat än tacksam. Det är blott skada, att icke heller de ägna en tanke på att den väg, på hvilken

de vilja skrida ytterligare framåt, icke blir enlig med grundlagen, förrän en ändring skett i den riktning jag här föreslagit.

Ur *den* synpunkten borde visserligen den föreslagna reformen blifva grundlagfästad ju förr desto hellre. Realiter sedt, vill jag emellertid nu till sist medgifva, att tiden kanske ännu icke är inne för den ifrågavarande ändringen, därför att alla betryggande förutsättningar ännu icke föreligga. Hvilken är den främsta af dessa förutsättningar? En *Kungl. Maj:t, som är starkare än byråkratien*. Jag är icke säker på att vi ännu hafva detta. Det är antydt i slutet af min motion, att byråkratismen kan strömma ut ur »källor nedanför tronen», detta i ett särskildt fall, som motiv för att icke införa reformen där. Jag vill gifva utskottet rätt däruти, att detta fall kan ha en allmänare tillämplighet. I olikhet mot utskottet kan jag emellertid ingalunda anse detta såsom något, som ligger i tingens ordning. Jag anser i stället, att vi böra arbeta på att skapa en *Kungl. Maj:ts* regering, som verkligen står öfver byråkratien. Därmed försvinner anmärkningen. Där ligger systemets slutsten och praktiska garanti.

Jag skall tillåta mig, att i detta sammanhang göra några slutanmärkningar angående de vägar, på hvilka vi kunna vänta en sådan regering — några rent författningsspolitiska anmärkningar, hvilka dock stå i direkt sammanhang med denna reformtanke och kanske kunna belysa den från ännu ett håll.

Efter min uppfattning står vårt politiska lif just nu vid ett vägskal. Den ena vägen leder direkt tillbaka till frihetstiden, med Riksdagens omedelbara herravälde öfver hela förvaltningen; den andra leder till en modern parlamentarism, med en stark regering inskjuten mellan Riksdagen och förvaltningen, så att Riksdagens herravälde öfver förvaltningen så att säga filtreras från oberättigade politiska hänsyn. Stark kan denna regering emellertid under nuvarande förhållanden icke vara utan att den själf står på parlamentarisk grund. Om man nu anser, att detta senare alternativ är det lyckligaste, för att icke säga det enda lyckliga, då måste man också sträfva efter att skapa en sådan grund för regeringen.

Hvilken är då denna grund? Det kan icke vara annat än ett organiseradt parlamentariskt *parti*. Det är ingen tillfällighet, att vårt första parti af detta slag, det liberala samlingspartiet, också är det första, som höjt parlamentarismens fana. Men det behöfves mera än ett parti för att grunda ett parlamentariskt lif. Parlamentarismen är nämligen icke blott *monism*, en koncentrerung af statsmakten i hvarje särskildt ögonblick, utan den är också *dualism* ur utvecklingssynpunkt, d. v. s. en partiernas successiva omväxling i Riksdagen. Det senare tillhör dess väsen liksom det förra. Det förutsätter med nödvändighet två partier, och deras omväxling vid styret hör organiskt samman med systemet. På det sättet får samhället i tur och ordning tillgodogöra sig de motsatta politiska åskåd-

Ang. ändring
af 35 och 36
§§ regerings-
formen.
(Forts.)

ningarna, medan bägges starka parlamentariska organisation hindrar någondera att drifva sin makt till öfvermakt.

Denna organisation sker i England på en kammare, och det är ganska naturligt, att man också i vårt land trott, att detta hör med nödvändighet till systemet; däraf motståndet mot den nu pågående författningsrevisionen, som räddade tvåkammerssystemet hos oss. Nu finnes det emellertid i vår författning mellan våra båda kamrar en »sammanbindningsbana», som heter gemensam votering, och den möjliggör i våra tvenne rum en liknande partiuppställning som i det engelska underhusets tvenne bänkrader. Det af Sveriges sociala struktur med nödvändighet betingade tvåkammerssystemet är således i och för sig intet hinder för denna utveckling; det är blott en svensk skål för det parlamentariska vinet, såsom jag förut en gång här velat antyda. Snarare skulle man vilja gifva dem rätt, som anse, att det proportionella valsättet skulle komma att grumla systemet genom att spränga de stora enheterna i smågrupper. Jag tror dock, att äfven denna anmärkning skall visa sig mera akademiskt riktig än träffande in på verkligheten. Den ser mera tillbaka på hvad som varit än framåt på hvad som kan beräknas komma. Trots de fyra partierna i denna kammare och åtskilliga vildar dessutom visar sig redan nu en ganska konstant siffra till höger och vänster i de stora frågorna. Detta varslar om att en parlamentarisk dualism icke blott är möjlig med yttre splittning, utan också redan ligger inom vår synrand. Den liberala samlingen 1899 var ett första steg till verklig partiorganisation; vi tycka oss nu skymta en ny sådan samling, kring en punkt belägen längre bort åt vänster, gentemot en nationell eller konservativ samling till höger; i början kanske hvar för sig rätt heterogena, men småningom genom själfva det politiska samlifvet och striden växande samman till rikspartier. Denna utveckling ligger i det sociala lifvet och alltså för djupt för att kunna nås af rent politiska apparater såsom proportionalismen: det blir visserligen en servering i småportioner, men af samma stora partiåskådningar.

Enligt en mycket spridd version skulle vi till och med redan hafva och hafva haft en verklig partidualism. Åtminstone är det ett vanligt tal, att högern har suttit vid makten sedan reaktionens år 1888, att vänstern gjorde sitt genombrott 1905, men att svenska folket återföll i högerynd 1906. Jag bekänner, att jag knappt kan fatta, huru så förfalskade legender kunnat få kurs ens hos oss, som icke äro så synnerligen långt framskridna i kritiskt-politiskt tänkande. Den regering, som ledde detta landets öden under 1890-talet och ett stycke längre, var en byråkratism på agrariska rötter, som medvetet sökte föra en s. k. rikspolitik *med front både åt höger och vänster*. Kända fakta inom såväl unionsfrågan som försvarsfrågan och järnvägsbyggnadsfrågor visa, att den verkliga högern i afgörande ögonblick stod denna regim ännu mera fjärran än den verkliga vänstern. Liksom högern såle-

des står fullkomligt fri från allt ansvar för detta regeringssystem politiska bokslut, så är också klart, att ett sådant system icke har något att göra med den starka regering, som vi nu sträfvä efter. Det är nämligen själfva motsatsen härtill. Det är kompromissens, medlandets, mäklandets statskonst, alldeles motsatt det starka regeringssystem, som vågar göra sig gällande äfven med risk att få höra litet kritik från den ena sidan af pressen.

Nu menar jag, att detta rikspolitiska system fick sin dom i juni 1905. Då föll för första gången i nyare svensk historia en hel rådkammare af rent politiska skäl. Det är alldeles samma precedensfall, som gafs i England af lord North's ministär år 1782, från hvilket fall *Todd* i sitt klassiska arbete om Englands parlamentarism daterar denna parlamentarisms genombrott. Jag tror, att framtiden skall fästa samma vikt vid vårt fall 1905 och säga, att Sverige fick köpa sitt parlamentariska system med förlusten af unionen med Norge, liksom England köpte sitt med förlusten af Amerika. Vi skulle alltså i detta fall ha kommit 123 år efter England; och det är ju rätt kuriöst, om också icke i och för sig bevisande, att vår föregående författningsepok 1809 inträffade 120 år efter Englands motsvarande af 1689 — som man ser ungefär samma marschtempo.

Ur dessa synpunkter är vänsterregeringens bildande i november 1905 icke liberalismens genombrott här i landet — det skedde egentligen 1866 — utan det är den moderna parlamentarismens genombrott. Regeringsväxlingen i juni 1906 var icke nog radikal för att tillfredsställa den nya statsidéns strängaste fordringar. Icke heller är jag numera rätt säker på, om den regering, som då bildades, rätteligen bör kallas en parlamentarisk högerregering, eller om den icke snarare skulle kunna karakteriseras som en moderniserad riksregering af typen före 1905. Detta inverkar icke på den historiska utvecklingen. Äfven i England var det åtskilliga återfall äfven efter 1782, innan systemet fungerade glatt och jämnt. Men hvad som här intresserar oss, är den uppenbara orsaken som ligger under, om 1906 års regering icke motsvarar typen lika så väl som 1905 års regering. Hvarje regering, som saknar en fast partibildning i Riksdagen att stå på, måste numera mer eller mindre glida tillbaka in i den gamla kompromisspolitik, som får kryssa mellan partierna för att nå några resultat. Detta är sammanhanget mellan den sociala partibildningen och det parlamentariska systemet. De gå hand i hand. Vi kunna icke få en stark och ren högerregering här i landet, förrän vi fått en organiserad höger; liksom vi icke fingo någon vänsterregering, förrän vi hade en samlad vänster.

Dit måste alltså utvecklingen gå, om vi vilja en stark utveckling: *rättning höger* och *rättning vänster*, så att vi få verkliga parlamentariska partier inom landet, på hvilkas bas sedan starka regeringar kunna bildas, under konungadömets omistliga hägn och vakt.

Ang. ändring
af 35 och 36
§§ regerings-
formen.
(Forts.)

Ang. ändring
af 35 och 36
§§ regerings-
formen.
(Forts.)

När det har skett, är också efter min mening det sista skälet bortfallet, hvarför vi skulle behålla våra statstjänares rättsliga lifstidsanställning. Ty då ha vi fått den starka regering, som skall kunna bjuda äfven de tviflande en fullgiltig borgen för att icke byråkratien tager till egen intäkt de vapen, som riktas emot den.

Om jag alltså nu, herr talman, icke yrkar bifall till min motion, så är det icke blott af skyldig respekt för ett enhälligt utskott och icke heller blott i missmod att öfver hufvud kunna få igenom en hel och rak tanke i detta halfmesyrrernas, de halfva tankarnas och de halfva viljornas karga land — utan det är därför, att jag själf anser, att tiden för de föreslagna reformernas *genomförande* ännu icke i allo är inne. Däremot tror jag mig nu hafva visat, att tiden för deras *uppförande på diskussionslistan* är inne. Jag anser mig sålunda ha ägt fullt fog att nedlägga denna reformtanke i Andra Kammarens protokoll; och jag tänker, att den där skall lefva, för så vidt det svenska statsbegreppet skall gå fram till stigande klarhet och höghet i en modern och svensk parlamentarisms tecken. Sålunda skola äfven de sista taktiska förutsättningarna för reformen mogna. När den så åter upptages af någon, som till äfventyrs är mera skickad att vinna riksförsamlingens förtroende för politisk insikt och blick, så skall nog reformen gå igenom — och då lär det nog komma att visa sig, att den skall blifva till fromma, icke blott för staten, utan äfven för alla trogna ämbetsmän själfva och för krigsmakten till lands och vatten och rikets öfriga bygare!

Herr Staaff: Då den föregående ärade talaren icke ansåg sig böra göra något yrkande, anser jag mig icke ha anledning att till bemötande upptaga hans resonemang, oakadt därtill i vissa afseenden skulle kunna finnas skäl. Jag skall endast i största korthet inskränka mig till att för min del anhålla, att kammaren ville bifalla den af mig m. fl. afgifna, vid detta betänkande fogade reservation.

Vi ha, såsom herrarne se, uti denna reservation velat till utskottets motivering foga några satser, som gå ut på att ett större erkännande måtte gifvas åt själfva det mål, som motionären med sin motion velat vinna. Vi ha därvid påpekat, att det har synt oss, som om motionären gått uti, om jag så får säga, omvänd ordning mot det rätta tillvägagångssättet härvidlag. Vi ha trott, att då det gäller att reformera ämbetsmannavärlden, borde man kanske icke börja med afsättningen, utan tillsättningen och se till, att denna verkligen blefve fullt tillfredsställande. Det är en antydan i den riktningen, som reservationen innehåller å ena sidan.

Å andra sidan har reservationen ett tillägg, däri framhålles, att det nog torde vara möjligt att kunna i vissa fall och på vissa områden gå vidare på den väg, som Riksdagen här redan slagit

in på. Men vi ha trott, att man därvidlag borde pröfva hvarje särskildt område för sig och icke införa en generell regel.

Beträffande en af de satser, som motionären nyss uttalade, ber jag emellertid att här få yttra några ord. Han framhöll med mycken styrka, att det sätt, som regering och Riksdag på vissa ämbetsområden nu begynt att tillämpa uti nyare regleringar, vore stridande mot grundlagen. Jag har för min del icke kommit till fullt samma resultat, men jag vill å andra sidan icke neka till, att det kan förefinnas skäl till och med för att använda ett så skarpt uttryck, som det han fällde. Men i hvarje fall skulle jag vilja hålla före, att man dock på detta område är så pass långt ifrån det, som grundlagen uttryckligen stadgar, att man torde nog göra bäst uti att i tid åvägabringa ändringar i grundlagen, som på ett riktigt och lämpligt sätt öppna fullt klara och konstitutionella möjligheter för de nyheter, som man infört på förvaltningens område och möjligtvis ytterligare kan komma att införa i detta afseende. Så långt vill jag således fullt instämma med motionären, och jag hoppas, att vi kunna komma att göra dessa ändringar ganska snart. Jag tror, att kammaren bör vara tacksam för, att motionären lagt kammaren på hjärtat, att det icke går an att tänka sig, att man härför beständigt kan gå fram med grundlagsparagrafer, som icke fullt klart och tydligt stå i öfverensstämmelse med de beslut, som Riksdagen i öfrigt fattat, ty sådant kommer ovillkorligen att hämna sig på andra områden. Så snart ett förslag, som det finnes mycken ifver för, kommer upp, så kan det, äfven om det icke står i god öfverensstämmelse med grundlagen, möjligtvis drifvas igenom med hänvisning till, att så och så ha vi gjort med afseende å ämbetsmännen, och det står i lika liten öfverensstämmelse med grundlagen.

Jag tror således, att behållningen af motionärens erkännansvärda arbete bör vara å ena sidan, att vi verkligen lägga på hjärtat behovet af, att vår ämbetsmannavärld på vissa håll blifver omgestaltad uti en riktning, som kan öfverensstämma med moderna tidens kraf, och å andra sidan, att man icke bör töfva med att söka åstadkomma en ändring i vår grundlag, som gör, att denna grundlag äfven i nu förevarande afseende blir lämpligt formulerad.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr von Geijer: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning af den siste talarens yttrande, hvori han yrkade bifall till den af honom m. fl. afgifna, vid betänkandet fogade reservationen. Han framställde detta yrkande under den motivering, att i denna reservation skulle ligga mera ett erkännande åt det mål, som motionären vill nå. Man skulle af detta uttryck, liksom äfven af ett par ord i motionärens anförande för en stund sedan, kunna få det intrycket, att det skulle föreligga en principiell skillnad mellan reservationen och utskottsmajoritetens förslag uti nyssnämnda af-

Ang. ändring
af 35 och 36
§§ regerings-
formen.
(Forts..)

Ang. ändring
af 35 och 36
§§ regerings-
formen.
(Forts.)

seende. Det är detta missförstånd, som jag här vill, åtminstone hvad mig själf beträffar, på ett eller annat sätt söka häfva.

Det erkännande, hvarom den ärade talaren på stockholmsbanken nämnde, skulle väl ligga i sista punkten af reservationen, där det står: »Utskottet vill med det sagda icke hafva bestridit, att förändringar i ämbets- och tjänstemännens ställning utöfver dem, som de senare åren ägt rum, måhända kunna tarvas på både ett och annat område.» Det är väl dessa ord och de, som följa därefter, som skulle innehålla erkännandet. Utan att gå en skyldig diskretion för nära, kan jag meddela, att inom konstitutionsutskottet förelågo tre förslag i denna del, dels det, som blef utskottsmajoritetens motivering, dels reservationen och dels slutligen ett medlingsförslag, åsyftande att af reservationen endast denna sista punkt skulle intagas. På den sista ståndpunkten ställde jag mig, och jag har anledning antaga, att en annan af utskottets medlemmar från denna kammare hade samma åsikt. Anledningen till, att vi icke ville taga reservationen i dess helhet, var ett par ord, som återfinnas öfverst på sid. 49, där det säges: »Förtjänsten i bemärkelse af aritmetiskt beräkneliga meriter har säkerligen fått spela en alltför stor roll i befordringssystemet och befordringskutymmer utbildat sig, som menligt inverkat på många områden af förvaltningen.» Vi ansågo, att hvad här säges kunde vi icke skriva under. Vi saknade kännedom om, att en så pass allvarlig anmärkning verkligen skulle kunna riktas emot regeringsåtgärder, som till på köpet ligga långt borta i tiden. Det kunde också framhållas, att det icke fülle fullt inom motionens ram, då denna rör sig allenast om rätten att afsätta, icke om sättet för tillsättning af ämbetsmän. Det var väl motionärens mening att komma till lifs den lojhet och slapphet, som skulle kunna befaras följa af den säkerhet, som känslan af oafsätlighet skulle kunna befaras medföra. Detta var väl motionärens mening och icke att framhålla, att faran vid tillsättandet vore så synnerligen stor. I regel brukar väl den tillsättas, som gått på expektans och ansträngt sig för att blifva meriterad. Men sedan han väl blifvit befördrad, kommit uppför backen, vore det, som han skulle låta denna lojhet komma sig till last.

Jag vill här ha häfdat, att ernäendet af det mål, hvarom den ärade talaren på stockholmsbanken ordade, hvarken jag och ej heller den andre utskottsmedlem från Andra Kammaren, om hvilken jag nyss nämnde och som deltagit i detta beslut, skulle på något som helst sätt vilja sätta oss emot.

Med herr von Geijer förenade sig herr *Jansson* i Djursåtra.

Herr Widén: Herr talman, mina herrar! Jag hade ej ämnat uppträda i denna fråga, men de yttranden, som de två sista talarne haft, ha gifvit mig anledning yttra några ord. För min del har jag, som herrarne nogsamt veta, haft tillfälle att något sysselsätta

Ang. ändring af 35 och 36 §§ regeringsformen. (Forts.)

mig med vår administration och på det sätt, på hvilket dess arbete och organisation böra anordnas. Jag har också med stort nöje läst igenom motionärens framställning i hans digra och innehållsrika motion, och jag tycker, att det är många goda tankar, han där framför.

Det är sålunda inte för att opponera mig mot motionärens anförande, jag har begärt ordet, utan för att få framhålla, att det knappast är den af honom anvisade vägen, på hvilken man skall komma den byråkratism, om hvilken han talar, till lifs. För det första, håller jag före, att vi, för att komma densamma till lifs, böra angripa själva *formerna* för ämbetsmannaverksamheten här i landet. Jag tror, att det är där, som till en stor del felet ligger. Hvar och en vet nog på grund af erfarenhet, äfven om den icke har varit så stor, att *formerna* ha en ofantligt stor makt att göra sig gällande öfver människor; och säkert är, att dessa tunga, långsamma och mekaniska former, som en stor del af våra ämbetsverk laborera med, ha ett ofantligt stort inflytande på den mekaniska läggning och den, så att säga, förbening, som inom vissa områden af ämbetsmannaverksamheten existerar. Och att detta också inses och kännes, det märker man nog, om man söker taga itu med detta; det märkes på det motstånd, som höjes, att det är här, som skon väsentligen klämmer. Det är det ena.

Hvad jag för *det andra* skulle vilja säga är, att jag på det allra högsta sympatiserar med reservanterna här från kammaren i deras uttalanden med afseende å grunderna för tjänstemännens tillsättande. Jag tror för min del, att om vi skola komma till nationell samling, om vi skola komma till det mål, motionären här så vackert har tecknat för oss, så är det nödvändigt bland annat, att vi få litet mera ungt blod in, *ungt blod äfven på sådana poster, där verkligen någon initiativkraft med framgång kan utvecklas*. Jag erinrar mig, att jag för något år sedan läste — med förtjusning för resten — ett tal, som kejsar Wilhelm hade hållit, jag tror, att det var vid något möte i Holstein, därvid han kom in på ämnet om den tyska administrationen och uttryckte ungefär följande mening: hvad vi skola åstadkomma är, att unga krafter, som äro förmögna till initiativ, komma till äfven de högre posterna i administrationen. Men något sådant är hos oss icke möjligt med den öfvervägande aktning för pappersmeriter, som vi i alla fall ha och som sitter kvar hos oss från äldre tid och som nådde sin högsta spets i 1756 års tjänstebetänkande, i hvilket betänkande pappersmeriterna sattes att spela sin allra största roll. Detta betänkande upphäfdes ju visserligen 10 år senare, år 1766, men om ytterligare 6 år upphäfdes äfven den nya författningen, då den gamla i mångt och mycket ansågs böra ha återtagit sitt välde. Och säkert är, att om det än inte vidare formellt existerar någon sådan författning, så lefver den dock till stor del kvar uti praxis och uti det allmänna medvetandet. Detta är icke allenast min

Ang. ändring
af 35 och 36
§§ regerings-
formen.
(Forts.)

egen åsikt, utan jag relaterar därvid nästan ordagrant de ord, med hvilka en författare på det administrativa området, som jag på min tid läste i Uppsala, uttryckte sig. Det är sålunda reservanternas framhållande af *den verkliga skickligheten* såsom befodringsgrund, för hvilket grundlagen icke heller bör lägga hinder i vägen, hvari jag på det allra lifligaste sympatiserar. Det är häri, i dylika befodringsmaximer vi också ha att söka, till stor del åtminstone, drifkraften för ett lifligare framstegsarbete inom administrationen och, i den mån administrationen har inflytande på hela landets utveckling, äfven med afseende på denna senare.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herrar *von Schéele, Johansson* i Jönköping, *Wavrinsky* i Stockholm, *Wavrinsky* i Saltsjöbaden, *Larsson* i Göteborg, *Johansson* i Öja, *Juhlin, Martin, Pehrsson* i Österby, *Olsson* i Älfvalsåsen, *Söderberg* i Hobborn, *Otto, Wijk, Röing, Berggren, Ericsson* i Alberga, *Warburg, Bromée* i Billsta, *Sundin, Sehlin, Anderson* i Baggböle, *Berglund, Sædén, Lundström, Olsson* i See och *Rune*.

Herr Lindhagen: Jag kan icke underlåta att också säga ett par ord i den föreliggande frågan. Jag tror icke för min del, att man någonsin skall lyckas att genom formaliteter vid ämbetsmäns tillsättande, genom bestämmelser om ordningen för deras tillsättande komma byråkratien till lifs. Det kommer alltid att vara så, att hvar helst en styrelse upprättas, så skall denna styrelse, den må vara tillsatt hur som helst och af hvilka partier som helst, få en viss tendens att blifva byråkratisk. Det ligger i själfva maktbefogenheten och människonaturen, att om en människa får en makt, så blir hon lätt byråkrat i sin maktutöfning. Det hjälper icke, hur vi ordna med denna sak, byråkratismen kommer att finnas till långliga tider framåt.

Det enda, som kan i någon mån mildra detta missförhållande, är, att alla människor blifva så genomträngda af en demokratisk författnings grundsatser, att äfven de, som utnämnas till styrelser, gifva något akt på sig själfva, när de komma till makten och skola utöfva sin maktbefogenhet. Det är förutsättningen och den enda förutsättningen för att förhindra någon byråkrati.

Jag förstår och måste också erkänna, att reservanterna på sätt och vis ha rätt, ehuruval ett dylikt system kommer att kännas såsom orättvist för alla förbigångna. Men jag vill påstå, att på den vägen kommer, af skäl jag nyss sagt, icke det onda i alla fall på långa vägar att upphävas. Hvad tror någon väl, att man skall förstå med skicklighet, om en ämbetsman skall utnämnas mest efter skicklighet och mindre efter förtjänst? Det beror utslutande på dem, som skola utnämna, och då skola vi få se, att ju större makt man sålunda lägger i de utnämnaende styrelsernas

händer, ju större godtycke blir det; då skola vi ofta få se, hvad verklig byråkrati vill säga. Det skall stå på papperet, att skickligheten bör vara hufvudsaken, men det kommer icke alltid att bli så, utan kottersystem, bekantskaper och politiska meningar komma likafullt att göra sina sidosynpunkter gällande.

Ang. ändring
af 35 och 36
§§ regerings-
formen.
(Forts.)

Jag är mycket tveksam, hur jag skall rösta i detta fall, men jag tror likväl, herr talman, att jag gifver min röst åt reservationen, då den dock betecknar en ansats i rätt riktning. Men jag anser visst icke, att den skall komma att, såsom reservanterna föreställa sig, afhjälpa de missförhållanden, hvarom här är fråga.

Herr Hjärne: Herr talman! I de anmärkningar, som den siste talaren på stockholmsbänken framställde, kan jag till en del instämma. Jag anser, såsom han, att hvarje styrelsemakt måste tendera till att få i viss mån byråkratisk karaktär. Det ligger i sakens natur, att en styrelsemakt, när den systematiseras, icke kan blifva så öppen för nya inflytelser, som man kunde önska sig. Men naturligtvis är det af behovet påkalladt, att i ett framåtskridande sambälle sådana inflytelser må göra sig gällande och, likaså, att de olägenheter och de maktmissbruk, som kunna tänkas finnas i hvarje stats nödvändigt byråkratiska organisation, måtte så mycket som möjligt förekommas. Jag tror lika litet som herr Lindhagen, att man genom några formella hinder kan allvarligen och med hopp om framgång motarbeta sådana eventuella missgrepp af styrelsemakten. Jag litar, såsom han, hufvudsakligen på den anda, som gör sig gällande hos dem, som inneha styrelsemakten, att dessa styresmän gå till väga med den allra största opartiskhet vid tjänsters tillsättande och att de respektera den själfständighet, som hvarje statstjänare i sin mån har anspråk på lika väl som hvarje annan medborgare. Men däremot delar jag visst icke den uppfattning, som herr Lindhagen har uttalat, att en sådan samhällsanda endast kan göra sig gällande i en demokratisk styrelseform, det tror jag visst icke. Jag tror, att hvarje styrelseform, i fall den utöfvas af verkligen samvetsgranna män, kan leda till samma goda ändamål, som han själf har framhållit.

I likhet med herr Lindhagen kan jag sålunda icke i allo instämma med hvad reservanterna yrkat, och jag vill draga ut konsekvenserna af denna min uppfattning därhän, att jag yrkar bifall till utskottets hemställan och afslag på reservationen. Mitt förnämsta skäl mot reservanternas yrkande är, att det förefaller mig alldeles öfverflödigt i detta sammanhang, ty i själfva verket vilja de ingenting annat än inskräpa nödvändigheten af att grundlagens bud om ämbetsmäns tillsättande efter förtjänst och skicklighet må noga iakttagas. Jag kan icke inse nödvändigheten af, att man i detta sammanhang gör ett sådant yrkande. Om det skulle vara något skäl att anmärka, att grundlagens bud icke i detta fall blifvit iakttagna, skulle naturligtvis konstitutionsutskottet

Ang. ändring
af 35 och 36
§§ regerings-
formen.
(Forts.)

varit både berättigadt och förpliktadt att förfara i öfverensstämmelse med 106:e eller 107:e paragrafen i regeringsformen, men då detta icke varit förhållandet, då reservanterna icke trott sig kunna framställa sådana anmärkningar, så tror jag, att det vore mycket oriktigt, om kammaren här skulle blott såsom en opinionsyttring uttala, att grundlagens bud om förtjänst och skicklighet vid ämbetens tillsättande måtte allt framgent iakttagas. Alltså, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Staaff: Reservanterna ha icke velat påyrka någon grundlagsändring i syfte att göra ämbetsmannatillsättningarna mera tillfredsställande.

I reservationen ligger endast den erinran, att inom den af grundlagen gifna ram efter reservanternas mening sedan långa tider tillbaka tillämpningen allt för mycket gått i den riktningen, att man hufvudsakligen sett på pappersmeriter och i många fall tagit mindre hänsyn till skickligheten. Det är detta, som reservanterna velat uttala, och detta, tror jag, har bestyrkts af erfarenheten hos bra många, som haft möjlighet att se in i dessa förhållanden. Jag åberopar här särskildt herr Widéns yttrande, till hvilket jag i detta fall till fullo ansluter mig. Jag kan således icke förstå, att den siste ärade talarens försök till gendrivande af reservanternas mening är på något sätt grundadt. Har man den uppfattning, som jag här sökt utveckla, då är det ju gifvet, att det icke är något olämpligt att låta den komma till synes i motiveringen. Ty hvad är det motionären velat? Jo, han har velat på ett visst, af honom omhuldadt sätt, som han tror skulle verka alldeles afgörande, åstadkomma rättelse i någonting ondt, ett fel, en brist, som vidlåder vår statsförvaltning för närvarande. Då säga reservanterna i likhet med utskottet: vi tro icke, att den vägen är lämplig; vi tro till och med, att den i många fall kan verka skadligt. Då må det väl vara vår rätt att i motiveringen antyda, att det finnes en annan väg, en annan utgångspunkt, som i första rummet bör väljas för att komma det onda till lifs. Så hafva vi resonerat, och jag tror icke, att det resonemanget står i strid med den kuty och de vanor, som utbildat sig inom Riksdagens utskott.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr Palme: Jag ber att få instämma med herr Staaff, och jag vill endast till hvad han yttrade lägga ett par exempel.

Som bekant stadgar ju 28 § regeringsformen, att Konungen, vid alla befordringar, skall fästa afseende endast å de sökandes förtjänst och skicklighet, men icke på deras börd. Vidare finnes i denna paragraf stadgadt, att vederbörande skola inkomma med förslag för vissa tjänsters besättande, men detta grundlagsstadgande

om förslag har sedermera genom en hel serie af administrativa förordningar blifvit tolkadt så, att förord utfärdats för vissa tjänsters besättande. Så t. ex. i fråga om provinsialläkaretjänsterna. I den förordning, som utfärdats angående tillsättande af dessa befattningar, står det nämligen stadgadt, att medicinalstyrelsen skall uppsätta tre af de sökande på förslag efter deras tjänsteålder — alldeles emot grundlagens klara bud — och sedermera förse en af dem med sitt förord.

Ang. ändring
af § 35 och 36
§§, regerings-
formen.
(Forts.)

I fråga om förste provinsialläkare står det visserligen upprepadt något så när hvad grundlagen i det fallet stadgar, men det har tillagts, att förord skall ges åt »den, som anses till tjänsten bäst ägnad». Detta ord: »som anses till tjänsten bäst ägnad» ger ju tillfälle till den allra största godtycklighet vid dessa befattningars tillsättande.

I instruktionen för landshöfdingarne står det i 36 §, att Konungens befallningshafvande skall vid befordringar och tillsättningar af tjänster endast fästa afseende å de sökandes förtjänst och skicklighet.

Men när det gäller sådana tjänster, som af Kungl. Maj:t skola tillsättas, finnes stadgadt i samma instruktion, att förord skall ges åt den af de sökande, som anses mest förtjänt samt till tjänsten skicklig och lämplig.

Med dessa förklaringar, med denna utläggning af grundlagens bud om skicklighet och förtjänst och med dessa stadganden om förord i vissa fall har Kungl. Maj:t faktiskt gått vid sidan af grundlagen och infört en praxis, som i tillämpningen mången gång visat sig högst otillfredsställande.

Det är sålunda med fullt fog, föreställer jag mig, som reservanterna gjort sina anmärkningar i berörda afseende, och ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Jansson i Djursåtra: Det var med anledning af den siste ärade talarens yttrande, som jag, herr talman, begärde ordet. Han framhöll nämligen med styrka, att det vid tillsättningen af tjänster har utvecklats sig en rättsprincip, där skickligheten icke skulle ha så mycket att betyda, utan där utgången af en befordringsfråga skulle i afsevärd mån bero på underordnade tjänstemäns förord. Han ville särskildt framhålla, att 28 § regeringsformen stadgar, att, när det är fråga om utnämmande af ämbetsmän, förtjänsten skall stå i första hand och skickligheten i andra. Jag vill då gentemot den ärade talarens framhållande af 28 § regeringsformen framhålla 33 §, där det heter, att vid tillsättandet af sådana sysslor, som af Konungen skola bortgifvas, åligger det statsrådets ledamöter att framför allt framhålla skickligheten hos personerna i fråga. Under sådana förhållanden lär det väl i allt fall icke gärna kunna gå för sig att påstå, att det är brist i lagstiftningen, som gör, att misstag kunna begås vid utnämmandet af tjänstemän.

Ang. ändring
af 35 och 36
§§ regerings-
formen.
(Forts.)

Det har icke af någon talare påpekats något fall, där man kunnat påstå, att det begåtts mannamån eller där mindre skickliga personer medvetet utnämnts framför skickliga. Hade ett sådant fall kunnat framhållas, hade jag för min del gärna varit med om att verka för en ändring i den riktning, som både motionären och reservanterna afse, men man måste fasthålla, att vederbörande regeringar — de må hafva tillhört den ena eller den andra riktningen, jag menar den konservativa eller den liberala — vid alla tillfällen sökt att vid utnämningar göra det bästa de förstått. Att misstag kunna begås kan väl aldrig undvikas, men det är ej sagdt, att lagstiftningen kan bringa hjälp i detta fall, isynnerhet när vi taga i betraktande, att grundlagen nu föreskrifver, att man skall taga hänsyn till skicklighet i första hand.

Under sådana förhållanden har jag för min del icke kunnat vara med om att biträda reservationen, utan har jag stannat vid utskottets förslag. Jag vill också särskildt påpeka, att äfven reservanterna för sin del varit eniga med utskottet, så långt utskottets motivering räcker, men de ha ändå velat göra ett tillägg utöfver hvad i utskottets motivering blifvit sagdt.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till såväl utskottets förslag som till utskottets motivering.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, gaf herr talmannen jämlikt de därunder gjorda yrkandena propositioner först på bifall till utskottets hemställan och sedan på bifall till den af herr Staaff med flere vid utlåtandet afgifna reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse den sistnämnda propositionen vara med öfvervägande ja godkänd. Herr Hjärne begärde emellertid votering, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller den af herr Staaff med flere vid konstitutionsutskottets förevarande utlåtande n:o 11 afgifna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren bifallit utskottets hemställan.

Omröstningen utvisade 137 ja och 69 nej, hvadan kammaren således bifallit den af herr Staaff m. fl. vid utlåtandet afgifna reservationen.

§ 9.

Konstitutionsutskottets härupå föredragna utlåtande n:o 12, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af § 30 regeringsformen, blef af kammaren godkänt.

§ 10.

Härefter förelåg till behandling statsutskottets utlåtande, n:o 84, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förändrade grunder för förvaltningen af kronans jordbruksdomäner jämte en i ämnet väckt motion. *Ang. förändrade grunder för förvaltningen af kronans jordbruksdomäner.*

Uti en den 28 sistlidne februari till Riksdagen aflåten, till statsutskottet för förberedande behandling hänvisad proposition hade Kungl. Maj:t, under återopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen att antaga ett vid propositionen fogadt förslag till ändrade grunder för förvaltningen af kronans jordbruksdomäner.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehaft en af herr *E. A. Lindblad* i Närlunda inom Andra Kammaren väckt, till statsutskottet remitterad motion, n:o 293, däri motionären föreslagit, att Riksdagen behagade besluta, att punkten 26 i 1882 års stadga om grunderna för förvaltning af kronans jordbruksdomäner oförändrad bibehölles att på lämpligt ställe intagas i den nya författningen.

Denna punkt vore af följande lydelse:

»Arrendator vare förbunden, att, där sådant för allmännyttigt ändamål å kronans vägnar fordras, afstå arrenderad kronoegendom tillhörig mark äfvensom inkomstbringande lägenhet emot åtnjutande af minskning i arrendeafgiften, motsvarande den förlust honom tillskyndas.»

Utskottet hemställde, att Riksdagen med anledning af Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition och med afslag å herr Lindblads ofvannämnda motion måtte antaga i utlåtandet afgifna grunder för förvaltningen af kronans jordbruksdomäner.

Efter uppläsandet af utskottets hemställan lämnades på begäran ordet till:

Herr Lindblad i Närlunda, som anförde: Herr talman! Riksdagen behandlade sistlidne lördag ett memorial från statsutskottet angående öfverlåtelse till landtförsvaret af förra landshöfdingbostället kungsgården Noret i Kopparbergs län och lade detta till handlingarna. Jag har velat erinra kammaren, att vid behandlingen af frågan några veckor förut restes opposition mot det af Kungl. Maj:t väckta förslaget på den grund, att man ansåg den af arrendatorn begärda ersättningen vara för hög och trodde, att den värdering, som nu skulle öfvergå hemmanet, kunde gå samma väg och äfven

Ang. förändrade grunder för förvaltningen af kronans jordbruksdomäner.
(Forts.)

bli för hög. Af den anledningen biföll kammaren ett yrkande, att den del af egendomen, som var utarrenderad, icke skulle i upplåtelsen medtagas. Förhållandet var, att arrendatorn, som för egendomen betalar 370 kronor i arrende, begärt 1,500 kronor i skadeersättning per år samt dessutom 1,000 kronor för fullgjord byggnadsskyldighet. Detta kraf har framställts, fastän nu i kontraktet står den bestämmelsen, »att arrendator är skyldig att under arrendetiden afstå arrenderad kronoegendom äfvensom inkomstgifvande lägenhet emot åtnjutande af minskning i arrendeafgiften, motsvarande den förlust honom tillskyndas». Så stadgas enligt nu gällande grunder.

Kungl. Maj:t har här föreslagit, att i de nya grunderna detta stadgande helt och hållet skall utgå, och detta gör Kungl. Maj:t på den grund, att man önskar en förment öfverensstämmelse med den nya arrendelagen, och man vill i stället göra tillämpligt expropriationsförfarandet i allmänhet. Men då är att märka, att expropriationslagen gäller uteslutande enskild jord, och enligt mitt förmenande har det varit därför, att alla kronans arrendekontrakt innehållit sådana bestämmelser, där man kunnat tillämpa expropriationslagen äfven mot kronoarrendator. Nu tänker man emellertid sålunda, att man i framtiden skall reda sig med blott expropriationslagen mot kronans arrendatorer. Men hvarför icke bibehålla denna bestämmelse, så att kronan förbehåller sig att emot *skäligen ersättning* få tillbaka sin egendom, när så erfordras för dess behof? Detta vore klokt och berättigadt, ty det är väl icke lämpligt, att en arrendator skall få begära hvilken ersättning som helst, om kronan skulle behöfva få tillbaka sin egendom. Det gäller visserligen beträffande enskild jord, att den skall lösas efter hvad den högst kan vara värd. Men det är att märka, att kronans arrendator har en väsentlig fördel, som en enskild arrendator icke har, och det är att han är tillförsäkrad optionsrätt, så att, om en kronoegendom fortfarande skall utarrenderas, den skall hembjudas förre arrendatorn, om han innehaft arrendet i fem år och därunder väl brukat egendomen. Någon motsvarande rättighet har icke den enskilde arrendatorn. Under sådana förhållanden synes det mig icke orimligt, att kronans arrendatorer få underkasta sig en något strängare bestämmelse vid afstående af mark för kronans egen räkning, ty det vore endast, när verkligt behof för kronan förefunnes, som den skulle tillämpas. Det är af den anledningen jag, när domänstyrelsen i sitt förslag hade framställt yrkande om bibehållande af den äldre bestämmelsen, har trott detta vara lämpligt, ty skulle man taga bort stadgandet, är jag bestämdt öfvertygad om att alla sådana markförvärf väsentligen fördyras för kronan, och om man delar den uppfattning, som här gjort sig gällande i fråga om kungsgården Noret, tyckes det mig vara i fullkomlig öfverensstämmelse därmed, om kammaren också godkänner det stadgande, som hittills alltid stått i kronans kontrakt.

Af denna anledning har jag väckt min motion, och jag har

icke kunnat finna mig öfvertygad af statsutskottets motivering, utan jag tror, att kronans sanna intresse härvidlag — utan någon afvoghhet mot arrendatorerna — tillråder, att man bibehåller stadgan-
det, hvartill jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Ang. förändrade grunder för förvaltningen af kronans jordbruksdo-

mäner.
(Forts.)

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet Alfred Petersson: Herr talman! Herr Lindblad har yrkat bifall till sin motion, som innehåller en framställning om att punkt 26 i de nu gällande grunderna skulle bibehållas sådan den hittills varit, och han yttrade, att man här i den kungl. propositionen har föreslagit borttagande af denna punkt för att få en *förment* öfverensstämmelse mellan dessa grunder och den i fjol antagna arrendelagen eller nyttjanderättslagen.

Jag vill då gentemot herr Lindblad säga, att det icke är för att få en förment öfverensstämmelse härvidlag, utan det är för att få dessa grunder så affattade, att de icke stå i uppenbar strid mot nämnda lag. Jag skall för kammaren uppläsa 26:e punkten, sådan herr Lindblad vill, att den fortfarande skall lyda. Den lyder sålunda: »Arrendator vare förbunden, att, där sådant för allmännyttigt ändamål å kronans vägnar fordras, afstå arrenderad kronoegendom tillhörig mark äfvensom inkomstbringande lägenhet emot åtnjutande af minskning i arrendeafgiften, motsvarande den förlust honom tillskyndas.»

3:e paragrafen 2:a kapitlet arrendelagen är af följande lydelse: »Den, som till annan upplåter jord på arrende, må ej i vidare mån än som öfverensstämmer med hvad här nedan i 9, 27, 28, 33—37 och 39 §§ förbehålla sig eller annan ägare af fastigheten rätt att frånträda aftalet före arrendetidens slut; har sådant förbehåll skett, vare det utan verkan.»

Skulle man nu, detta enligt alla juristers tolkning af detta, och det är lätt att tolka, bibehålla punkt 26 i grunderna, blir innehållet i densamma utan all verkan, och då kan det väl icke gärna vara möjligt, att man här skulle vilja bibehålla denna punkt. Herr Lindblad anförde för att illustrera de förhållanden, som kunna inträffa, som exempel kungsgården Noret och de oskäligen och ohemula anspråk, som arrendatorn därstädes uppställt. Men jag vill fästa herr Lindblads uppmärksamhet på, att ohemula anspråk ha blifvit framställda, under det att denna punkt stått kvar. Denna punkt har sålunda icke hindrat sådana ohemula anspråk på ersättning.

För öfrigt lär det väl vara så, att man icke står alldeles rådlös med afseende på arrendators vägran att upplåta kronoegendom till det allmännas behof. Icke heller torde man stå rådlös med afseende på ersättningen, så att arrendatorn skulle kunna skrufva upp priserna efter eget godtfinnande. Det lär väl vara så, att expropriationsförfarandet kan användas, där behofvet är sådant, att expropriation bör medgifvas. För öfrigt har man den utvägen att antingen ändra expropriationslagen eller att skriva en särskild lag.

Men icke tror jag, att man hjälper saken genom att bibehålla 26:te punkten i 1882 års stadga.

Vidare anfördes ej. Efter af herr talmannen framställda propositioner i ämnet biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 11.

Föredrogs hvart för sig statsutskottets utlåtanden:

n:o 85, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af fem lägenheter och ett jordområde tillhörande förra hospitalegendomen Vistena n:o 10 Norrgården, Vistena n:o 11 Oxelgården och Vistena n:o 12 Östra Mellangården i Östergötlands län;

n:o 86, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af fem till förra regementschefsostället 2 mantal Bråland n:is 1 och 2 norra och södra jämte underlydande lägenheten Kungsmarken i Göteborgs och Bohus län hörande lägenheter;

n:o 87, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af vissa lägenheter från förra kronofogdebostället $\frac{7}{16}$ mantal Gladsax n:o 28 i Kristianstads län; och

n:o 88, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af två till förra kompanichefsostället $\frac{1}{3}$ mantal Laxmans Åkarp n:o 2 i Malmöhus län hörande lägenheter.

Hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls af kammaren.

§ 12.

Ang. försäljning af ett in-draget militieboställe.

Å föredragningslistan fanns härefter uppfördt statsutskottets utlåtande, n:o 89, i anledning af väckt motion om försäljning af förra majorsostället 2 mantal Hammar n:o 1 i Hammarö socken af Värmlands län.

I en inom Andra Kammaren väckt, till statsutskottets förberedande behandling öfverlämnad motion, n:o 168, hade herr *G. M. Sandin* i Grums, med hvilken herr *G. Elowson* instämt, föreslagit, att Riksdagen måtte för sin del besluta, att förra majorsostället 2 mantal Hammar n:o 1 i Hammarö socken och Karlstads härad af Värmlands län skulle försäljas, samt i skrifvelse till Kungl. Maj:t hemställa, det behagade Kungl. Maj:t att vid denna försäljning vidtaga erforderliga åtgärder i syfte att fastigheten blefve på betryggande sätt afhänd för bildande af egna hem.

Utskottet hemställde, att herr Sandins ifrågavarande motion icke måtte af Riksdagen bifallas.

Vid utlåtandet hade emellertid fogats reservation af herrar *Starbäck* och *Larsson* i Lund, som föreslagit, att Riksdagen med bifall till herr Sandins ifrågavarande motion måtte medgifva, att indragna majorsbostället Hammar n:o 1, 2 mantal, i Hammarö socken och Karlstads härad af Värmlands län finge försäljas, samt i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t vid denna försäljning vidtaga erforderliga åtgärder i syfte att egendomen måtte blifva på betryggande sätt afhänd för bildande af egna hem.

Ang. försäljning af ett indraget militieboställe.
(Forts.)

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter

Herr Larsson i Lund yttrade: Herr talman! Det talas och skrives så mycket om nödvändigheten af att befrämja egnahemsrörelsen. Då kan det ju förefalla något egendomligt, att, när ett så sällsynt lämpligt tillfälle erbjudes att på kronans egen mark befrämja egnahemsrörelsen, som här beträffande majorsbostället Hammar, man icke skulle begagna detta. Med denna kronoegendom är, som herrarne haft tillfälle taga kännedom om, förhållandet det, att egendomen saknar användbara byggnader. Den har därför på länge icke kunnat med någon fördel för statsverket utarrenderas, men är dock för närvarande utarrenderad på grund af uppdrag åt Konungens befällningshafvande i Värmlands län att på bästa sätt af hemmanet söka att draga inkomst för staten. Den ligger ganska nära staden Karlstad, och inom Hammarö kommun, där detta hemman är beläget, finnas tre större sågverk, som selsätta betydande arbetareskaror. Då hemställer jag, om icke just här vore ett tillfälle att upplåta kronans mark för bildande af egna hem. Utskottet har ställt sig afvisande mot herr Sandins motion och har därvid, så vidt jag kan förstå, icke fullt visat sig kunna uppfatta, hvad syftet med motionen egentligen är. Då utskottet säger att, efter hvad som upplysts, åtgärder redan vidtagits i motionens syfte, så är detta så litet riktigt, att tvärtom de åtgärder, som vidtagits, om de i vanlig ordning skulle fullföljas, komma i rätt väsentlig mån att motverka motionens syfte. Fastigheten kommer nog att säljas, därom är icke tu tal, men motionärens syfte är, att den må kunna säljas för bildande af egna hem, utan att den enskilda spekulationen skulle träda emellan och därigenom för dem, som äro i behof af egna hem, göra åtkomsten svårare än den borde vara, om kronan direkt upplåte fastigheten för ändamålet.

Nu skall jag be att få fästa uppmärksamheten på att Riksdagen redan tidigare i år har bifallit ett statsutskottets utlåtande n:o 33, där man redan beträddt en väg, afvikande från den sedvanliga. Riksdagen har nämligen bifallit detta utlåtande n:o 33 och därigenom medgifvit, att mark tillhörande förra sergeantbostället Klagstorp n:is 19 och 25 i Malmöhus län finge under hand för-

Ang. försälj-
ning af ett in-
draget militie-
boställe.
(Forts.)

säljas just för att därigenom bilda egna hem. Sålunda har Riksdagen i detta fall slagit in på en enligt min uppfattning riktig väg, och jag undrar, om det icke nu vore skäl att fortsätta på den vägen. Jag har därför icke kunnat biträda utskottets hemställen utan jämte herr Starbäck anmält mig som reservant, då vi anse att just här föreligger ett så sällsynt gynnsamt tillfälle att på kronans mark bilda egna hem, att det icke bör försummas. Därtill kommer, att Hammarö kommun har på kommunalstämma uttalat sin lifliga förhoppning, att denna fastighet icke må komma i spekulationens händer utan upplåtas åt den nybildade föreningen mot emigrationen eller, som den heter efter föreningens konstituerande, föreningen »Värmlands hem». Meningen vore, att om, som motionären föreslagit, egendomen skulle försäljas, denna förening skulle anmäla sig som köpare och efter värdering tillösa sig hela fastigheten för att sedan upplåta den till bildande af egna hem.

Då det inom kommunen finnes ett så lifligt intresse för denna sak, hemställer jag, om det kan vara riktigt, att Riksdagen ställer sig afvisande. Jag anser det icke endast vara oriktigt, om så skulle ske, utan jag anser det snarare vara Riksdagens plikt, att, då ett sådant intresse förefinnes inom kommunen, tillmötesgå detsamma. Jag yrkar därför afslag å utskottets hemställen och bifall till motionen.

Häruti instämde herrar *Zetterstrand*, *Berg* i Staby och *Thorsson*.

Vidare anförde:

Herr Odqvist: Herr talman! På de skäl, som utskottet anför, skall jag be att få yrka bifall till utskottets hemställen.

Då utskottet behandlade denna fråga, inhämtades upplysningar från departementet, och därifrån fick utskottet de upplysningar, som förelågo om villkoren för försäljningen af hemmanet och äfven därom att försäljningen möjligen skulle komma att gå i den riktning, som motionären föreslagit. Att motionärens syfte icke skulle på detta sätt realiseras, kan jag icke fatta, utan det är väl nästan troligt, att med denna egendoms läge, dess lokala förhållanden och de industriella anläggningar, som finnas i närheten, regeringen kommer att föreslå en styckning af egendomen, som är lämplig för bildande af egna hem. Men att Riksdagen på en enskild motionärs förslag skulle begära försäljning och styckning af en sådan egendom utan utredning, det kan väl icke vara riktigt. Nu är visserligen sant, att det är icke endast motionären, som framställt detta förslag, utan äfven Hammarö kommun har gjort det. Men man vet, att vid sådana tillfällen det egna intresset kan spela in äfven från en kommuns sida. För min del anser jag därför, att då frågan befinner sig i detta läge och ärendet ligger under utredning, utskottets förslag är tillfyllest, hvarför jag yrkar bifall till detsamma.

Herr Starbäck: Herr talman! Det är med en viss glädje jag kan konstatera, att den aktade statsutskottskamraten synes personligen sympatisera med syftet i den motion, hvarå han yrkat afslag, därför att den framkommit på enskild motionärs framställning. Jag kan emellertid icke riktigt vara med om den konklusion, som hans logiska premisser fört honom till.

Om det nu, som han framhållit, är troligt, att regeringens undersökning kommer att leda till ett resultat, som stämmer med det syfte, som han själf gillar, så hade det väl åtminstone varit lämpligt, att utskottet kraftigt framhållit, att denna utredning borde i sinom tid framläggas för Riksdagen till granskning. Nu säger emellertid utskottet, att denna fråga torde komma att underställas Riksdagens pröfning. Men först och främst är det ganska osäkert, om frågan kommer under en sådan Riksdagens pröfning, då arrendesumman är så låg, att regeringen har rättighet att sälja egendomen utan att Riksdagen höres, och äfven om den kommer under Riksdagens pröfning, så kan det hända, att utredningen icke gått i den riktning, som både statsutskottsmedlemmen och motionären velat. Hvad har då inträffat? Jo, endast en tidsutdräkt för realiserandet af ett önskemål, som vi alla äro med om.

Om nu, som min medreservant framhållit, här föreligger ett statsintresse, nämligen dels att befrämja bildandet af egna hem, delst att understödja en rörelse, som Riksdagen för icke så länge sedan lämnade ett kontant bidrag af 10,000 kronor till för att därmed motverka emigrationen, då vidare detta statsintresse är klart och tydligt ådagalagdt, och då dessutom det kommunala intresset nära sammanfaller med detsamma, så kan jag för min del icke begripa annat än att det vore lämpligast, om Riksdagen uttalade sig i motionens riktning för att befordra dessa samhälleliga intressen och motverka att lägenheten, som man fruktar, exploateras af den enskilda spekulationen.

Jag ber sålunda få instämma i herr Larssons i Lund yrkande.

I detta anförande instämde herrar *Lindblad* i Närlunda, *Henricson*, *Fornander*, *Johansson* i Jönköping, *Ericsson* i Alberga, *Pettersson* i Bjälbo, *Vahlquist*, *Jönsson* i Kvarnberga, *Larsson* i Klagstorp, *Lundblad*, *Janson* i Bråten, *Hammarström*, *Canell* och *Hultkrantz*.

Herr Sandin i Grums: Ja, jag begärde ordet egentligen med anledning af herr Odqvists anförande, i hvilket han gaf uttryck åt den misstanken, att Hammarö kommun på grund af egennyttiga intressen skulle hafva uttalat sig till förmån för Hammaröstället försäljning. Jag tror, att man icke kan beskylla Hammarö kommun för någonting liknande, för så vidt man icke skulle såsom egennyttig anse kommunens intresse att vid Hammarö kunna binda dess befolkning, hvilken f. n. är mycket rörlig.

Ang. försäljning af ett indraget militieboställe.
(Forts.)

Ang. försälj-
ning af ett in-
draget militie-
boställe.
(Forts.)

Hammarbostället är mycket stort, det omfattar omkring 600 tunnland jord, är den största egendomen på Hammarön och är synnerligen lämpligt för bildandet af egna hem. På Hammarön finnes det flera sågverk, hvilkas arbetare behöfva egna hem men icke kunna få sådana. I staden Karlstad eller mellan Karlstad och Hammarön finnes det också sågverk, hvilkas arbetare önska att få egna hem, men icke kunna köpa jord och bygga sådana i Karlstad utan önska att få dem på Hammarön. Det synes mig då, som om man skulle kunna tillmötesgå dessa arbetares önskemål och här åtminstone gifva tillkänna en anvisning om att Hammarbostället må kunna försäljas.

Jag skall icke längre uppehålla herrarne, men ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Åkerlund: Då af de uppgifter, som varit tillgängliga, tydligen framgår, att behof af mark till egna hem förefinnes å platsen i fråga, är det fullkomligt riktigt att handla såsom reservanterna föreslagit. Skulle däremot försäljningen ske på det sätt utskottet tänkt sig, så skulle följden blifva den, att mellanhänder komme och köpte upp jordbitarna för att sedan ockra på de personer, som vilja bilda egna hem. Till ett sådant resultat vill emellertid jag för min del icke bidraga, hvarför jag, herr talman, ber att få yrka bifall till reservationen.

Med herr Åkerlund förenade sig herrar *Juhlin* och *Forssling*.

Herr Sandquist: Herr talman! Jag vill vid detta tillfälle blott uttala min tillfredsställelse med motionens syfte. Den går just i samma riktning som den motion, hvilken jag hade äran att i denna kammare frambara vid 1906 års riksdag; och hvilken motion här vann ett afsevärdt understöd. Den går nämligen därpå ut, att statens domäner må försäljas på ett *sådant* sätt, att de *icke* komma i händerna på personer, som söka att först genom skogs-sköfling göra sig bästa möjliga affär af dem och sedan sälja dem i mindre lotter. Jag ber sålunda, med erinran härom, att få tillkännagifva, att jag för min del kommer att, i händelse af votering, afgifva mitt votum för reservationens syfte.

Herr Wiklund: Herr talman! Såsom utskottet i sitt utlåtande framhållit, är detta ärende under Konungevs befallningshafvandes pröfning; och med den allra största sannolikhet lär väl frågan om egendomens försäljning komma att framläggas inför Riksdagen. Ty det är väl icke så, som herr Starbäck sade, att det är den nu utgående arrendesumman, som är den bestämmande för, huruvida frågan skall underställas Riksdagen eller icke; utan det är väl det uppskattade arrendevärdet, som därvid är afgörande. Under förutsättning alltså att arrendevärdet skall uppskattas, blir väl detta i

alla fall så stort, att frågan måste komma under Riksdagens pröfning.

*Ang. försäljning af ett indraget militieboställe.
(Forts.)*

Om det är så, som motionären nämnt, att det i Värmland finnes en förening mot emigrationen, hvilken vill förvärfva egendomen, så möter det ju icke något hinder för denna förening att göra denna sin önskan gällande hos Kungl. Maj:t; och den synes därtill hafva god tid, då några åtgärder ännu icke äro vidtagna för egendomens styckning, utan denna styckning skall ske först under loppet af instundande sommar.

Det är detta, som gjort, att utskottet icke kunnat tillstyrka bifall till motionen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Persson i Stallerhult: Då jag inom utskottet varit med om det slut, hvartill utskottet kommit, skall äfven jag be att få yrka bifall till utskottets förslag. Det undras mig emellertid, huruvida reservanterna hafva mera rätt i sitt yrkande än hvad utskottet har i sitt. I båda fallen är det meningen att tillgodose de s. k. småbruken på landet. Ser man nu efter här i utredningen, så finner man, att vederbörande domänintendent uppgjort ett förslag till styckning af denna egendom; och jag kan icke se annat än att det på egendomen skulle blifva ej mindre än 18 särskilda lägenheter. Det är möjligt, att enligt detta förslag det ena stycket skulle komma att bli för stort, men i alla fall är det 18 stycken. Huru många kommer det emellertid att bli efter reservanternas förslag? Det vet man icke. I motionen står, att landshöfdingen lofvat att bilda ett egnahemsbolag, i fall motionen vinner Riksdagens bifall; men om det bolaget kommer att stycka egendomen i 10, 18 eller 24 lotter, det vet man icke. Utskottets förslag däremot kan stödja sig på det förhållandet, att vederbörande domänintendent, som känner till förhållandena och som väl skall vara den, som man i Riksdagen skall lita till, sagt, att så och så vore det lämpligaste sättet att stycka denna egendom.

Nu kommer här en annan domänintendent — jag tager för gifvet, att det icke är densamme som uppskattat egendomen; ty då skulle han väl icke hafva instämt med reservanterna — och ogilla hvad hans ämbetsbroder gjort. Det finner jag icke vara riktigt vackert; ty om en domänintendent, vare sig herr Lindblad eller någon annan, i ett visst fall inom sitt område gör en uppskattning, så litar Riksdagen på hvad han gjort; och därför vill jag också lita på, att den uppskattning, som domänintendenten i Värmlands län gjort beträffande egendomen i fråga, är den för landet och länet bästa möjliga. Ty får man icke lita på, att vederbörande förtroendemän i orterna handla klokt och välbetänkt, då vet jag icke, hvart man skall komma här i Riksdagen, där man ju är tvungen att lita på dessa mäns officiella uppgifter och arbete och arbetsresultat.

*Ang. försälj-
ning af ett in-
draget militie-
boställe.
(Forts.)*

Jag får alltså säga, att skulle Riksdagen i detta fall godkänna reservationen, då har man verkligen gått väl långt, alldenstund man af utredningen finner, att utskottets förslag, på samma gång som det främjar bildandet af egna hem och gör flera delaktiga af kronans egendom, äfven tillgodoser dem, som äro mindre köpstarka, så att de icke kunna köpa en hel egendom. Jag tror därför, att man tryggt kan bifalla utskottets förslag.

Herr Lindblad i Närlunda: Gentemot den ärade siste talaren ber jag få säga, att jag är den förste att erkänna, att jag anser ingen domänintendent ofelbar; men jag anser också, att när man, i ett fall som detta, af handlingarna tror sig kunna se, att det finnes rum för ett annat förfaringssätt, då bör äfven en annan domänintendent än den som uppgjort förslaget hafva rätt att gifva denna sin mening tillkänna, därest han har sin plats i denna kam-
mare.

Nu är det så, efter hvad jag af utskottets utlåtande finner, att denna egendom skall disponeras den 14 mars 1909; men då förstär jag icke, huru det är möjligt, att Riksdagen ånyo skulle komma i tillfälle att besluta i denna fråga. Det skulle då vara, att Riksdagen under tiden 15 januari—14 mars 1909 skulle fatta detta beslut; men det blir väl ändå ett hastverk att sedan göra några försäljningar; och icke kan jag se, huru tillträdet kan ske 14 mars 1909. Då är det väl riktigare, att Riksdagen går den andra vägen och uttalar sitt gillande af motionens syfte samt sin önskan om försäljning af egendomen i mindre delar, hvilket ju synes vara lämpligt.

Jag skulle icke hafva tilltrött mig att klandra det här ifrågasatta förfaringssättet, om ej förrättningsmännen föreslagit att försälja ett så pass stort område som 60 hektar åker, 30 hektar skog och 20 hektar ängs- och skogsmark i ett utbud. Det blir alltså en mycket stor och afsevärd del af egendomen, som på det sättet skulle komma att gå till en enda köpare. Jag vet icke, om det är möjligt för den här omnämnda nybildade föreningen att uppträda som spekulant och konkurrera med andra köpare; men i alla fall torde det bli dyrare för föreningen. Därför tycker jag det vara bättre att, om, egendomen är lämplig för styckning, man strax från början låter myndigheterna komma fram med ett förslag i sådant syfte. Sedan får man bedöma, om det förslaget är bättre än det nu föreliggande eller icke.

På dessa skäl, herr talman, skall jag tillåta mig att instämma med reservanterna.

Efter härmed slutad öfverläggning gaf herr talmannen propositioner i ämnet; och biföll kammaren den af herrar Starbäck och Larsson i Lund vid utlåtandet afgifna reservationen.

§ 13.

Till afgörande förelåg vidare statsutskottets utlåtande, n:o 90, *Ang. lönerog-
ring för lands-
staterna i lä-
nen m. m.*
i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående lönerogring för landsstaterna i länen m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till Riksdagen den 21 februari 1908 aflåten, till statsutskottets förberedande behandling öfverlämnad proposition hade Kungl. Maj:t, under återopande af bifogadt utdrag af statsrådsprotokollet öfver civilärenden, föreslagit Riksdagen, jämte annat,

att medgifva, att länsstyrelsernas kassarörelse från den 1 januari 1909 öfverflyttades på riksbankens skilda kontor i residensstäderna, samt att Kungl. Maj:t, efter öfverenskommelse med fullmäktige i riksbanken, finge meddela de bestämmelser, som i afseende härå kunde finnas erforderliga; äfvensom

att godkänna en vid propositionen fogad aflöningsstat för landsstaterna att tillämpas från och med år 1909.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom Första Kammaren af herr *C. H. v. Mentzer* väckt motion, n:o 53, samt åtta särskilda inom Andra Kammaren väckta motioner, nämligen n:o 258 af herr *C. G. Johansson* i Aflösa *m. fl.*, n:o 261 af herr *S. Söderberg* i Hobborn, n:is 263 och 287 af herr *J. Widén*, n:o 265 af herr *T. Zetterstrand*, n:o 267 af herr *E. O. Magnusson* i Tumhult *m. fl.*, n:o 274 af herr *N. E. Lindberg m. fl.* samt n:o 294 af herr *B. A. Petré*.

Punkten 1, angående länsstyrelserna.

Beträffande länsstyrelserna hade uti öfverlämnade motioner föreslagits:

uti n:o 265 af herr *Zetterstrand*, att såväl Stockholms länsstyrelse som lämpligt antal af de under samma styrelse lydande tjänstemän måtte sättas på extra stat;

uti n:o 263 af herr *Widén*, att Riksdagen, vid godkännande af aflöningsstat för landsstaterna att tillämpas från och med år 1909, måtte besluta *antingen* att borttaga den emellan länen föreslagna och för närvarande bestående klassindelningen i afseende å tjänstgöringspenningarna till landssekreterare-, landskamrerare-, länsnotarie- och länsbokhållarebefattningarna, möjligtvis med undantag för landssekreterare och landskamrerare i de två folkrikaste länen, Malmöhus samt Göteborgs och Bohus län, *eller ock* att i detta afseende uppflytta Jämtlands län till likhet med de län, som nu voro föreslagna att sättas i andra klassen;

uti n:o 267 af herr *Magnusson* i Tumhult *m. fl.*, att Riksdagen med afseende på befattningarna vid landsstaten, med undan-

Ang. lönregle-
ring för lands-
slaterna i lä-
nen m. m.
(Forts.)

tag af vaktmästarne vid länsstyrelserna, måtte bestämma löneför-
månerna i öfverensstämmelse med lönereglingskommitténs för-
slag; och

uti n:o 274 af herr *Lindberg m. fl.*, att Riksdagen ville be-
sluta att med afslag å Kungl. Maj:ts proposition, i skrifvelse till
Kungl. Maj:t anhålla om nytt förslag till reglering af landsstats-
tjänstemännens löner, i hvilket, bland annat, möjligen obehöfliga
länsstyrelsens indragning blifvit genomförd.

Utskottet hemställde,

I. att Riksdagen, i anledning af Kungl. Maj:ts förevarande
proposition och herrar Zetterstrands och Widéns ofvanberörda mo-
tioner samt med afslag å herr Magnussons m. fl. och herr Lind-
bergs m. fl. omförmälda motioner i hvad de afsåge länsstyrelserna,
måtte

a) medgifva, att länsstyrelsernas kassarörelse från den 1 januari
1909 öfverflyttades på riksbankens skilda kontor i residensstäderna,
samt att Kungl. Maj:t, efter öfverenskommelse med fullmäktige i
riksbanken, finge meddela de bestämmelser, som i afseende härå
kunde finnas erforderliga;

b) att godkänna följande aflöningsstat för tjänstemän och be-
tjante vid länsstyrelserna att tillämpas från och med år 1909:

Aflöningsstat.

	Lön.	Tjänst- görings- pen- ningar.	Orts- tillägg.	Summa kr.	Anmärkningar.
Landssekreterare och landskamrerare:					
<i>i Malmöhus samt Göteborgs och Bohus län:</i>					
1 tjänsteman.....	5,000	2,900	—	7,900	}
3 tjänstemän.....	15,000	8,700	—	23,700	
<i>i Östergötlands, Jönköpings, Kal- mar, Kristianstads, Älfsborgs, Skaraborgs, Värmlands, Örebro, Kopparbergs, Gäfleborgs, Väs- ternorrlands, Södermanlands, Kronobergs, Västerbottens och Norrbottens län:</i>					
1 tjänsteman (Umeå och Luleå)	5,000	2,500	300	7,800	
Trpt	—	—	—	39,400	

	Lön.	Tjänstgöringspenningar.	Orts-tillägg.	Summa kr.	Anmärkingar.
Trpt	—	—	—	39,400	
3 tjänstemän (» » »)	15,000	7,500	900	23,400	
1 tjänsteman (öfriga residensstäder).....	5,000	2,500	—	7,500	
25 tjänstemän (öfriga residensstäder).....	125,000	62,500	—	187,500	Efter 5 år kan lönen höjas.
<i>i Uppsala, Blekinge, Gotlands, Hallands, Västmanlands och Jämtlands län:</i>					
1 tjänsteman (Östersund).....	5,000	2,100	300	7,400	
1 » (» »).....	5,000	2,100	300	7,400	
1 » (öfriga residensstäder).....	5,000	2,100	—	7,100	
9 tjänstemän (öfriga residensstäder).....	45,000	18,900	—	63,900	
<i>i Stockholms län:</i>					
1 tjänsteman.....	4,400	2,000	—	6,400	
1 ».....	4,400	2,000	—	6,400	
Länsnotarier och länsbokhållare:					
<i>i Malmöhus samt Göteborgs och Bohus län:</i>					
1 tjänsteman.....	2,200	1,600	—	3,800	Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kr. och efter ytterligare 5 år med likaledes 500 kr.
3 tjänstemän.....	6,600	4,800	—	11,400	
<i>i Stockholms län:</i>					
1 tjänsteman.....	1,500	1,000	—	2,500	Efter 10 år kan lönen höjas med 500 kr.
1 ».....	1,500	1,000	—	2,500	
<i>i öfriga län:</i>					
1 tjänsteman (Östersund, Umeå eller Luleå).....	2,200	1,400	150	3,750	Efter 10 år kan lönen höjas med 500 kr.
5 tjänstemän (Östersund, Umeå och Luleå).....	11,000	7,000	750	18,750	
Trpt	—	—	—	399,100	

Ang. lönerereglering för länsstaterna i länen m. m.
(Forts.)

Ang. lönerereg-
ring för lands-
staterna i lä-
nen m. m.
(Forts.)

	Lön.	Tjänst- görings- pen- ningar.	Orts- tillägg.	Summa kr.	Anmärkingar.
Trpt	—	—	—	399,100	
1 tjänsteman (öfriga residens- städer)	2,200	1,400	—	3,600	Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kr. och efter ytterligare 5 år med likaledes 500 kr.
35 tjänstemän (öfriga residens- städer).....	77,000	49,000	—	126,000	
2:dra och 3:dje länsnota- rier och länsbokhållare:					
1 tjänsteman.....	2,000	1,200	—	3,200	Efter 10 år kan lönen höjas med 300 kr.
20 tjänstemän.....	40,000	24,000	—	64,000	
Landskanslister och lands- kontorister:					
1 tjänsteman (Stockholm).....	700	500	—	1,200	Efter 10 år kan lönen höjas med 300 kr.
3 tjänstemän (»).....	2,100	1,500	—	3,600	
1 tjänsteman (Östersund,Umeå eller Luleå)	1,200	800	100	2,100	Efter 5 år kan lönen höjas med 300 kr., efter ytterligare 5 år med likaledes 300 kr. och efter ytterligare 5 år med likaledes 300 kr.
11 tjänstemän (Östersund,Umeå och Luleå).....	13,200	8,800	1,100	23,100	
1 tjänsteman (öfriga residens- städer)	1,200	800	—	2,000	Efter 5 år kan lönen höjas med 300 kr., efter ytterligare 5 år med likaledes 300 kr. och efter ytterligare 5 år med likaledes 300 kr.
91 tjänstemän (öfriga residens- städer).....	109,200	72,800	—	182,000	
Vaktmästare:					
1 vaktmästare (Stockholm) ...	500	300	—	800	Efter 10 år kan lönen höjas med 100 kr.
1 » (») ...	500	300	—	800	
1 » (Östersund, Umeå eller Luleå)	700	350	75	1,125	Efter 5 år kan lönen höjas med 100 kr.
5 » (Östersund, Umeå och Luleå).....	3,500	1,750	375	5,625	
1 » (öfriga residens- städer).....	700	350	—	1,050	
40 » (öfriga residens- städer).....	28,000	14,000	—	42,000	
Summa	—	—	—	861,300	

c) besluta, att under ofvanstående aflöningsstat skulle införas följande bestämmelse:

Ang. lönerog-
ring för lands-
staterna i lä-
nen m. m.
(Forts.)

»Denna lönestat träder i kraft den 1 januari 1909, under förutsättning att Kungl. Maj:t dessförinnan meddelar föreskrift därom att samtliga ordinarie tjänstemän och betjante skola, i den mån ej undantag kunna anses böra stadgas eller för särskilda fall efter pröfning medgifvas, vara å tjänsterummet tillstädes minst sex timmar hvarje söckendag»;

d) godkänna följande öfvergångsstat för landtränmästare att tillämpas från och med år 1909:

	Lön.	Tjänst- görings- penningar.	Summa kr.
20 landtränmästare	50,000	25,600	75,600

e) för beredande af tillgång till arfvode åt extra länsnotarier och öfriga extra biträden hos länsstyrelserna samt till vikariatsersättning under semester för därtill berättigade tjänstemän anvisa på ordinarie stat ett reservationsanslag af 193,000 kronor med rätt för Kungl. Maj:t att af detta anslag redan år 1908 använda 15,000 kronor till ökning af arfvodena åt de extra biträdena vid de länsstyrelser, där sådan ökning funnes vara mest behöflig, samt med förklarande att efter indragning af landtränmästartjänst Kungl. Maj:ts vederbörande befallningshafvande skulle äga att uppbära samt mot redovisning och med besparing af anslag från nyssnämnda reservationsanslag, på sätt Kungl. Maj:t kunde finna godt stadga, till extra biträdens aflöning använda de den indragna tjänsten tillhörande provisioner;

f) för beredande *dels* af tillfällig löneförbättring åt tjänstemän och betjante vid Stockholms länsstyrelse med följande belopp, nämligen:

för landssekreteraren och landtkamreraren hvardera 1,700 kronor, däraf 600 kronor skulle anses utgöra lön, 500 kronor tjänstgöringspenningar och 600 kronor ortstillägg,

för länsnotarien och länsbokhållaren hvardera 1,400 kronor, däraf 700 kronor skulle anses utgöra lön, 400 kronor tjänstgöringspenningar och 300 kronor ortstillägg,

för en hvar af landskanslisterna och landskontoristerna 1,000 kronor, däraf 500 kronor skulle anses utgöra lön, 300 kronor tjänstgöringspenningar och 200 kronor ortstillägg, samt

Ang. lönereglering för landsstaterna i länen m. m. (Fortis.)
 för en hvar af vaktmästarne 400 kronor, däraf 200 kronor skulle anses utgöra lön, 50 kronor tjänstgöringspenningar och 150 kronor ortstillägg,

dels ock af arfvode åt en andre länsnotarie 3,200 kronor, däraf 2,000 kronor skulle anses utgöra lön och 1,200 kronor tjänstgöringspenningar,

på extra stat för år 1909 anvisa ett belopp af tillhoppa 14,200 kronor.

Reservationer hade emellertid vid denna punkt afgifvits af herrar *Hammarlund* och *Larsson* i Lund, som ansett att utskottet bort hemställa:

a) att Kungl. Maj:ts förevarande proposition, i hvad den afsåge länsstyrelserna, icke måtte af Riksdagen bifallas;

b) att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om nytt förslag till lönereglering för länsstyrelserna, vid hvilket förslags utarbetande torde böra tillses dels i hvad mån de tjänstemännen tillkommande sportler kunde antingen indragas till statsverket eller upphöra att utgå, dels huruvida icke genom sammanslagning och omreglering af vissa län några af de nuvarande länsstyrelserna kunde indragas;

c) att Riksdagen medgäfvit, att länsstyrelsernas tjänstemän och betjante för år 1909 finge erhålla ett extra lönetillägg att utgå i enlighet med de grunder, som af Riksdagen kunde varda fastställda i sammanhang med behandlingen af punkt 54 under sjätte hufvudtiteln i Kungl. Maj:ts till Riksdagen aflåtna statsverksproposition;

af herrar *A. T. Odelberg* och *Persson* i Stallerhult, hvilka ansett, att utskottet bort tillstyrka, att äfven de i mom. f. upptagna aflöningsbelopp för tjänstemän och betjante vid Stockholms länsstyrelse måtte uppföras å ordinarie stat;

af herrar *A. G. L. Billing* och *Persson* i Stallerhult, hvilka ansett, att i lönestaten endast två ålderstillägg bort upptagas för landskanslistor och landskontorister;

af herr *Andersson* i Västra Nöbbelöf, emot utskottets förslag om landtränstmästarejänsternas indragning; samt

af herr *H. R. Törneblad* och friherre *J. T. Gripenstedt* i fråga om landtränteriernas indragning.

Efter föredragning af mom. a)—d) lämnades på begäran ordet till:

Herr *Hammarlund* som yttrade: Herr talman! Då vi i utskottet först började behandlingen af detta viktiga och omfattande

ärende, utgick jag från, att jag skulle gå med på den kungliga propositionen, möjligen med en eller annan modifikation. Men ju mera arbetet fortskred i utskottet, dess mera betänksam blef jag. Det var så många outredda och oklara punkter, man träffade på, att jag till sist icke fann någon annan möjlighet än att för min del afstyrka det föreliggande förslaget i alla väsentliga delar.

Ang. lönerog-
ring för lands-
staterna i lä-
nen m. m.
(Forts.)

Hvad angår de nu föredragna fyra punkterna under rubriken »Länsstyrelserna», så grundar sig mitt afslagsyrkande väsentligen på tre omständigheter. Den första af dessa sammanhänger med landtränsmästarejänsternas indragning. Såsom herrarne veta, har Kungl. Maj:t föreslagit indragning af dessa tjänster i afsikt att vinna besparing. Man kan icke säga, att utskottet med någon större entusiasm omfattat detta förslag, ty det använder formuleringen, att det icke anser sig böra afstyrka detsamma. Utskottet har kunnat vara med om förslaget, ehuru det förklarar sig icke vara öfvertygadt om att, sedan de förstärkningar i länsstyrelsernas, riksbankens och statskontorets arbetskrafter, som lära få antagas blifva en följd af ifrågavarande tjänsters indragning, kommit till stånd, någon mera afsevärd besparing för statsverket kommer att vinnas. För min del har jag efter studium af dessa handlingar kommit till den uppfattningen, att förändringen måhända, ja ganska sannolikt, snarare kommer att medföra en ökad kostnad än en besparing.

Länsstyrelserna framhålla, att i de flesta län efter landtränsmästarejänstens indragning en ny andra eller tredje länsbokhållarejänst måste upprättas. Utbetalningarna skulle enligt hvad som här föreslås hädanefter ske genom riksbankskontoren. Riksbanksfullmäktige yttra, att denna sak låter sig mycket väl arrangera, men betona också, att det nödvändiggör en ökning i arbetskrafterna vid riksbankskontoren; och två reservanter, herrar Olof Jonsson i Hof och Törnebladh, ha velat starkare än de öfriga riksbanksfullmäktige pointera detta, i det de säga: »Det kan lätt inträffa, att vid åtskilliga om ej många afdelningskontor behovet af ökade arbetskrafter skulle visa sig större, än som nu kan tillförlitligt beräknas. Till ej ringa del torde detta komma att bero af den omständigheten, i hvad mån de nya åliggandena komma att falla i större mängd och med större tyngd på vissa särskilda månadsdagar, då göromålen redan förut plägat hopa sig och då svårigheter att snabbt nog betjäna allmänheten kunna uppstå, allrahelst om pensionsutbetalningar till vissa kårer skola förekomma, hvarom ännu icke definitivt synes vara afgjort. De ökade utgifter, som påkallas af riksbankens öfvertagande af vissa förrättningar i stället för landtränterierna, böra naturligtvis icke förbises vid uppgörandet af den föreslagna förändringens debet och kredit i deras helhet.»

Så komma vi till frågan om pensionsutbetalningarna. Länsstyrelserna framhålla, att efter den nya ordningen dessa icke

Ang. lönereglering för landsstaterna i länen m. m.
(Forts.)

kunna försiggå i länsstyrelserna. Riksbanksfullmäktige vilja icke ha dem öfverflyttade till riksbankskontoren. Man har då frågat postsparbanken, om den icke skulle kunna åtaga sig dessa utbetalningar, och fått till svar: Jo, för all del, det kunna vi mycket väl åtaga oss, men då behöfvas ökade arbetskrafter, särskildt inom postsparbanksstyrelsen. Postsparbanksstyrelsen har den 29 januari i år afgifvit ett utlåtande i denna fråga. Utlåtandet finnes icke här i handlingarna återgifvet, men jag vill ur det samma citera några rader. Efter att ha framhållit, att postsparbanken skulle kunna öfvertaga pensionsutbetalningarna, tillägger postsparbanksstyrelsen emellertid: »Däremot torde, i händelse af postsparbankens anlåtande för nu omhandlade pensionsutbetalningar, arbetsbördan i högst väsentlig grad ökas för postsparbanksstyrelsen. Där borde nämligen uppläggas och vidmakthållas liggare öfver vederbörande pensionstagare, bokföras pensionsinsättningarna, utfärdas och expedieras bevis om pensionsutbetalningarna, upprättas afräkningar med pensionsanstalterna m. m., för hvilka göromåls utförande torde krävas ökade arbetskrafter.»

Så komma vi till den frågan, hur det skall ställas med stämpelpappersförsäljningen. Länsstyrelserna förklara, att, om landtränmästartjänsterna indragas, länsstyrelserna icke kunna taga någon befattning med denna försäljning. Riksbanksfullmäktige säga alldeles bestämdt ifrån, att riksbanken icke vill hafva något med densamma att skaffa. Då har man frågat statskontoret, hur man skulle ordna saken, och statskontoret framhåller, att de icke funnit annan utväg erbjuda sig för ordnandet af denna fråga än den, att man låte statskontorets stämpelbyrå träda i direkt förbindelse med en hvar stämpelförsäljare och stämpelredogörare i landsorten. Detta medgifver statskontoret vara möjligt, men påpekar också, att det medför behof af ökade arbetskrafter. Statskontoret har emellertid en allmän invändning mot förslaget att indraga dessa stämpeldepåer. Det yttrar: »Hvad först beträffar förslaget att nu indraga de af ålder i ränterierna befintliga stämpeldepåerna, så förefaller det egendomligt att frågan härom väckts vid en tidpunkt, då denna skatteuppbördsform anlitas i så betydligt högre grad än tillförne, och då anledning icke torde saknas till det antagande, att den allt fort kommer att tagas i anspråk på ett, särskildt för den stora allmänheten betydelsefullt sätt.» Hvad särskildt angår punschstämplarna, framhåller statskontoret, att hittills alla remisser af punschstämplar till landsorten ägt rum direkt från sedeltryckeriet till vederbörande ränteri; och detta hade icke blott för statskontorets stämpelkassör och dennes kontrollant inneburit en stor besparing i tid och arbete utan äfven utgjort en af de lokala förhållandena inom statskontoret påkallad, hart när nödvändig förutsättning för ordnandet af detta bestyr. Högst tvifvelaktigt torde vara, om denna anordning skulle kunna bibehållas efter borttagande af ränterierna såsom mellanhänder vid stämpeldistributionen, då detta tydligen skulle

medföra ett mångdubbelt ökad besvär för sedeltryckeriet. Att borttagandet af dessa mellanhänder skulle påkalla en fullständig omläggning och en väsentlig utvidgning af statskontorets stämpelbyrå, syntes under alla förhållanden uppenbart.» Vi ha ju också nyligen fått mottaga en kunglig proposition, i hvilken hemställes om beviljande af anslag för förstärkning af statskontorets arbetskrafter.

Ang. lönereglering för landsstaterna i länen m. m.
(Forts.)

Såsom herrarne af detta finna, skulle helt visst för hvarje tjänst man indrar fordras två å tre nya. Hur reformen under sådana förhållanden skall kunna medföra någon besparing, har för mig varit omöjligt att fatta. Jag fruktar, att den i stället kommer att blifva dyrare. En så förfaren myndighet som statskontoret har också ställt sig tviflande i fråga om kostnaderna och säger rent ut, att det står tveksamt beträffande den ekonomiska vinsten af landtränmästartjänsternas indragning.

Kostnaderna äro emellertid öfvervinneliga; de böra icke få spela någon afgörande roll. Hufvudsaken är att få det praktiskt och väl ordnadt, så att allmänheten blir väl betjänad. Afven i det afseendet hyser jag emellertid ganska starkt tvifvel om, att det skall bli bättre genom här föreslagna nya ordningen, utan jag tror snarare, att denna skall komma att medföra stora olägenheter och mycket besvär för allmänheten.

Såsom herrarne finna af utlåtandet, skulle hädanefter utbetalningarna från länsstyrelserna ske genom checker. För närvarande är det så, åtminstone inom åtskilliga länsstyrelser, att alla enkla räkningar och därmed jämförliga utbetalningshandlingar — och till dessa hör flertalet af de handlingar, som företes af den hos länsstyrelsen likvidsökande allmänheten — omedelbart granskas af länsbokhållaren och därefter förses med bevis, hvarefter de utan föregående anordning betalas af landtränmästaren. Enligt det ifrågasatta nya systemet finge likvidsökanden hos länsstyrelsen afvakta utom granskningen af utbetalningshandlingens checkens utskrifvande, annoterande, kontrollerande och undertecknande af vederbörande tjänsteman. Räkningshafvaren skulle sedermera vända sig till riksbanken eller annat bankkontor för att erhålla valuta för checken. En sådan utbetalningsordning skulle endast medföra tidsförlust och extra besvär för den likvidsökande. Äfven inbetalningar af medel blefve med de föreslagna uppvaktningarna dels i riksbanken och dels i länsstyrelsen besvärligare än de nuvarande.

Statskontoret framhåller ytterligare, att det har en annan betänklighet mot detta system med checker, nämligen att om dylika »utelöpande checker till större antal förekomme, sådant skulle i hög grad försvåra den kontroll i afseende å öfverensstämelsen mellan statskontorets bankräkning och riksbankens veckorapporter, som måste inom statskontoret utöfvas». Äfven det nya systemet för stämpelpappersförsäljningen skulle medföra olägenheter. Statskontoret ytt-

Ang. lönereglering för landsstaterna i länen m. m.
(Forts.)

rar, att det måste ligga i såväl allmänhetens som statens eget väl-förstådda intresse, att dessa skattemärken äro lätt tillgängliga; och det torde icke kunna förnekas, att om all distribution af olika stämpelsorter och stämpelvalörer skulle förläggas till en enda plats för hela riket, så komme det berättigade krafvet på en lätt och snabb tillgång till de i hvarje fall erforderliga skattemärkena icke att kunna tillgodoses på ett lika nöjaktigt sätt som om en välför-sedd depå förefunnes inom hvarje län. I ett land med den utsträckning som vårt torde kommunikationerna aldrig blifva så fullkomliga, att det kan vara betydelselöst, om stämpeldepåer finnas i landsorterna eller icke.»

Af alla dessa skäl har jag varit minst sagdt tveksam om lämpligheten af den nu föreslagna reformen beträffande landtränsmästarejänsternas indragning. Denna tvekan har emellertid för mig icke varit af den vitala, den afgörande betydelse att jag i min motivering för afslag inryckt densamma. Men därest förslaget om landsstaternas lönereglering af andra skäl skulle komma att afslås, bör denna fråga, enligt mitt förmenande, ännu en gång tagas under mycket allvarlig och grundlig ompröfning i syfte att få saken ordnad på ett för allmänheten mera praktiskt sätt än som nu ifrågasatts.

Jag skall nu öfvergå till mitt andra skäl för afslag. När det gäller lönereglering för länsstyrelserna, uppstår alldeles gifvet allra först den frågan: behöfva vi i vårt land så många länsstyrelser, som vi för närvarande äga? Innan en lönereglering sker, bör man väl se till, om icke indragningar och regleringar aflänen kunna företagas i syfte att minska utgifterna. Här är fråga om en högst väsentlig förhöjning i statsutgifter. Kan man då genom indragning af åtskilliga län göra besparingar, skulle man kunna få igen något af dessa medel. Länen äro med hänsyn till folk-männenden högst olika. Bortser man från det lilla Gottlands län, som allt fortfarande bör, liksom det är eget stift, också vara eget län, finner man att det på fastlandet finnes län, som blott hafva 125,000 invånare och därunder, under det att andra län finnas, som hafva öfver 400,000 invånare. Beträffande området äro åtskilliga län till det yttre mycket oformliga. Jag erinrar om t. ex. Kalmar län, som är mycket smalt och har en utsträckning af 22 mil, och Älfsborgs län, som är deladt i två snart sagdt från hvarandra fullständigt skilda delar och sträcker sig upp till Norges gräns och ända ned till Småland. Många andra dylika oegentligheter förekomma i öfrigt. Den nuvarande länsindelningen, som härleder sig från äldre tider men som i sitt nuvarande skick blifvit bestämd 1810, är i många hänseenden antikverad, och jag anser därför tidpunkten nu vara inne att taga i allvarligt öfvervägande, huruvida icke ändringar i densamma kunna ske. Fastställa vi nu lönerna för framtiden, är också frågan om en omreglering af länen undanskjuten för en öfverskådlig framtid. Utskottet

ifrågasätter, att man skulle kunna indraga Stockholms län, och detta är, enligt min mening, en riktig tanke, men jag tror, att man icke bort nöja sig härmed utan att man äfven borde pröfva, huruvida icke äfven beträffande andra län en liknande anordning skulle kunna vidtagas. Därigenom skulle väsentliga besparingar vinnas. Här är icke allenast fråga om lönerna utan härtill kommer också länsresidensen. För några dagar sedan inkom till Riksdagen en kungl. proposition, däri föreslås, att Riksdagen för nytt landshöfdingsboställe i Karlskrona m. m. skulle bevilja ett anslag å öfver en fjärdedels million kronor. Med de lätta kommunikationer, som nu finnas, tror jag, att man utan olägenhet skulle kunna minska länens antal till 20 eller kanske till och med till 19.

*Ang. lönerog-
ring för lands-
staterna i lä-
nen m. m.*

Jag kommer nu till mitt tredje och viktigaste skäl för afslag, nämligen det, som rör själfva löneroglingsfrågan. I förbigående vill jag påpeka, att man, när det gäller lönerogling för länsstyrelserna, icke tagit med själfva cheferna, landshöfdingarne, utan ställt i utsikt, att deras löner framdeles skola komma att regleras. Vid alla öfriga löneroglingar har man dock tagit med samtliga tjänstemän från toppen och ända ned. Jag erinrar om, att i den lönerogling, som i fjol fastställdes för telegrafverket och järnvägsstyrelsen, voro generaldirektörerna för dessa verk inbegripna. Hvarför icke då också taga med landshöfdingarne, så att vi på en gång fått veta, hvad det kommer att kosta? Hvarför skall man dela upp en lönerogling uti vissa afdelningar?

Hvad sedan beträffar landssekreterare och landskamrerare har man sagt, att de böra hafva ungefär samma aflöning, som Riksdagen i fjol bestämde för tredje gradens tjänstemän, d. v. s. statskommissarier och med dem jämnställda. Därifrån har man utgått, men man har aldeles glömt bort en viktig sak, nämligen sportlerna. Bland oss här i kammaren har utdelats ett bihang till 1902 års löneroglingskommittés betänkande, som innehåller statistiska utredningar, tillhörande betänkandet öfver rogling af löneförhållandena m. m. vid landsstaten. Det är ett ganska intressant häfte och jag skulle vilja rekommendera det i kammarledamöternas åtanke. Detsamma innehåller en redogörelse för de extra inkomster i tjänsten, som under fyraårsperioden 1901—1904 utgått till olika landsstatstjänstemän, och redogörelsen grundar sig på uppgifter, lämnade af dessa tjänstemän själfva. Man finner af denna redogörelse, att det finnes landssekreterare, som i extra inkomst i tjänsten hafva 2,500, 2,900 och ända upp till 4,630 kronor. Beträffande landskamrerarne finner man, att deras extra inkomster i tjänsten gått upp till 1,000, 1,600, 2,000, 2,500 och ända till öfver 3,000 kronor. Sportler är dock en sak, som man måste taga hänsyn till vid en lönerogling. Huru kommer det nu att ställa sig, om utskottets förslag bifalles. Jag skall taga ett par exempel. Antaga vi, att landssekreterarne och landskamrerarne i Malmöhus samt Göteborgs och Bohus län hädanefter komma att få lika stora

Ang. lönereglering för landsstaterna i länen m. m.
(Forts.)

extra inkomster som under de nämnda åren — i verkligheten komma nog de extra inkomsterna att ökas, i synnerhet i kritiska tider stegras ju dessa belopp högst betydligt — skulle deras aflöningsförmåner komma att ställa sig sålunda: landssekreteraren i Malmöhus län: slutlön 8,500 kronor, extra inkomster 2,442 kronor, summa 10,942 kronor. Landskamreraren i samma län: slutlön 8,500 kronor, sportler 2,526 kronor, summa 11,026 kronor. Landskamreraren i Göteborgs och Bohus län: slutlön 8,500 kronor, sportler 3,069 kronor, summa 11,569 kronor. Landssekreteraren i sistnämnda län: slutlön 8,500 kronor, sportler 4,630 kronor, summa 13,130 kronor. Man jämföre härmed, att landshöfdingar i regeln hafva en lön af 13,000 kronor förutom fri bestad. Man utgår från, att landssekreterare och landskamrerare skola likställas med statskommisseries, men enligt den lönereglering, som Riksdagen i fjol fastställde för statskontoret har en statskommisserie inberäknadt ortstillägget i slutlig lön 8,700 kronor. En landssekreterare eller landskamrerare skulle sålunda kunna få 3 å 4,000 kronor mer än en statskommisserie. Det förefaller mig, som om man vid uppgörandet af denna lönereglering icke tagit tillräcklig hänsyn till sportlerna. Man sträfvar i allmänhet att få bort sportlerna, och jag anser, att man äfven bort göra detta beträffande landsstatstjänstemännen, så att sportlerna antingen upphört eller, där de utgå för särskild förrättning, blifvit indragna till statsverket. Vid justeringen af detta utlåtande satte utskottet visserligen in i motiveringen någonting om sportler. På sid. 193 har nämligen utskottet tillagt ett stycke så lydande:

»I sammanhang härmed har utskottet velat uttala den önskan, att frågan om sportler, som tillfalla tjänstemän vid utförande af förrättning, som ingår i hans tjänsteutöfning, må blifva föremål för utredning i syfte att de, där så ske kan, må antingen indragas till statsverket eller upphöra att utgå.»

Ja, detta kan man ju skriva, men det blir nog blott en from önskan. Om vi nu reglera lönerna för de tjänstemän, som för närvarande finnas, så komma naturligtvis för dem icke att göras någon ändring, t. ex. indragning af sportler, utan de komma nog att uppbära de löner, som här fastställas, och dessutom sportler i enlighet med förut gällande bestämmelser. För min del tror jag, att det är af stor vikt, att man, samtidigt med att man reviderar lönerna, tager i öfvervägande nu berörda synpunkt.

Så har man gjort i andra stater. Här föreligger t. ex. nu frågan om lönereglering för kammarrätten. Där har man minskat sportlerna för revisorerna, i det man i vissa fall nedsatt procenten. Likaså förhåller det sig med advokatfiskalen. Hans aktoratarfvode begränsas till visst belopp. Detta skulle ske nu i sammanhang med löneregleringen, icke efteråt. Hvarför icke göra på samma sätt här?

Af dessa och andra skäl har jag kommit till det slut, att jag

icke kan vara med om Kungl. Maj:ts proposition, utan yrkar afslag å densamma.

I fråga om de nu föredragna fyra momenten hemställer jag, att Riksdagen måtte fatta beslut i öfverensstämmelse med de tre moment, som äro angifna i min och herr Larssons i Lund reservation 2 sid. 212. I mom. a) föreslås, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition i hvad den afser länsstyrelserna icke må af Riksdagen bifallas. Och i mom. b) hemställes, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om nytt förslag till löneroglering för länsstyrelserna, vid hvilket förslags utarbetande torde böra tillse dels i hvad mån de tjänstemännen tillkommande sportler må antingen indragas till statsverket eller upphöra att utgå, dels huruvida icke genom sammanslagning och omreglering af vissa län några af de nuvarande länsstyrelserna må kunna indragas.

Men om vi nu icke vilja vara med om denna löneroglering i år, måste vi ju tänka på att på något provisoriskt sätt ordna saken. Det är ju en obestridlig sanning, att landsstatens tjänstemän behöfva en löneförbättring. Detta är jag den förste att erkänna, men då finnes, så vidt jag kan se, ingen annan utväg än att för dessa tjänstemän ordna på samma sätt, som Kungl. Maj:t föreslår beträffande alla de tjänstemän, hvilkas löner icke blifvit reglerade. Kungl. Maj:t begär för dem ett extra lönetillägg att utgå med 15 procent af lönen. Herr Lindberg har i sin motion föreslagit en liknande anordning för landsstatens tjänstemän, och i öfverensstämmelse därmed är det jag yrkar i mom. c), att Riksdagen medgifver, att länsstyrelsernas tjänstemän och betjante må för år 1909 erhålla ett extra lönetillägg att utgå i enlighet med de grunder, som af Riksdagen må varda fastställda i sammanhang med behandlingen af punkt 54 under sjätte hufvudtiteln i Kungl. Maj:ts till Riksdagen aflättna statsverksproposition.

Jag hänför detta extra lönetillägg till punkt 54 under sjätte hufvudtiteln. Detta är den punkt, som handlar om tjänstemännen under civildepartementet. Om nu ifrågavarande tjänstemän skola hafva ett extra lönetillägg, böra de nämligen komma med under punkt 54.

Herr talman! Jag skall på grund af det anförda tillåta mig hemställa, att kammaren, med afslag å Kungl. Maj:ts proposition och utskottets förslag, måtte i stället för nu föredragna fyra punkter bifalla de tre punkter, jag här uppläst af min på sidan 212 intagna reservation.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet grefve Hamilton: Herr talman, mina herrar! Jag har begärt ordet närmast med anledning af herr Hammarlunds anförande. Men jag skall, innan jag inlåter mig på att bemöta honom, be att få säga några ord om frågan i dess helhet, och hoppas jag, att herr talmannen tillåter mig att därvid i förbigående beröra några punkter, som ännu icke föredragits.

Ang. löneroglering för landsstaterna i länen m. m.
(Forts.)

Ang. lönereglering för landsstaterna i länen m. m.
(Forts.)

Den nu föreliggande propositionen afser, såsom herrarne väl veta, icke endast en lönereglering. Den innefattar äfven åtskilliga reformförslag. Den innebär förslag om indragning af ett ganska betydligt antal tjänster. Den innebär förslag om indragning af en hel ämbetsmannaklass. Den innehåller en hel mängd förslag rörande förenkling i frågornas handläggning af landsstaten, hvarvid jag särskildt ber att få framhålla frågan om införande af den obligatoriska direkta skriftväxlingen. Den innehåller slutligen ett ganska omfattande, helt och hållet nytt förslag rörande anskaffande af reservpolismanskap för landsbygden.

Redan innan dessa frågor kommit före i Riksdagen, hafva de ju varit underkastade diskussion och pröfning både bland de särskilda orternas befolkning och af myndigheterna, och det är icke något af de framställda förslagen, som icke från ett eller annat håll mer eller mindre skarpt blifvit kritiseradt. Detta är ju icke mycket att undra på. Åtskilliga af förslagen äro ju ganska genomgripande. Under sådana förhållanden har jag varit fullt beredd på att äfven inom Riksdagen skulle yppas betänkligheter. Min fägnad har därför varit så mycket större, då med afseende på de viktigaste delarna af propositionen statsutskottets majoritet anslutit sig till hvad jag föreslagit.

På grund häraf anser jag det nästan för min plikt att icke göra någon invändning mot de små förändringar och prutningar i detaljer, som statsutskottet förordat, äfven där jag ansett, att Kungl. Maj:t haft ganska goda skäl för sitt förslag. Det är endast i tvenne punkter, som jag, såvida icke diskussionen föranleder till något annat, har ämnat göra en liten protest mot hvad statsutskottet föreslagit, ehuru jag väl vet, att utsikten gentemot ett enigt utskott icke kan vara stor.

Den ena gäller frågan om det sätt, hvarpå statsutskottet enligt sin uppgift sökt främja indragning af länsstyrelsen i Stockholms län, och den andra afser det sätt, på hvilket utskottet har behandlat frågan om häradsskrifvarnes löneförmåner. Jag återkommer längre fram till den sistnämnda punkten.

Hvad beträffar frågan om Stockholms läns indragning, har nu denna kammare flera gånger uttalat sig för, att nämnda län skulle slås itu och sammanslås med närliggande län. Det är ju alldeles obestriddigt, att denna fråga i någon mån kommit i ett annat läge genom det förslag, som för närvarande föreligger därom, att åtskilliga af de närliggande kommunerna skulle inkorporeras med Stockholm. Därigenom skulle invånarantalet i Stockholms län minskas med ungefär 40,000 personer. Det kan emellertid, såsom herrarne förstå, dröja ganska länge, många år, ja ett tiotal år, innan en sådan fråga blir slutligen afgjord. Det är därför klart, att, då man nu fått så att säga svart på vitt på att man icke skall företaga frågan om Stockholms läns delning före afgörandet af inkorporeringsfrågan,

man nu kan säga, att den förra frågan icke är en fråga, som föreligger för den närmaste framtiden

För att nu främja denna reform har statsutskottet föreslagit, att tjänstemännen i länsstyrelsen i Stockholm skola få behålla de löner, de nu hafva, och erhålla lönetillägg af den storlek, att de därigenom komma i åtnjutande af samma löneförbättring, som Kungl. Maj:t föreslagit. Så vidt jag kunnat utfundera, afser utskottet härmed ingenting annat än att vinna den besparing, som kan uppkomma därigenom, att, om Stockholms län indrages och dessa tjänstemän skola sättas på indragningsstat, de få något lägre löner eller, om det skulle dröja ända tills de blefve pensionsmässiga, de få lägre pension.

Nu vill jag först och främst anmärka, att man där enligt min tanke förfarit ganska oegentligt. Man har för tjänstemännen föreslagit ett lönetillägg af den storlek, att de skulle få lika stora löner som Kungl. Maj:t föreslagit. Men därigenom har man faktiskt gifvit dem högre aflöningsförmåner för de närmaste åren, än man afser, ty, ehuru jag vet, att i inom statsutskottet meningarna härom varit delade, vågar jag alldeles bestämdt påstå, att man genom att tillägga dessa tjänstemän en tillfällig löneförbättring icke ålägger dem att ställa sig till efterrättelse den nya pensionslagens föreskrifter om högre pensionsavgifter. Jag tycker, att detta är oegentligt. Vidare vill jag hemställa till herrarne, om det icke för dessa tjänstemän måste te sig såsom en bra stor hårdhet att, därför att man nu vill indraga Stockholms län, Riksdagen skall ställa dem i en annan ställning än deras kamrater, så att, om de pensioneras, de få lägre pension, och, om de komma på indragningsstat, lönen blir lägre samt de därjämte icke komma i åtnjutande af ålderstillägg enligt den nya staten. Mig synes, att det hade varit ett mycket naturligare sätt att främja saken att hemställa, att, om några platser skola tillsättas vid länsstyrelsen i Stockholm, de skola tillsättas endast på förordnande. Detta är väl det sätt, på hvilket man i allmänhet förfar i sådana fall.

För öfrigt vill jag i afseende å indragningen af länsstyrelsen i Stockholms län säga, att regeringen naturligtvis icke kan vara emot, att en undersökning sker rörande möjligheten däraf. Af utskottet har nu — och jag förmodar, att Riksdagen äfven kommer att göra det — bestämdt angifvits, när tidpunkten för denna undersöknings utförande bör vara inne. Jag förmodar ock att kammaren är med mig ense därom, att, skall länsstyrelsen i Stockholms län indragas, skall Stockholms län delas i två, bör detta ske till fördel för invånarna i Stockholms län och icke till nackdel för dem. Besparingen är icke så stor, att saken ur annan synpunkt förtjänar afseende.

Med undantag för denna punkt och frågan om häradskrifvarne, till hvilken jag återkommer, anser jag mig skyldig att med tacksamhet acceptera statsutskottets förslag med däri vidtagna förändringar i propositionen.

*Ang. löne-
regle-
ring för lands-
staterna i lä-
nen m. m.*
(Forts.)

Ang. lönereglering för landsstaterna i länen m. m.
(Forts.)

Jag ber nu att få vända mig mot herr Hammarlunds anförande. Han hade tre skäl, på grund af hvilka han ville, att denna lönereglering, som han förklarade utan tvifvel vara väl behöflig, borde uppskjutas till en ganska lång och oviss framtid för genomdrifvandet af några önskemål, som han ansåg vara ganska viktiga.

Först och främst kände han sig högst tveksam i fråga om landtränmästarebefattningarnas indragning. Sedermera ville han, att löneregleringen icke skall få genomföras, förrän undersökning verkställt, huruvida icke åtskilliga länsstyrelser utom Stockholm kunna indragas, och slutligen ville han, att löneregleringen icke måtte äga rum, förrän undersökning skett, huruvida de till landsstatens tjänstemän utgående sportler och provisioner kunna indragas och besparas åt staten.

Jag skall först be att få yttra mig om hvad han sade rörande landtränmästarne. Han förklarade, att han icke kunde finna någon fördel vara förknippad med indragningen af dessa tjänster. Jag är af en alldeles motsatt åsikt. För det första förstå nog herrarne, att — åtminstone har jag den uppfattningen — det icke varit möjligt att komma till Riksdagen med förslag till lönereglering och lämna frågan angående landtränmästarne alldeles så som den är. Med långa mellanrum från 1873, då landsstatskommittén yttrade sig, till dess den nuvarande löneregleringskommittén afgaf sitt utlåtande, hafva grava och ovederläggliga anmärkningar framställts mot den nuvarande landtränmästareinstitutionen. De förslag, som af dessa kommittéer framlagts till afhjälpande häraf, har jag icke velat förorda, och de hafva med alldeles ovanlig endräkt afstyrkts af alla vederbörande. Det låg därför klart för mig, att man icke kunde gå med på dessa förslag, men man kunde å andra sidan icke rimligtvis föreslå att bibehålla landtränmästarne, ty de anmärkningar, som framställts mot institutionen, äro ovederläggliga. Då upptog jag den fråga, som redan sedan mer än 20 år varit på dagordningen, nämligen frågan om landtränmästaretjänsternas fullständiga indragning, och jag påstår, att detta kan ske icke blott utan nämnvärda olägenheter utan med stor fördel.

Till att börja med skulle jag vilja framkasta den tanken, att det i och för sig är en fördel att kunna indraga en hel klass af tjänstemän, ty jag kan verkligen icke inse, att det kan vara till nöje eller nytta att hålla tjänstemän utan motsvarande behof.

För det andra vågar jag påstå, att det är en stor fördel, att i fråga om statens penningväsende en riktig och sund princip tillämpas. Redan 1881 föreskrefs, att i de länsresidensstäder, där riksbankskontor vore inrättade, tränmästarne endast skulle hafva en handkassa för bestridande af löpande utgifter och att de för öfrigt skulle verkställa sina utbetalningar genom invisningar i riksbanken. Nu är ett bankkontor inrättadt i hvarje residensstad i riket. Det har förefallit mig vara en gifven konsekvens häraf att fullfölja hvad man planerat redan 1881 och öfverflytta hela penning-

rörelsen till riksbanken; och jag hemställer, mina herrar, till er, om det icke i själfva verket är oegentligt, att, då staten har ett penningförvaltande verk för att sköta sin penningrörelse, — ett penningförvaltande verk, som är inrättadt enligt moderna principer och skötes på det mest praktiska sätt — man just i de städer, där detta verk har filialer, skall bibehålla, kanske i nästa kvarter, små särskilda penningverk, som skola förestås af personer, hvilka ingalunda äro af sin uppfostran danade för penningrörelse, utan helt enkelt äro administrativa tjänstemän. Enligt mitt förmenande är det en riktig princip, att statens penningrörelse i möjligaste måtto öfvertages af riksbanken, och jag anser därför det vara en stor fördel, att man i detta fall kan främja nämnda ändamål.

*Ang. löne-
regle-
ring för lands-
staterna i lä-
nen m. m.
(Forts.)*

Vidare vågar jag såsom en fördel med förslaget beteckna, att det innebär en besparing för statsverket. Detta har bestridts; herr Hammarlund bestred det alldeles bestämdt. Han sade, att det går som vanligt, då man drager in i en tjänst. Det kommer i stället andra tjänster på andra håll, och det blir dyrare. I förbigående sagdt, skall jag be att få erinra herr Hammarlund om detta yttrande, då vi komma tillbaka till kronofogdarne, ty där tror jag det vara tillämpligt. För min del vill jag bestämdt bestrida, att en besparing här icke skulle ske. Hur jag än räknar, om jag utgår från att landtränmästarne vid löne regleringen skulle få löner, motsvarande hvad här ifrågasatts för andra tjänstemän, så kan jag icke finna annat än att, med inräknande af ålderstillägg och pensioner, man skulle göra en, om jag så får uttrycka mig, bruttobesparing af, lågt tilltaget, icke obetydligt öfver 150,000 kronor om året.

Nu säges det, att nämnda besparing motväges och öfverskrides af hvad som fordras till nya tjänstemän hos statskontoret, hos riksbanken samt å landskontoren.

Hvad statskontoret beträffar, hafva vi sett, att man där säger, att statskontoret kan öfvertaga utdelningen af stämplor för 7,000 kronor. Vi veta alltså, hvad detta kostar.

Hvad åter riksbanken angår, kan jag naturligtvis icke yttra mig därom. Jag kan ju åberopa riksbankens eget utlåtande. Jag får för min del säga, att jag har fått den uppfattningen, att de lägre tjänstemännen vid riksbankskontoren i landsorten icke äro öfveransträngda. Jag har likaledes den uppfattningen, att det är underligt, att man i fråga om öfvertagandet af en sådan penningrörelse som denna talar om ett mycket stort behof af ökade arbetskrafter, när det gäller ett verk, där omsättningen månad efter månad kan växla med hundratals millioner kronor och kanske mera. Jag har också inhämtat, att riksbanken, som i år öfvertagit arméförvaltningens hela penningrörelse, icke har funnit detta vara förenadt med några svårigheter eller påkalla någon ökning af arbetskrafterna.

Jag kommer sedermera till frågan om landskontoren. Därvid ber jag till att börja med att få fästa uppmärksamheten på, att

Ang. löneregle-
ring för lands-
staterna i lä-
nen m. m.
(Forts.)

enligt det framlagda förslaget Konungens befallningshafvande skulle befrias från de s. k. handräckningsskrifvelserna. Detta sker genom den obligatoriska direkta skriftväxlingen. Dessa skrifvelser äro ju mycket enkla, så att det icke behöfves stor kunskap för att sätta upp dem, men de fordra dock granskning af handlingar, utskrift, kollationering, underskrift, och när de, såsom hos åtskilliga Konungens befallningshafvande, uppgå till tusental om året, kan man begripa, att de göra mycket besvär, samt att, då man befriar Konungens befallningshafvande från den, arbetskrafter skola blifva lediga, som kunna komma till godo för det ökade arbete, hvilket kommer att förefinnas på landskontoren.

Men för öfrigt är det ganska egendomligt att se, huru olika tankar man har i denna sak. Jag förstår mycket väl, att det är svårt för Konungens befallningshafvande — jag kan själf icke göra det — att beräkna, huru mycket ökade arbetskrafter kommer att behöfvas å landskontor, då landtränstmästarebefattningarna indragas. Detta är ju mycket svårt att beräkna, därför att landtränstmästarna icke indragas i ett slag utan undan för undan, allt efter som de afgå. Här föreligga de mest skiftande uppgifter. Somliga säga, att de behöfva en länsbokhållare, andra säga, att de kunna reda sig med en landskontorist, andra åter förklara, att de äro fullkomligt nöjda, om de få ännu ett extra biträde. Jag ber att få fästa herrarnes uppmärksamhet på, att dessa yrkanden på ökad arbetskraft icke stå i proportionellt förhållande till göromålens mängd, länens storlek, utan tyckas bero på helt och hållet olika uppfattningar om hvad en människa kan uträtta.

Men, mina herrar, äfven om min förmodan, att man verkligen här skulle vinna afsevärda besparingar, skulle vara oriktig eller i så måtto oriktig, att dessa besparingar icke blefve så afsevärda, som jag tror, vågar jag påstå, att man likväl genom att indraga landtränstmästarebefattningarna vinner en högst afsevärd fördel för landskontoren därigenom, att de nya arbetskrafter, som måste ersätta ränstmästarna blifva på helt annat sätt än landtränstmästarna användbara för länsstyrelsen. Häremot kan man ju invända, att landtränstmästarna ända sedan 1883 äro ålagda att, om så påfordras af länsstyrelsen, biträda med andra göromål än landtränsteriets. Ja, denna bestämmelse har funnits ända sedan 1883, men, såvidt jag kunnat utröna, har den ingenstädes kommit till tillämpning, och jag vågar påstå, att den aldrig kan komma att tillämpas. Jag tillåter mig upprepa hvad jag sade i Första Kammaren, där jag tog mig friheten illustrera anordningen genom att begagna ett kanske icke fullt parlamentariskt, men dock mycket betecknande uttryck, nämligen, att man icke kan lära gamla hundar att sitta. Jag tror också, att jag kan vädja till hvar och en af herrarne, som haft med affärer att göra, huruvida icke, om det sitter en räkningsförare och kassör i en särskild lokal samt det säges, att han, när han får tid, skall tjänstgöra på annan lokal med andra göromål,

han aldrig får tid därtill. Detta ligger i den mänskliga naturen.

Men om till och med hvarje län skulle begära ytterligare en länsbokhållare, blefve det ändå en afsevärd besparing. Denne länsbokhållare eller det extra biträde eller den andre tjänsteman, som kunde föreslås, blefve därjämte användbar för länsstyrelsen i dess helhet. Man vinner därigenom en väsentlig fördel.

Allt detta, som jag nu anført, kan naturligtvis ändå måhända icke öfvertyga en och annan om gagnet af hvad Kungl. Maj:t föreslår, såvida det icke jämväl kan påvisas, att det innebär en fördel för allmänheten. Ja, jag vågar påstå, att det innebär en fördel för allmänheten.

Herr Hammarlund sade, att det för närvarande går till så på landskontoren, att, när länsbokhållaren granskat handlingarna, han skickar ned dem till landtränmästaren, hvarefter denne betalar ut beloppet. Man behöfver icke ens afvakta utanordningen. Ja, detta omnämnde jag också i mitt anförande till statsrådsprotokollet, men jag tillåter mig här säga hvad jag förut sagt, att nämligen detta helt enkelt är ett oskick, som strider mot gällande författningar. Landtränmästarne hafva icke rättighet och böra icke för närvarande få utbetala något utan anordning.

Nu säger man möjligtvis mot den föreslagna ändringen, att det ju blefve ett förskräckligt besvär för en person, som ville hos Konungens befallningshafvande taga ut penningar. Han går upp till Konungens befallningshafvande, men får icke penningar utan en check, med hvilken han skall springa till riksbanken. Jag fäster emellertid uppmärksamheten på, att ingen enda behöfver infinna sig hos Konungens befallningshafvande, utan kan, om Kungl. Maj:ts förslag går igenom, få sin check skickad till sig direkt med posten. Nu säger man: detta kan han få äfven nu; så göra de flesta Konungens befallningshafvande redan nu frivilligt, och man kunde ju nu föreskrifva det som en allmän skyldighet. Ja, men under hvilka villkor är det, som de göra det? Det är under villkor, som jag tror, att man också finge gifva dem rättighet att uppställa, om man skulle föreskrifva det såsom en skyldighet. De åtaga sig att skicka ut penningar, om vederbörande insänder sina handlingar på förhand kvitterade. När landshöfdingen den 1 i månaden kommer till ränteriet och skall inventera, så företes alltid för honom till hvarje utgiftspost en verifikation, en kvitterad handling. Men han vet mycket väl, att denna handling kommer in kvitterad, innan några penningar blifvit utbetalade, och han vet icke alls, om penningarna äro utbetalade. Jag tror icke, att detta är en riktig väg, utan jag tror, att hvad nu föreslås är ofantligt mycket bättre.

Jag tillåter mig vidare säga, att jag alldeles bestämdt instämmer i hvad reservanten i statskontoret, statskommisarien Tenow, har sagt, därom, att det är en väsentlig fördel, som man icke nog

Ang. lönereglering för landsstaterna i länen m. m.
(Forts.)

kan uppskatta, att länsstyrelserna hädanefter blifva befriade från en kassakontroll, som är mycket svår att göra effektiv, och i stället blott behöfva utöfva en bokföringskontroll.

Nu har jag hört, att man skulle tala om, att folket icke är vant vid dessa checker och komme att få svårt att reda sig med dem. Jag tror icke, att detta kommer att blifva det ringaste svårare, än att få betaldt genom vanlig postremissväxel eller postanvisning. Det finnes ju bankkontor i nästan hvarje by, och då är det mycket lätt att få ut penningar. Men jag medgifver mycket gärna, att det att börja med kanske komme att gå litet knaggligt både för ämbetsverken och för allmänheten. Visst komme svårigheter att uppstå, men enligt mitt förmenande äro dessa svårigheter inga andra än sådana öfvergående svårigheter, som alltid uppkomma, när nya tankar och nya metoder skola framtvinga afvikelser från vanans gamla trampade vägar.

Jag får verkligen säga, att det skulle vara en egendomlig situation, om på de af herr Hammarlund anförda motiv Riksdagens Andra Kammare skulle fastslå, att räntmästarebefattningarna skulle bibehållas under de former de nu ha, under det Första Kammaren nyss bifallit Kungl. Maj:ts proposition.

Jag öfvergår därefter till de öfriga skäl, som herr Hammarlund anført för ett afslag på denna proposition, och ett uppskjutande af löneregleringen till en aflägsen och oviss framtid. Det var två skäl: dels att han ville ha en fullständig undersökning, om icke åtskilliga län skulle kunna sammanslås, dels att han ville, att man först skulle undersöka, om icke provisioner och sportler skulle kunna indragas.

Jag har under min riksdagsmannabana många gånger varit med om att Riksdagen, för att få fram en reform, för hvilken Riksdagen nitälskat, men hvilken däremot Kungl. Maj:t icke varit så synnerligen villig att främja, satt upp denna reforms genomförande såsom villkor för någonting annat, som Kungl. Maj:t åstundat. Men jag har verkligen aldrig förr varit med om, att man skulle uppställa sådana villkor i frågor, där Kungl. Maj:t icke gjort det ringaste motstånd. Jag vet icke, att Riksdagen har yrkat på sammanslagning af några län, och att Kungl. Maj:t motsatt sig detta, och jag vet icke heller, att Riksdagen yrkat på indragning af några sportler, och att Kungl. Maj:t motsatt sig detta.

Hvad särskildt beträffar frågan om indragning af län var det rätt intressant att höra herr Hammarlund, huruledes han, såsom bevis på huru nyttigt och nödigt det vore att göra denna reform, anförde att, när man genomginge länen, funne man, såsom också framgår af utskottets betänkande, huru olika stor folkmängd de hade, och att detta måste rättas, så att det blefve lika stor folkmängd öfver hela linjen. Å andra sidan funne man också, när man genomginge länen, att åtskilliga, såsom Älfsborgs län, vore

sammansatta af delar, som vore olika och icke alls naturligt hörde tillsammans. Det förvånar mig att han icke märkte, att hans ena motiv slog ihjäl det andra. Hvad är anledningen till att man icke uppdelat Sverige i rutor och sagt, att på hvarje län, hvarje fögderi och hvarje länsmansdistrikt skall vara så och så många innevånare? Jo, det beror därpå att de olika delarna erbjuda många olikheter, hvarför innebyggarne i ett län icke alls skulle bli nöjda med att bli sammanslagna med innebyggarne i ett annat län. I det ena kan finnas skärgårdsbefolkning, och i det andra bergslagsbefolkning med helt olika intressen, så att de ha lika svårt nära nog att finna sig uti att bli sammanförda under en och samma byråkratisk form, såsom herr Hammarlund påyrkar, lika svårt som tvänne folk, som under en eröfrares hand pressats ihop på detta sätt. Icke vill jag motsätta mig en noggrann undersökning, men jag kan icke inse, hvarför just med hänsyn till dessa många och stora saker, som här skulle komma under pröfning, och gifvetvis taga mycket lång tid i anspråk, hvarför en sådan undersökning skall sättas såsom villkor för den lönereglerng, hvarom här är fråga, — det kan jag omöjligt finna.

Ang. lönereglerng för landsstaterna i länen m. m.
(Forts.)

På samma sätt är det, när man kommer till frågan om sportlerna. Där vill jag först säga, att det förefaller bra egendomligt att man skall yrka på att en lönereglerng icke må genomföras, med mindre man först undersöker, huruvida sportlerna kunna indragas. Om undersökningen resulterar däri, att man finner att sportlerna kunna indragas, på hvad sätt skall detta inverka på lönereglerngen? Skall det inverka på sådant sätt, att lönerna skola nedsättas? Aldrig kan väl en sådan utredning inverka därhän, att lönerna skola sättas lägre, om sportlerna borttoges, men väl skulle nu yrkande kunna göras, att med hänsyn till sportlerna lönerna skulle sättas lägre. Hvarför har man icke kunnat göra detta? Jo, därför att sportlerna växla mycket både under olika år och i olika län.

Slutligen vill jag vidare på fråga om dessa sportler och provisioner säga, att herr Hammarlund icke hade rätt, då han sade, att regeringen vid häfdande af den grundsats, att landssekreteraren och landskamreraren böra ha tredje gradens löner glömt bort sportlerna. Så är icke alls händelsen. Dessa tjänstemän hafva nu tredje klassens lön enligt gamla ordningen jämte sportler. Man föreslår nu för dem tredje klassens lön enligt nya ordningen jämte samma sportler som nu. Man föreslår således ej någon nyhet.

I fråga om sportler och provisioner förhåller det sig i öfrigt så, att före 1878 års lönereglerng ingingo sportler och provisioner i stor omfattning i landsstatens aflöning. Vid 1878 års lönereglerng gjorde man en mycket radikal omändring. Man bibehöll endast några provisioner och sportler, som den tiden ansågos tämligen obetydliga, och beträffande hvilka man ansåg skäl föreligga för att de skulle kvarstå, skäl, som underkastades Riksdagens pröf-

Ang. lönereglering för landsstaterna i lämen m. m.
(Forts.)

ning och godkändes af den. Det förhåller sig med dessa sportler i allmänhet så, att de utgöra ersättning för arbete, som tjänstemannen visserligen utför i tjänsten, men åt den enskilde. Jag erinrar t. ex. om de provisioner, som utgå för debitering och uppbörd af landstingens, andra kommuners samt enskildes afgifter. De få debiteras tillsammans med kronouppbörd, och man har ansett, att man ju icke gör tjänstemannen så stort besvär därmed att han ålägges att göra den uppbörden också, och att han ingenting har att klaga öfver, då han får denna lilla ersättning. I förbigående — jag vill icke nu ingå på frågan om möjligheten att indraga denna art af sportler — vill jag säga att jag undrar, om det vore klokt att indraga dem, ty de spela dock icke någon stor roll. För närvarande är det en mycket stor bekvämlighet för allmänheten, t. ex. för vissa ömsesidighetsbolag och i fråga om egnahemslån, liksom beträffande landstingsskatt, vägskatt och så vidare, att uppbörden af sådana medel verkställes af statens tjänstemän. Så länge man kan säga åt vederbörande att han får betaldt, så behöfver man icke dra sig för att lägga på honom detta, och då drar man sig icke för att medgifva de enskilde denna förmån. Men säger man: detta går icke för sig, utan sportlerna skola bort, då tror jag icke, att allmänheten kan påräkna samma tillmötesgående, hvarken kommunerna eller de enskilde, när de vilja ha sina afgifter uppburna genom statens tjänstemän.

Sedermera är förhållandet det, att dessa sportler och provisioner utgå på grund af en mycket stor mängd författningar, hvarför en mycket omfattande utredning måste föregå deras borttagande, och därjämte är att märka, att på grund af dessa författningar utgå dylika sportler ingalunda till landsstatstjänstemännen allena, utan de utgå till många andra tjänstemän. Jag tar t. ex. lösen för expeditioner, som vederbörande part icke är skyldig att lösa. Expeditionstaxan rör snart sagdt alla tjänstemän i hela riket. Hvarför skall då borttagandet af denna inkomst göras till villkor för landsstatens lönereglering? Så ha vi den inkomst, som består i bötesandelar, hvilken har den största betydelsen för länsmännen, men äfven berör andra tjänstemän. Därtill kommer också, att dessa sportler tillkommit på mycket olika sätt, ett jämförelsevis ringa antal beror på rent administrativa författningar, en del på författningar, som ha tillkommit genom beslut af Kungl. Maj:t och Riksdagen tillsammans, t. ex. landstingsförordningen, väglagen och alla de lagar, på grund af hvilka bötesandelar utgå. Herrarne kunna då lätt tänka sig, att ändringen af dessa lagar med vår omständliga metod för lagändringar med högsta domstolens och vederbörande myndigheters hörande icke just precis skulle gå i brådbrasket.

För kuriositetens skull vill jag också fästa uppmärksamheten på en sak beträffande ett par af dessa sportler och provisioner. Hvem är det som infört dem? Det är icke Kungl. Maj:t eller Kungl. Maj:t och Riksdagen gemensamt utan Riksdagen allena. Det

är sådana sportler, som bero på bevillningsförordningen och stämpelförordningen. Stämpelprovision och debetsedellösen kan således Riksdagen draga in när som helst, om Riksdagen finner detta lämpligt — för min del tror jag, att Riksdagen icke skall finna det lämpligt. Löneregleringskommittén erinrar om detta förhållande och säger, att de skäl som 1878 anfördes för att bibehålla sportlerna, hvilka dock — det medger jag gärna — vuxit mera än man då tänkte sig, tycks fortfarande vara gällande, och säger löneregleringskommittén vidare, att, då under alla dessa år något yrkande om deras afskaffande eller någon klagan öfver dem från allmänheten icke försports, borde de tills vidare kunna lämnas orubbade. Nu har emellertid — och det ber jag få fästa uppmärksamheten på — statsutskottet, såsom herr Hammarlund påpekade, i sitt betänkande frambållit önskvärdheten af en utredning af frågan. Herr Hammarlund tror nu, att, om statsutskottets förslag bifalles, detta önskemål kommer att stanna på papperet, men det tror jag alls icke att det kommer att göra, utan jag är alldeles viss på att Kungl. Maj:t icke skall underlåta att tillmötesgå en önskan, som uttalats i skrifvelse från Riksdagen. Vidare är det i de allmänna villkor, som det kungl. förslaget intagit, särskildt bestämdt, att vederbörande tjänstemän skola vara skyldiga att underkasta sig den minskning i sportelinkomst, som kan komma att bestämmas. Nu kanske herr Hammarlund och de med honom liktänkande säga, att Kungl. Maj:t kommer aldrig att vidtaga någon åtgärd för att åstadkomma en dylik minskning. Jag tillåter mig erinra om, huruledes Kungl. Maj:t, sedan löneregleringen 1878 skett, mer än en gång förändrat bestämmelserna angående utmätningsprovisionen. Därför, hur jag än ser saken, kan jag icke finna att detta skäl, som i sista stunden kommit till i statsutskottet, verkligen kan vara tillräckligt för att till en otvifvelaktigt tämligen aflägsen framtid uppskjuta denna lönereglering, hvilken, jag erkänner det mycket villigt, ställer ganska stora kraf på statsverket och gör detta just därför att det här är fråga om tjänstemän, hvilka äro så ofantligt lågt aflönade på grund af att de ännu stå kvar vid den lön, som man bestämde på den tid, då man ansåg att länsmännen, landskontorister och andra landsstatstjänstemän hade så många biförtjänster, att de därför icke behöfde högre löner. Men den tiden är förbi, då länsmännen hade dessa stora biförtjänster, ty genom att advokater i stort antal tillkommit, ha deras extra inkomster blifvit högst minimala. Jag kan väl förstå de betänkligheter, som kunna resa sig emot en stor och dyrbar lönereglering, men jag hoppas, att Andra Kammaren, åtminstone icke på de af herr Hammarlund anförda motiven, skall förkasta Kungl. Maj:ts proposition.

Ang. lönereglering för landsstaterna i länen m. m.
(Forts.)

Herr Persson i Tällberg: Herr talman! Herr Hammarlunds första skäl för att yrka afslag på utskottets förevarande hemställan hvilade därpå, att utskottet förordat bifall till Kungl. Maj:ts för-

Ang. löneregleslag
håll för lands-
staterna i lä-
nen m. m.
(Forts.)

slag om räntmästaretjänsternas indragning. Herr Hammarlund höll ett lika långt som varmt försvarstal för dessa tjänsters bibehållande, och jag må villigt erkänna, att det verkligen fordras herr Hammarlunds talang för att försvara en institution af sådan beskaffenhet, som räntmästareinstitutionen nu har blifvit. Jag kan visserligen medgifva, att indragning af räntmästaretjänsterna icke innebär någon synnerligen stor reform. Men förslaget därom går dock i rätt riktning, såvidt jag kan fatta och förstå. Det går i den riktning, att man tager bort de tjänstebefattningar, hvilkas innehafvare icke hafva full sysselsättning, och just en sådan tjänstebefattning är detta. Herr Hammarlund har ej heller kunnat bevisa, att det skulle blifva dyrare hädanefter, än hvad det varit hittills. Och han har lika litet kunnat bevisa, att det för allmänheten skulle blifva förenadt med någon större olägenhet än förut, äfven om han gjorde vissa antydningar därom. Men den saken ha vi mycket noggrant pröfvat inom utskottet. Äfven om det skulle medföra någon besparing för staten, men jag vore öfvertygad om, att det skulle medföra någon olägenhet för allmänheten, skulle jag för min del icke kunnat vara med om Kungl. Maj:ts och utskottets förslag. Men då jag är öfvertygad om, att denna reform kan genomföras utan olägenhet och, jag vågar hoppas, till förmån för allmänheten, så har jag icke tvekat att i detta stycke ställa mig på Kungl. Maj:ts och utskottets sida. Jag tror för öfrigt i olikhet med herr Hammarlund, att det är en fördel att indraga tjänster, där detta låter sig göra, och jag skall i olikhet mot herr statsrådet också göra den uppfattningen gällande, när vi komma till kronofogdarne.

Herr statsrådet har ju på ett mera fullständigt sätt, än jag i det afseendet kan göra, utvecklat försvaret för utskottets och Kungl. Maj:ts förslag. Men då herr Hammarlunds andra skäl för afslag innefattade en fråga, som rör allmänheten i mycket hög grad, nämligen indragning af vissa län, så skulle jag vilja säga, att det hade varit så godt, att herr Hammarlund vändt sig till vederbörande representanter här i kammaren och frågat dem: Vill Ni ha Edert län indraget? Vill Ni, att Edert län skall sammanslås med ett annat län — jag talar icke om Stockholms län, ty det kunna vi vara sams om, att där är det ett alldeles särskildt förhållande. Men jag tror, att vederbörande representanter icke skulle ha varit tilltalade af ett sådant förslag, och jag ber särskildt herr Hammarlund att icke taga med Kopparbergs län i den påtänkta indragningen. Detta är sålunda ett förslag, som jag tror, att vi göra bäst i att först som sist afvisa. Och därför är det naturligt, att jag icke finner det vara något skäl, hvarför man nu skulle uppskjuta frågan eller afslå det föreliggande förslaget.

Hvad sedan vidkommer herr Hammarlunds tredje skäl, har herr statsrådet på ett synnerligen fullständigt sätt bemött, hvad herr Hammarlund i det afseendet anført. Men det gällde ju äfven

ett rent klander mot utskottet från herr Hammarlunds sida. För öfrigt nämnde han, om också mera i förbigående, att han ansåg lämpligt, att man icke vidtog en löne reglering för landsstatstjänstemännen i öfrigt utan i samband med en löne reglering för landshöfdingarne. Ja, jag skulle kunna gå med på herr Hammarlunds uppfattning i detta fall, om jag icke hade en helt annan åsikt om resultatet af en dylik sammankoppling. Om vi skulle frammana en löne reglering för landshöfdingarne — men jag tror icke, att det kan vara skäl att göra det — är jag lifligt öfvertygad om, att icke kommer Kungl. Maj:t att pruta ned deras löner. Jag tror nämligen icke, att de skola vara nöjda med de 12 å 13,000 kronor, som de nu ha i lön, utan fordra mycket högre lön. Men då jag håller före, att de kunna släpa sig fram med den lön, de nu ha, kan jag för min del icke vara med om att frammana en löne reglering i det afseendet.

Herr Hammarlund anmärkte vidare gentemot utskottet — och det berörde också herr statsrådet — att, då utskottet reglerat lönerna för ifrågavarande tjänstemän, har utskottet glömt taga sportlerna i betraktande. Ja, det tycker jag icke, att herr Hammarlund skulle ha sagt, att utskottet glömt den saken. Ty därom ha vi inom utskottet, både herr Hammarlund och jag, resonerat mycket allvarligt, och på sidan 193 i utskottess utlåtande förekommer en passus, som jag skall be att få läsa upp. Den lyder så: »I sammanhang härmed har utskottet velat uttala den önskan, att frågan om sportler, som tillfalla tjänsteman vid utförande af förrättning, som ingår i hans tjänsteutöfning, må blifva föremål för utredning i syfte att de, där så ske kan, må antingen indragas till statsverket eller upphöra att utgå.» Det är sålunda icke någon glömska från utskottets sida, som härvidlag gjort sig gällande. Jag kan vidare tillägga, att när vi komma till slutet af den punkt, som nu är föredragen, och komma till sista momentet däri, kommer jag att framställa yrkande om en skrifvelse till Kungl. Maj:t. Och jag skall redan nu tillåta mig att uppläsa denna skrifvelse, och jag kommer sedan att yrka bifall till densamma, hvilket jag icke nu kan göra på grund af det föredragnings sätt, som här är beslutadt. Skrifvelsen lyder sålunda:

»Att Riksdagen må besluta i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida icke de nu till landssekreterare och landskamrerare utgående sportler må upphöra att utgå eller, därest hinder för en sådan anordnings fullständiga genomförande skulle möta, sportlerna må kunna begränsas till minsta möjliga belopp eller ock till statsverket indragas.»

Det blir denna skrifvelse, till hvilken jag, som sagdt, kommer att framställa yrkande om bifall, och däri blir det mera preciseradt hvad vi här önska. Men jag är öfvertygad om, att Kungl. Maj:t under alla förhållanden kommer att taga frågan om sportlerna un-

Ang. löne reglering för landsstaterna i lönerna m. m.
(Forts.)

Ang. lönereglering för landsstaterna i lämen m. m.
(Forts.)

der allvarligt öfvervägande. Hvad dessa sportler beträffar, har jag läst samma tabell som herr Hammarlund och funnit och finner allt fortfarande, att de för vissa tjänstemän gå upp till rätt höga belopp. Jag skulle också helst se, att de måtte reduceras eller alldeles borttagas. Och jag hoppas, att Kungl. Maj:t skall intaga samma ståndpunkt i detta afseende som i många andra fall, att Kungl. Maj:t nedbringar sportlernas belopp, om de icke kunna helt borttagas. Men jag ber tillika att få framhålla, att dessa sportler äro af mycket växlande natur, så att, om de äro höga ett år i ett ett län, hvad en tjänsteman vidkommer, kunna de vara nära nog alldeles borta ett annat år. Det är klart, att herr Hammarlund tagit de allra högsta belopp, då han på grund af dessa sportler velat bringa hela förslaget på fall. Då jag däremot anser mig kunna förorda en annan utväg, nämligen att Kungl. Maj:t skulle taga saken i öfvervägande, men vill framgång åt förslaget i den del, som nu är föredragen, så ber jag att här få framhålla, att det finnes dock en landsekreterare, som icke haft mer än 472 kronor i årliga sportler, och andra, som ha några hundra kronor mer o. s. v. Det är klart, att vi använda de siffror, som äro mest förenliga med det slut, hvartill hvar och en af oss vill komma.

Medan jag har ordet, kan jag icke underlåta att erinra om en annan sak, som herr Hammarlund också berörde i sitt anförande och som finnes återgifven i hans reservation. Det är sättet för den löneförbättring, som under väntetiden skulle komma att utgå till ifrågavarande tjänstemän. Nu hänvisar herr Hammarlund i sin reservation därtill, att den skulle utgå efter de grunder, som finnas angifna i 54 punkten på sjätte hufvudtiteln. Då får jag först anmärka, att i denna punkt icke finnes angifvet några dylika grunder, utan att hänvisningen bort göras till sjunde hufvudtiteln. Detta må emellertid vara en formell anmärkning. Sakligt förstår jag mycket väl hvad han åsyftat, nämligen att det skulle blifva en tillfällig löneförbättring för dessa tjänstemän. Men om vi se efter i detta utlåtande på sidan 136 och jämföra de siffror, som där förekomma, med den föreliggande löneregleringen, särskildt beträffande landskontorister och landskanslisters, så skola vi finna, att Kungl. Maj:t och utskottet ha föreslagit löner åt dessa tjänstehafvare ända upp till 40 å 50 % högre, än hvad de nu ha, då förhöjningen däremot enligt herr Hammarlunds förslag skulle blifva högst 15 % och det för öfrigt är mycket ovisst, om det ens kommer att blifva någon sådan förbättring. Man har klagat öfver, att det har varit svårt att få tillräckligt antal landskontorister och länsbokhållare, och jag tror, att det i hög grad är beroende på de låga aflöningar, som de nu ha, att denna lönereglering framkommit.

Jag kan sålunda för min del icke finna annat än att goda skäl tala för ett bifall till utskottets förslag i de punkter, som nu äro föredragna. Jag har emellertid äfven berört några saker, som ännu icke äro föredragna. Men jag skall anhålla att seder-

mera närmare få utveckla den uppfattning jag därvidlag har, när vi komma till kronofogdebefattningarna och hvad därtill lagligen hör. Nu skall jag endast hemställa om bifall till utskottets förslag i föredragna punkter.

*Ang. löne-
regle-
ring för lands-
staterna i lä-
nen m. m.
(Forts.)*

Herr Hammarlund: Herr talman! Hvad först angår landtränsmästaretjänsternas indragning, så har jag uttryckligen betonat, att detta icke var en för mig så viktig omständighet, att jag ansåg, att, den kunde vålla förslaget fall. Jag har starkt betonat det, att, om löne regleringsförslaget af andra anledningar afslås, är det icke skäl att bifalla det föreliggande förslaget om landtränsmästaretjänsternas indragning, utan att man ånyo bör taga den frågan i öfvervägande och därvid tillse, om det sätt att lösa den, som nu är ifrågasatt, verkligen är det lämpligaste eller om icke här behöfs vidtagande af mera praktiska åtgärder för att allmänheten skall blifva på ett tillfredsställande sätt betjänad.

Jag har icke heller, såsom herr Daniel Persson påstod, här hållit något varmt försvarstal för landtränsmästaretjänsternas bibehållande — absolut icke. Jag har sagt, att hvad som framgår af handlingarna har gjort mig mycket tveksam, huruvida det är lämpligt att indraga dessa befattningar och ordna förhållandena på det sätt, som nu föreslagits. Man borde söka komma med en mera praktisk lösning. Han sade ock, att jag icke alls bevisat, att det blir dyrare att gå den af Kungl. Maj:t och utskottet föreslagna vägen. Jag har citerat, hvad länsstyrelserna, hvad bankofullmäktige, hvad statskontoret, hvad postsparbanksstyrelsen sagt i ämnet, och alla äro ense därom, att om landtränsmästaretjänsterna indragas behöfva de ökade arbetskrafter. När jag läste allt detta, kom jag till det resultat, att det svårigen kan ställa sig billigare. Det förefaller snarare, som om det skulle bli dyrare. Jag har naturligtvis själf icke gjort någon undersökning. Jag har endast citerat åtskilliga auktoriteter på detta område och det är dessa, som gjort mig tveksam i frågan.

Herr Daniel Persson säger vidare, att jag icke har bevisat, att det skulle uppstå olägenheter för allmänheten vid ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag i denna del. Nej, jag har icke bevisat detta. Men jag har anfört åtskilliga uttalanden och särskildt åberopat hvad bankofullmäktige säga, nämligen att det om tränsmästarebefattningarna indroges i vissa fall icke skulle kunna ske utbetalning hvarje dag, utan endast ett par dagar i veckan. Jag har vidare åberopat, hvad länsstyrelserna sagt om alla de olägenheter, som skulle komma att följa med detta, hvad statskontoret sagt o. s. v. Och på grund af dessa uttalanden har jag kommit till det resultat, att det måste uppstå olägenheter, för så vidt det är riktigt, hvad de sakkunnige säga. Under sådana omständigheter har jag ansett detta kunna anföras såsom ett medverkande förhållande till att förslaget för närvarande afslås.

Ang. löneregle-
ring för lands-
staterna i lä-
nen m. m.
(Forts.)

Så var det mitt andra skäl. Det gäller frågan om indragning af länsstyrelser och län. Jag har icke sagt, att de och de länen skola indragas. Jag har anmärkt, att det finnes ganska betydande olägenheter på detta område. Jag har icke alls yrkat på att länen skola blifva absolut lika stora eller med absolut lika folk-mängd. Men det är så stor skillnad för närvarande i detta af-seende, att man verkligen borde taga i öfvervägande, huruvida icke någon ändring på detta område bör ske, allra helst om man därigenom skulle kunna åstadkomma en väsentlig besparing för statsverket.

Så komma vi till sportlerna. I fråga om dessa sade jag uttryckligen, att de utgjorde för mig det viktigaste skälet för yrkande om afslag på föreliggande förslag. Herr Daniel Persson har också medgifvit, att man kanske i detta fall bör gå något längre, än utskottet gjort. Han har föreslagit en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning och yrkat, att beslutet härom skulle inryckas såsom ett nytt moment under afdelning I. Huru kommer det att gå med ett sådant skrivelseförslag? Första Kam-maren godkänner nog utskottets hemställan och om Andra Kam-maren nu antog detta skrivelseförslag, blefve ju detta icke Riks-dagens beslut. Måhända skulle det på något sätt komma med i en sammanjämkning. Men därom vet man nu intet alls. Nej, är det så, att Andra Kam-maren anser, att man verkligen bör få en större klarhet i denna fråga om sportlerna, att man icke bör baga-tellisera bort denna fråga utan se den i samband med de höga löner, som här äro fråga om, är detta Andra Kam-marens uppfattning, tror jag, att det riktigaste är att begära ett nytt lönereg-leringsförslag, i hvilket hänsyn tagits till landsstatstjänstemännens betydande sportler.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Asker: Herr talman, mina herrar! Vid en hastig öfverblick af denna frågas förhistoria, finner man, att Kungl. Maj:t genom nådigt bref af den 26 oktober 1900 anbefallt Statskontoret att föranstalta en allmän revision af löneförhållandena vid lands-staten. Ungefär 2 år därefter afgaf Statskontoret sitt utlåtande i ämnet. Den 4 april 1904 fick löneregeringskommittén i uppdrag att öfvergå till behandling af frågan rörande omreglering af lands-staten. Denna kommitté fick sitt betänkande i denna del färdigt den 27 februari 1906 och efter det samtliga länsstyrelser i landet, Kammarkollegium och Statskontoret afgifvit yttranden i ärendet samt representanter för länsstyrelserna blifvit inför herr statsrå-det och chefen för kungl. Civildepartementet hörda har nu Kungl. Maj:t framlagt proposition i frågan.

Men då framkomma åtskilliga motioner med yrkanden, gå-ende ut på så vidlyftiga ändringar i förslaget till omreglering af landsstaten, att ett bifall till dessa yrkanden skulle nödvändiggöra

vidtgående förnyade utredningar och för denna gång bringa hela löneregleringsfrågan på fall. Då nu emellertid statsutskottets majoritet för sin del tillstyrkt bifall, i hufvudsakliga delar, till Kungl. Maj:ts proposition, hoppas jag, att jämväl Riksdagen kommer att lämna sitt bifall därtill, helst som ett ytterligare uppskof säkerligen skulle leda till nya och uppsplitande strider om, huru omorganisationen rätteligen borde ordnas och huru, med hänsyn till därvid föreslagna ändringar, lönebeloppen rätteligen borde bestämmas. Hvad nu reservationerna vidkommer, så möta oss först herrar Hammarlunds och Larssons reservationer, som gå ut på ett fullständigt afslag af den kungl. propositionen i fråga om länsstyrelserna och i stället afse en skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om nytt förslag till lönereglering för länsstyrelserna, i hvilket borde tillses *»dels* i hvad mån de tjänstemännen tillkommande sportler må antingen indragas till statsverket eller upphöra att utgå, *dels* huruvida icke genom sammanslagning och omreglering af vissa län några af de nuvarande länsstyrelserna må kunna indragas». Hvad sportlerna angår, så kan jag för min del icke finna annat än att Kungl. Maj:t är i sin fulla rätt att däri göra förändringar, så mycket hellre som detta redan skett vis å vis provisionerna för exekutivt försålda fastigheter. Kungl. Maj:t har nämligen nedsatt dessa sportler så, att de i stället för att utgå med obegränsadt belopp endast få utgå med ett maximibelopp af 500 kronor för hvarje auktion. Och hvad vidkommer den andra frågan — den om länens omreglering — så vill jag säga, att jag fruktar för att löneregleringsfrågan skulle genom ett bifall till ifrågavarande reservation för så lång tid uppskjutas, att man knappast kan skönja den närmaste tiden för densammes afgörande. Det är ju gifvet, att länens befolkning därvid skulle vilja hafva sitt ord med i laget och det går för öfrigt icke så lätt att lösrycka delar af ett län och lägga dem till ett annat eller att sammanslå tvenne län till ett.

Bland reservationerna finner man vidare två angående indragning af landtränmästaretjänsterna. I denna fråga bör särskildt framhållas, att redan vid 1878 års lönereglering för landsstaten förelåg ett förslag till indragning af landtränmästaretjänsterna. Emellertid åberopade man då såsom skäl häremot, att man först önskade få ett riksbankens afdelningskontor inrättadt i hvarje residensstad. Detta hinder är numera bortfallet, och jag kan därför icke tänka mig, att någon skulle vilja på allvar ifrågasätta hindrandet af en så enkel reform som öfverflyttandet af länsstyrelsernas ränterikassor till resp. riksbankskontors kassor. Den viktigaste invändning, som gjorts mot landtränmästaretjänsternas indragning har utan tvifvel varit, att allmänheten skulle få olägenheter af en sådan förändring. Men min öfvertygelse är, att i och med det samma denna förändring blir en verklighet, eller åtminstone kort därefter, allmänheten skall finna det lika bekvämt att för sina

Ang. lönereglering för landsstaterna i länen m. m.
(Forts.)

Ang. lönerog- fordringar hos statsverket få likvid i riksbankens hufvudkontors
ring för lands- eller afdelningskontors kassor, som i eller genom landtränteriernas
staterna i lä- kassor.
nen m. m.

(Forts.)

I sammanhang härmed vill jag beröra en annan fråga, som här i riksdagen många gånger framhållits, eller att landträntmästarna skulle kunnat på tider, då de ej varit upptagna af sin tjänst, tjänstgöra å landskontoren. Härför har dock mött det hinder, att landtränterierna måste under viss tid på förmiddagen hållas öppna, hvarför, om landträntmästaren beordats att samtidigt arbeta å landskontoren, han med fog kunnat säga: jag kan icke gå ifrån räneriet och för att kunna behandla landskontoret tillhörande ärenden måste jag *därstädes* uppehålla mig och erhålla erforderliga upplysningar. Denna svårighet är genom en indragning af landträntmästarejänsterna löst på ett mycket enkelt sätt, ty då kunna räntmästarna öfverflyttas till och användas i tjänstgöring å landskontoren.

Jag skall för närvarande icke vidare yttra mig angående löne-regleringen i dess helhet, utan ber blott, herr talman, att få yrka bifall till hvad uti mom. a), b) och c) under punkt I blifvit i utskottets bestänkande föreslaget.

Herr Lundell: Herr talman, mina herrar! Efter de anföranden, som här hållits af dels herr chefen för civildepartementet, dels ock af en representant för Dalarne och en representant för Halland, torde icke mycket vidare vara att säga angående utskottets förslag i den föreliggande punkten, men jag ber dock att i alla fall få yttra ett par ord.

Hvad då först beträffar frågan om landträntmästarejänsternas indragning, så är jag, på de skäl, som förut blifvit här framlagda, öfvertygad om att ingen skall kunna betvifla, att icke genom en sådan indragning skulle vinnas åtskilliga fördelar, dels därigenom att besparingar i rätt betydlig grad skulle vinnas på detta sätt, dels ock därigenom att allmänheten nog skall snart finna det lättare och bättre att få pengar till sig utbetalta på sätt, som genom den ifrågavarande regleringen afsetts. Skulle man då invända, att härigenom skulle för landskontoren uppstå ökad arbete, så må det visserligen medgifvas, att icke allt det arbete, som nu åligger landträntmästarna, kan inbesparas, men detta arbete kan säkerligen utföras med mycket billigare arbetskrafter. Ty om man i stället skulle behöfva tillsätta en ny landskontoristtjänst — och detta är det högsta man då skulle behöfva göra i de allra flesta landshöfdingeämbetena — så kommer väl detta icke att kosta ens hälften så mycket, som en landträntmästarejänst måste aflönas med. Och vidare är det ju klart, att på detta sätt vinnes besparing äfven i afseende på arbetslokal och allt dylikt.

Hvad beträffar den frågan, som herr Hammarlund framkastat, eller att vi skulle uppskjuta omorganisationen och regleringen till dess att vi finge det afgjort, huruvida icke åtskilliga län skulle kunna

slås ihop, två och två, så tror jag, att denna förhoppning afser något, som är alldeles otänkbart att realisera, åtminstone i vidare omfattning än den utskottet själf föreslagit, nämligen Stockholms läns sammanslagning med ett annat. Ty det är icke så lätt att bryta om institutioner, som hafva en månghundraårig tillvaro. Hvad speciellt Stockholms län beträffar, så är det alldeles särskilda omständigheter, som där föreligga; där vore det snarare ett sammanförande af landskapsdelar, hvilka förut hört tillsamman. Uppland kunde ju bilda ett län för sig, liksom det nu utgör ett eget landskap, och samma är fallet med Södermanland. De sålunda nybildade länen skulle icke blifva större, i fråga om vare sig folkmängd eller område, än de flesta andra af de nuvarande länen. Stockholms län skulle således kunna indragas och en del däraf läggas till Uppsala län, eller också tvärtom. Åtta af de förutvarande länen skulle, hvad folkmängden beträffar, blifva större än ett sålunda nybildadt län för Uppland. Hvad angår ett af *landskapet* Södermanland bestående län, skulle detta ej blifva till folkmängden större, än att 12 af de nuvarande länen äga talrikare befolkning. I fråga åter om arealen för dessa *nya* Upplands och Södermanlands län, så är att märka, att, förutom det att samtliga norrländska län hafva mycket större område, åtminstone 5 à 6 af de andra nuvarande länen i södra och mellersta Sverige hafva större areal, än dessa nya län skulle få.

Beträffande möjligheten att kunna indraga några andra län, så tror jag, att en utredning därom kan göras nästan på rak arm, utan att man behöfver ingå i några djupare undersökningar. Herr Hammarlund tänkte härvidlag på Kalmar län och framhöll, att detta hade en så lång utsträckning. Ja, detta är väl ej något skäl för indragning af detta län; snarare borde detta skäl tala för länets delning i tvenne. Men med den erfarenhet jag har om länets nuvarande kommunikationsmöjligheter och med hänsyn till de befintliga järnvägslinjernas sträckning *längs* hela länet tror jag mig kunna försäkra, att det alls icke finnes någon svårighet för att på ett fullt tillfredsställande sätt ordna detta läns administration.

För resten var det också åtskilliga andra län, som nämnde talare ansåg kunna indragas, t. ex. Älfsborgs län, ty detta län skulle »ligga så illa till». Men jag tror icke, att västgötarne skulle vilja förena sig med halländingarne om ett gemensamt län; detta vore nog alldeles omöjligt. Vidare framhöll talaren Blekinge län. Detta är ju ett af de små länen, och skulle man beträffande detta län tänka sig detsammans hopslagning med något annat, så skulle det väl vara med Kronobergs län. Men det inre af Småland vill säkerligen icke förena sig med Blekinge; ett försök till dessa landsdelars sammanförande till ett län skulle säkerligen röna sådant motstånd, att det vore alldeles omöjligt genomföra någonting dylikt. Så hafva vi Västmanlands län. Äfven detta är

Ang. lönerogling för landsstaterna i länen m. m.
(Forts.)

Ang. lönereglering för landsstaterna i länen m. m.
(Forts.)

ju ett af de mindre länen, men det är nog icke tänkbart att hopslå detta med något annat län, hvarken med Uppsala län, som efter dess sammanslagning med en del af Stockholms län blefve för stort därför, ej heller med Örebro län, som redan nu är mycket stort och folkrikt. Man kan således icke gärna göra sig någon förhoppning om Västmanlands läns uppgående i något annat län, och samma är som sagdt förhållandet i detta afseende med de öfriga nu anförda länen, beträffande hvilka en dylik åtgärd ifrågasatts, dock med undantag af Stockholms län. Beträffande den invändningen, att uppdelningen af detta senare län på Uppsala och Södermanlands län skulle komma att dröja så länge till följd af uppkommen fråga om vissa hufvudstaden omgifvande kommuners inkorporering med densamma, så tror jag icke, att häraf behöfver med nödvändighet vållas något dröjsmål. Ty äfven om en dylik inkorporering ej så snart kommer till stånd, utan ifrågavarande kommuner skulle tillika med öfriga delar af Stockholms län fördelas på de föreslagna Uppsala och Södermanlands län, så tror jag i alla fall icke, att dessa nya län skulle blifva synnerligen stora eller gå utöfver medeltalet af en del andra län.

För närvarande vill jag icke anföra något vidare i saken, utan blott yrka bifall till utskottets förslag i den nu föreliggande punkten.

Herr Thorsson: Då jag med min röst kommer att bidraga till bifall till herrar Hammarlunds och Larssons reservation, vill jag med några ord angifva de synpunkter, hvarpå jag grundar denna min röstgifning. Jag kan nämligen icke i allt gilla herr Hammarlunds motivering, hvarför han vill ha afslag på den föreliggande frågan, utan jag vill grunda min röst på helt andra motiv. Såvidt jag kan finna af den kungl. propositionen och den förberedande behandling, som kommittén ägnat denna sak, skulle här vara fråga icke allenast om lönereglering för landsstatstjänstemännen, utan här skulle äfven vara fråga om en omorganisation af det arbetssätt, som tillämpas inom de olika länsstyrelserna, för att genom en mera praktisk arbetsmetod utvinna ett bättre arbetsresultat af den personal, som är anställd inom respektive styrelser. Kommittén har framlagt en hel del förslag afsedda att förenkla arbetet inom länsstyrelserna och dessa förslag har herr statsrådet och chefen för civildepartementet upptagit till bemötande. På sid. 19 och ända fram till sid. 29 sysslar chefen för civildepartementet med behandling och bemötande af kommitténs förslag, och såvidt jag kan förstå har chefen för civildepartementet velat så att säga skjuta undan åtskilligt af de präktiga saker, kommittén föreslagit skola föreskrifvas ämbetsmännen; detta vill han stoppa in i en blifvande instruktion. Jag tror emellertid, att det vore betydligt säkrare, om vi finge se åtminstone konturerna till den instruktion, som chefen för civildepartementet lofvar att utfärda. Ty på sid.

23, där det gäller så viktiga saker som arbetstidens längd på respektive arbetslokaler, resonerar ministern, som om de bestämmelser, han tänker åstadkomma, vid tillämpningen skulle få tolkas som vederbörande tjänstemän önska och behaga. Han säger där, att arbetslokalerna flerstädes äro till utrymmet så begränsade, att ända till 7 tjänstemän understundom nödgas förrätta sitt arbete i ett och samma rum, och att man därför icke kunde hålla så strängt på bestämmelsen om arbetstiden å tjänsterummet. Herr statsrådet och chefen för civildepartementet konstaterade längre fram i propositionen, att den instruktion för landtränmästarne, som affattades för 25 år sedan, ännu icke hunnit tillämpas, då vi stå färdiga att aflifva landtränmästarne. Skulle då först och främst instruktionen bli tvifvelaktigt affattad och så sedan äfven användas den vanliga tågordningen för tillämpningen, så skulle det kunna dröja 25 år till, innan det önskade resultatet framträdde i fråga om en ordentlig arbetsprodukt från de olika länsstyrelserna. Jag tror, att detta är ett viktigt skäl, som måste tagas med i beräkning, innan vi gå och besluta om lönereglering, ty, mina herrar, det är icke möjligt att få fram några effektiva reformer på detta område, om de icke ställas i samband med en lönereglering. Just detta gör, att man bör se till att inom rimlig tid denna instruktion och hithörande saker ordnas på tillfredsställande sätt. Nu kännes det för mig — jag erkänner det — synnerligen hårdt att behöfva vara med om att yrka afslag å en proposition, som i sig innebär en förbättring för många af de allra lägst ställda tjänstemännen inom landsstaten, men jag kan å andra sidan icke vara med om att bevilja denna *välförtjänta* löneökning åt de *sämst aflönade* och på *samma gång svälja* de *stora summor*, som man vill tillmäta åt de *högst aflönade* inom *dess* ämbetsverk. Herr civilministern har sökt bagatellisera bort de sportler, som landssekreterare och landskamrerare hafva, och angifvit, till hvilka belopp dessa skulle stiga. Men de nämnda beloppen äro väl endast en liten del af *samtliga* de sportler, som dessa herrar hafva. Till hvilka belopp uppgå de sportler, som dessa herrar hafva för arbete utom tjänsten, hvilket arbete till och med utföres under den tid, då de skola vara på tjänsterummet? Jag är af den uppfattningen, att lönerna icke äro riktigt afvägda till de högsta löntagarne, då de fortfarande skola få bibehålla sina sportler. Nu har visserligen utskottet uttalat, att Kungl. Maj:t skulle vidtaga åtgärder för minskande af dessa sportler, men i fråga om dessa åtgärder har jag samma uppfattning som i fråga om instruktionens effektivitet. På dessa grunder kan jag icke vara med om att bifalla det föreliggande förslaget, sådant som det nu framlagts.

Jag hyser den uppfattningen i fråga om räntmästartjänsternas indragning, att besparingen därigenom icke blir så rysligt stor, men jag skall taga fasta på hvad civilministern uttalade, nämligen att det icke kommer att blifva några kostnader för ök-

Ang. lönereglering för landsstaterna i länen m. m.
(Forts.)

Ang. lönereglering för landsstaterna i länen m. m.
(Forts.)

ning af antalet öfriga tjänstemän, och det skulle vara kärt, om vi för framtiden blefve befriade från propositioner om anslag till anställande af flere tjänstemän vid riksbankskontoren för fullgörande af det ökade arbete, som där kan bli en följd af det nu framlagda förslaget.

Jag vill icke längre upptaga kammarens tid. Jag har endast velat angifva de synpunkter, som varit för mig afgörande, då jag funnit, att herr ministern sökt å ena sidan motivera fram så höga löner som möjligt och å andra sidan motivera bort skyldigheten att på ett effektivt sätt utnyttja de arbetskrafter, som skola ställas till förfogande.

Det begäres extra anslag till höjning af antalet extra arbetare. Nu utgår detta anslag med 150,000 kronor och föreslås, att detta skall ökas till 193,000 kronor. På samma gång man säger, att dessa landtränmästare skola frigöras från sin hittillsvarande sysselsättning och öfverflyttas till öfriga expeditiionslokaler för att där biträda, och på samma gång man säger, att det skall anställas ytterligare en länsbokhållare, om jag icke missminner mig, i hvarje länsstyrelse för att genom flere ordinarie arbetare så att säga utkräfvä mera arbete, så begär man en ökning af anslaget till extra personal med omkring 40,000 kronor. Detta finner jag för min del tala för att herr civilministern själf icke tror så mycket på det »forcerade arbetet». Därför kan jag icke gifva min röst åt utskottets förslag, utan ber att få yrka bifall till reservationen.

Häruti instämde herr *Lindberg*.

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman! Jag har för afsikt att framställa ett yrkande, som något skiljer sig från utskottets förslag i denna punkt, och då så är förhållandet, ber jag att få med några ord motivera detta mitt yrkande.

Detta yrkande gäller i första rummet länsstyrelsen i Stockholms län. Såsom kammaren finner, har utskottet här föreslagit, att de tjänstemän, som skulle placeras vid länsstyrelsen i Stockholms län, skulle få samma förmåner som tjänstemännen i de öfriga länsstyrelserna. Men för att möjliggöra en uppdelning af Stockholms län emellan Uppsala och Södermanlands län, skulle det för Stockholms länsstyrelses tjänstemän afsedda lönetillägget sättas på *extra* stat. Herr Odelberg i Första Kammaren har nu reserverat sig mot detta utskottets förslag och yrkat, att lönetillägget skulle sättas på *ordinarie* stat, och i denna reservation har jag instämt. Meningen med såväl utskottets som motionärernas förslag härutinnan är nu den, att ifrågavarande tjänstemän icke skulle blifva lidande på att länsstyrelsen i Stockholms län icke skulle regleras på samma sätt som öfriga länsstyrelser i landet. Nu tror jag, att såväl utskottets hemställan i denna del som reservationen lider af ett fel, nämligen det felet, att dessa tjänstemän eller åtminstone en

del af dem icke i verkligheten skulle komma i åtnjutande af de förmåner i penningar, som man genom reservationen lika väl som genom utskottets förslag velat tillförsäkra dem. Det förhåller sig nämligen så att enligt den nya lönestaten skola de flesta tjänstemän få två ålderstillägg, under det att för närvarande det finnes endast ett ålderstillägg för åtskilliga tjänstemän. Nu har det blifvit förbisedt — jag vågar säga detta såsom reservant — att det kan finnas och verkligen lär finnas, en och annan tjänsteman i Stockholms länsstyrelse, som redan skulle vara berättigad att få sitt andra ålderstillägg, men att detta omöjliggöres, såväl om beslutet erhåller den ordalydelse, som utskottet föreslagit, som om beslutet fattas i öfverensstämmelse med reservationen. För att icke dessa tjänstemän skola bli lidande genom beslutet — såsom ju icke är någons afsikt — har jag därför här velat framställa det yrkandet, att man af hvad här föredragits skall återremittera den del, som rör tjänstemännen vid Stockholms länsstyrelse. Om man återremitterar denna del, får utskottet taga i betraktande och se till att icke någon skada sker dessa tjänstemän, vare sig man ställer sig på den ena ståndpunkten eller den andra. Första Kammaren har redan återremitterat ärendet i och för detta ändamål. Och under sådana förhållanden synes mig icke Andra Kammaren böra vägra återremiss, för att utskottet skall få tillfälle att noga pröfva denna sak.

Nu skall jag något redogöra för skillnaden mellan utskottets förslag och reservanternas förslag. Utskottet för sin del anser, att man bör fatta ett sådant beslut, att man för Stockholms länsstyrelse sätter de höjda löneförmånerna på extra stat, enär utskottet hyser den förhoppningen, att man skall kunna uppdelade Stockholms län. Detta uppdelande ha reservanternas för sin del trots knappast kunna realiserar, åtminstone icke under bra nog lång tid framåt, och därför ha vi trots, att man borde reglera lönerna för tjänstemännen hos Stockholms länsstyrelse på samma sätt och efter samma grunder som för länsstyrelserna i öfrigt. Nu framhålles det, att Stockholms län är till folkmängd och äfven till yttinnehållet ganska litet och att såväl Uppsala län som Nyköpings län äro mindre än de flesta öfriga län, hvarför dessa båda skulle kunna mellan sig fördela och öfvertaga arbetet från Stockholms län. Ja, detta låter nog säga sig. Men jag för min del tror, att man får nog vänta på att en sådan reglering och uppdelning kommer till stånd. Den officiella statistiken, som grundar sig på officiella svar på framställda frågor, visar i alla fall, att inom Stockholms län antalet inkomna ärenden utgjorde år 1904 öfver 15,000 stycken, och ser man efter, huru det ställer sig i många af de öfriga länen, så understiger där antalet nämnda siffra. Och det är att märka, att denna statistik förskrifver sig från år 1898—1904. År 1898 inkommo till Stockholms länsstyrelse 9,000 ärenden och nu 15,000. Låt nu vara, att man fränskiljer de delar af Stockholms län, som

Ang. löneroglering för länsstaterna i länen m. m.
(Forts.)

Ang. lönereglering för länsstaterna i länen m. m.
(Forts.)

det nu är meningen införlifva med Stockholms stad, så kommer kanske ärendenas antal likväl icke att minskas i högre grad, än att Stockholms länsstyrelse finge lika många ärenden som många af öfriga länsstyrelser i landet, beträffande hvilka dock icke föreslagits någon indragning, om jag frånräknar reservationen af herr Hammarlund. Folkmängden inom Stockholms län utgör 188,000 och i Uppsala län 175,000, allt i runda siffror. Kommer man sedan till Hallands län, har man där endast 144,000 invånare och de ärenden, som behandlas af dess länsstyrelse, äro blott 8,000, således till antalet 7,000 mindre än inom Stockholms län eller nästan samma antal ärenden som i Uppsala, Södermanlands och Kronobergs län m. fl. Kan man hysa den ringaste förhoppning om att man genom en sådan uppdelning och reglering, som här nu ifrågasättes, och genom detta sätt att behandla Stockholms länsstyrelse skall nå detta mål? Jag tror det icke. Nu kunde det, för den händelse detta ärende återremitteras, bli rätta tidpunkten att yttra sig i denna sak, när utskottet fått taga detsamma under förnyad ompröfning, så att man kunde spara med dessa siffror och detta ordande till dess, men då man icke kan lita på att det blir återremitteradt, har jag velat angifva detta redan nu. Jag skall därför som sagdt anhålla, att kammaren behagade återremittera den afdelning af den föredragna punkten, som rör staten för Stockholms länsstyrelse.

Äfven i en annan punkt ämnar jag framställa ett yrkande, som något afviker från utskottets förslag. På sid. 196 i utlåtandet, där staten för länsnotarier och länsbokhållare är upptagen, ser man, att tjänstgöringspenningarna äro satta till 200 kronor högre för dessa tjänstemän i Malmöhus samt Göteborgs och Bohus län, nämligen 1,600 kronor, medan de i öfriga län äro satta till 1,400 kronor. Ökningen i tjänstgöringspenningar för dessa tjänstemän är förestafvad däraf att de skulle ha mera att göra på sina respektive befattningar än hvad fallet är inom öfriga län. Det är nästan omöjligt att fullt klargöra, huruvida de ha det eller icke, så att man därpå kan grunda ett yrkande om högre löneförmåner för dessa tjänstemän. Och man måste väl medgifva, att det knappast kan uppvisas två lika befattningar inom vårt land, hvilkas innehafvare ha alldeles lika mycket att göra, utan de skilja sig väl något, och så förhåller det sig ock i detta afseende. Nu är det emellertid ett faktum, att dessa båda länsstyrelser ha mycket flera ärenden att behandla, men denna sak är afhjälpt på ett annat sätt, nämligen så att det finnes tre länsnotarier i Malmöhus län och två i Göteborgs och Bohus län, och med länsbokhållarne förhåller det sig nästan på samma sätt. När man söker reglera lönerna — åtminstone har kommittén ställt sig på den ståndpunkten och Kungl. Maj:t likaså äfvensom utskottet — bör man se till att hvarje tjänsteman får fullt upp att göra under den tid, som man fordrar, att han skall sitta på tjänsterummet, och om då arbetet är

så kräfvande och af så mångfaldig art att han icke medhinner det; bör man tillsätta ännu en tjänsteman, ordinarie eller extra. Detta är förhållandet med dessa båda länsstyrelser och därför är det föreslaget, att man skall ha flera tjänstemän där. Sålunda kan man icke säga, att dessa tjänstemän få mera att göra än i några andra län utan kanske tvärtom.

Jag håller sålunda före, att det icke tar sig riktigt väl ut, om man skulle betala 200 kronor mera i tjänstgöringspenningar för länsnotarierna och länsbokhållarne inom Malmöhus samt Göteborgs och Bohus län än i något annat län. Landshöfding Widén har antydt detta i sin motion och han lär väl känna till, hur det ställer sig på ett sådant område. För att det icke skall behöfva råda något missnöje mellan tjänstemän af samma grad på grund af att den ene kan förtjäna mera penningar än den andre, anser jag, att man borde sätta tjänstgöringspenningarna till lika belopp.

Då kan häremot invändas, att tjänstgöringspenningarna till tredje gradens tjänstemän, de föredragande, landssekreterarne och landskamrerarne, äro satta till olika belopp inom skilda län. Men här är det den stora skillnaden, att man icke kan hålla mera än en landssekreterare och en landskamrerare vid hvarje länsstyrelse och därigenom få de betydligt mera att göra i de större länen än i de mindre. De må skaffa sig hvad hjälp som helst, så är det de, som bära ansvaret för sitt maktpåliggande värf, och därför äro de tillerkända något högre inkomster, där arbetet är mera omfattande. Men med dessa underordnade tjänstemän förhåller det sig icke på samma sätt, utan om de icke hinna fullgöra sitt arbete, så tillsätts flera tjänstemän under dem, något som här redan af utskottet blifvit tillstyrkt.

Därför skall jag tillåta mig framställa det yrkandet, att för länsnotarier och länsbokhållare i Malmöhus samt Göteborgs och Bohus län tjänstgöringspenningarna måtte sättas till 1,400 kronor i stället för, såsom här föreslagits, 1,600 kronor.

Jag ber att få erinra om att i denna delen icke finnes någon reservation. Detta berodde därpå att behandlingen af detta utskotts-betänkande tog så lång tid inom utskottet, att man ej hann reda upp de olika meningar i reservationer, som där gjort sig gällande.

Slutligen ber jag att få yttra ett par ord beträffande en annan punkt af den föredragna afdelningen i utskottets betänkande. Som herrarne finna af anmärkningskolumnen å sidorna 196 och 197, ha landskanslisterna och landskontoristerna blifvit tillerkända tre ålders-tillägg, hvartdera å 300 kronor. Emot detta förslag är afgifven en reservation af utskottets ordförande, biskop Billing, i hvilken reservation jag instämt. Däri är yrkadt, att ålderstilläggen skulle blifva endast två. Detta yrkande är föranledt däraf att, som statistiken utvisar, länsmanstjänsterna rekryteras hufvudsakligen af landskanslister. Deras utbildning försiggår sålunda å landskansliet, och sedan de suttit där några år, söka de en länsmanstjänst för att

Ang. lönereglering för landsstaterna i länen m. m.
(Forts)

Ang. lönerel-
ring för lands-
staterna i lä-
nen m. m.
(Forts.)

därigenom erhålla befordran och bättre löneförmåner. Detta är väl det vanliga. Genom ett sådant förslag, som utskottet framlagt, komma emellertid landskanslisterna i en gynnsammare ställning än länsmännen och då kan det ifrågasättas, huruvida länsmansplatserna kunna beräknas att med samma lätthet som hittills bli besatta med kompetenta personer. Vi tro åtminstone, att det kan möta åtskilliga svårigheter. En länsman får nu enligt det förslag, som kommer att inom en kort stund pröfvas, i allmänhet 3,000 kronor, om man frånräknar förvaltningsbidraget, hvilket väl icke kan räknas som en förmån, då det väl går åt för de utgifter, som äro förbundna med tjänsten, under det en landskanslist icke har något förvaltningsbidrag, men heller icke några utgifter i och för tjänsten. Den senare skulle efter förslaget få 2,900 kronor, således endast 100 kronor mindre än en länsman. Man kan väl under sådana förhållanden knappast tänka sig, att landskanslisterna söka sig ut från residensstaden till landsbygden för att erhålla blott 100 kronor mera i lön.

Det är emellertid icke endast denna olägenhet att taga i betraktande, utan äfven en annan. Genom förslaget, sådant det föreligger, får en länsman rätt till en pension på 2,000 kronor, medan den för en landskanslist uppgår till 2,100 kronor, sålunda 100 kronor mera. Då är det alldeles tydligt, att icke en någorlunda till åren kommen landskanslist tager emot en länsmansbefattning, när man därigenom förlorar 100 kronor i pension.

Jag tror sålunda, att det vore synnerligen förmånligt och skulle verka godt för det hela, om man stannade vid två ålderstillägg, och jag ber därför att få framställa det yrkandet, att anmärkningen nederst å sidan 196 och öfverst å sidan 197 i utlåtandet måtte få följande lydelse: »Efter fem år kan lönen höjas med 300 kronor och efter ytterligare fem år med likaledes 300 kronor.» Härigenom skulle sålunda bestämmelsen om det tredje ålderstillägget bortfalla.

Med dessa ord har jag endast velat motivera mina yrkanden i de delar, där de icke sammanfalla med utskottets hemställan, till hvilken jag för öfrigt ber att få yrka bifall.

Chefen för civildepartementet herr statsrådet greve Hamilton: Herr talman! Jag skall be att få yttra några ord med anledning af den senaste ärade talarens yttrande. Han yrkade bland annat, att det ena ålderstillägget, det tredje för landskanslister och landskontorister, måtte strykas. Han motiverade detta därmed, att, om de finge detta tredje ålderstillägg, så skulle de icke söka några länsmanstjänster. Det göra de nog i alla händelser i allmänhet icke så mycket, utan detta gäller väl mest extra landskanslister och landskontorister. Hvarför man föreslagit detta tredje ålderstillägg är att med det för hvarje år stigande antalet göromål för Konongens befallningshafvande det blir för afdelningschefen allt mera och mera omöjligt att icke i tämligen vidsträckt omfattning

lita på just landskanslistor och landskontorister i fråga om uppsättning af skrivelser, diarieföring, kollationering och annat. Men härför behöfver man folk, som har erfarenhet och rutin, personer, som man vet äro fullkomligt inkörda i göromålen. Då är det af yttersta vikt att ställa så för dem, att de verkligen icke finna med sin fördel förenligt att gå bort.

Nu åberopa reservanterna, att det här är fråga om öfvergångsplatser. Ja, är det så, bli kostnaderna för statsverket icke stora. Då kommer ju detta tredje ålderstillägg aldrig i fråga. Men jag tror, som sagdt, att det är mycket viktigt och nyttigt för Konungens befallningshafvande, om man tack vare detta ålderstillägg kunde få de tjänstemän, som äro rutinerade och äro gamla i gården, att sitta kvar. Och då det här gäller endast en liten kostnad för statsverket och i synnerhet då saken varit mycket debatterad inom utskottet och majoriteten med två undantag verkligen biträdt Kungl. Maj:ts förslag, så hoppas jag, att äfven kammaren gör det.

Hvad beträffar det andra yrkandet, som herr Carl Persson i Stallerhult framställt, nämligen att tjänstgöringspenningarna skulle sänkas för länsnotarier och länsbokhållare i Göteborgs och Bohus län samt Malmöhus län, har jag härom icke annat att säga än hvad jag anført i propositionen. Och äfven om man sätter upp den principen, att, i mån som det blir flera göromål, man bör tillsätta flera länsnotarier och länsbokhållare, tror jag dock, att i dessa län ha de betydligt mera att göra, så att detta kan motivera ett större belopp i tjänstgöringspenningar. Och det är ett faktum, mina herrar, att just dessa städer, Göteborg och Malmö, där det finnes så ofantligt många tillfällen för unga jurister att få anställning i den privata verksamheten, det är ytterligt svårt att förmå dem att komma till länsstyrelserna och stanna kvar där, hvadan det behöfves litet större lockelse. Det har varit skälet för Kungl. Maj:t att framställa detta förslag, hvilket enstämmigt godkänts af statsutskottet, fastän herr Carl Persson där varit af en skiljaktig mening.

Herr Larsson i Lund: Herr talman! Då jag deltagit i herr Hammarlunds reservation, anser jag mig nödsakad att tillkännage, att jag icke i alla hänseenden kan dela den uppfattning, som kommit till synes i herr Hammarlunds anförande till försvär för denna reservation. Hvad särskildt angår den enda verkliga reform, som Kungl. Maj:t i denna proposition föreslagit, eller indragning af landtränmästaresysslor, måste jag bestämdt taga afstånd från herr Hammarlunds uppfattning. Men hvarför jag anslutit mig till denna reservation, som går ut på ett generellt afslag på Kungl. Maj:ts proposition, är, att jag anser denna proposition vara icke två eller tre eller fyra olika fristående delar, utan att det är ett sammanhängande helt och att sålunda ett antagande af en del bör sammanhänga med antagandet af en annan, och om-

Ang. lönereglering för landsstaterna i länen m. m.
(Forts.)

Ang. lönereglering för landsstaterna i länen m. m.
(Forts.)

vändt, att ett förkastande af en viktig del af förslaget bör medföra ett förkastande af förslaget i dess helhet.

Då herr statsrådet och chefen för civildepartementet något tidigare här i kammaren uttalade sin förvåning öfver att man här vill kullkasta detta förslag och yttrade, att herr statsrådet under sin långa riksdagsmannatid väl varit med om att Riksdagen förkastat propositioner och löneregleringar, när det gällt att framtinga något Riksdagens önskemål, men att så här icke var förhållandet, så ber jag få framhålla som min uppfattning att just detta här är förhållandet. Efter min uppfattning är förhållandet just det, att det är ett gammalt andrakammarönskemål att få kronofogdetjänsterna indragna och fögderiförvaltningen fullständigt omreglerad. Detta är ett mycket gammalt önskemål, och det har upprepade gånger kommit fram i Riksdagen, men det har ännu aldrig lyckats att komma längre. Min öfvertygelse är, att, om Kungl. Maj:ts nu föreliggande proposition antages, får Riksdagens Andra Kammare vara beredd på att för en ofantligt lång tid framåt, om icke för all framtid, skrinlägga detta gamla andrakammarönskemål.

Nu ha visserligen några andra reserver, med herr Daniel Persson i Tällberg i spetsen, velat hålla denna fråga öppen och i skrifvelse till Kungl. Maj:t göra framställning om indragning af kronofogdesysslorna, men dessa reserver ha därvid förbisett den synpunkt, hvarmed jag här började, nämligen att förslaget bildar ett helt och också bör såsom ett sammanhängande helt behandlas.

Jag kan vidare icke dela de andra reservanternas uppfattning, att man för att hålla kronofogdefrågan öppen skulle på extra stat anvisa ett belopp motsvarande skillnaden mellan de nu utgående lönerna och de lönebelopp, som äro af Kungl. Maj:t föreslagna och sedan af utskottet tillstyrkts. Då kommer man in på en mycket farlig väg, som kan vara betänklig nog just med hänsyn därtill, att det vid andra tillfällen kan krävas, att Riksdagen skall taga konsekvenserna af en sådan åtgärd. Den frågan föreligger ju emellertid icke nu vid denna punkt.

Hvarför jag begärt ordet är för att tillkännagifva, att hufvudskälet, hvarför jag hemställer om afslag å utskottets förslag i denna punkt, är det, att jag anser, att en lönereglering för länsstyrelserna icke bör ske annat än i sammanhang med den viktiga frågan om en omreglering af fögderiförvaltningen. Då jag icke kan godkänna Kungl. Maj:ts förslag beträffande just fögderiförvaltningen, anser jag, att frågan i dess helhet bör förklaras hvilande, till dess att det andrakammarönskemål, som i detta afseende förefinnes, kommer att i någon mån vinna tillmötesgående.

I detta sammanhang skall jag likväl tillåta mig att något vidröra äfven en annan sak, som herr statsrådet tycktes väl mycket bagatellisera, nämligen frågan om sportlerna. Den frågan är

icke oviktig. Jag vill fästa herrarnes uppmärksamhet på att den närmaste framtiden kommer att medföra lönereglingsförslag, där sportel frågan i än högre grad kommer att taga Riksdagens uppmärksamhet i anspråk, än hvad fallet är beträffande länsstyrelserna. Det skall väl icke dröja så synnerligen länge, innan Riksdagen får till behandling frågan om en reglering af härads höfdingarnes löner och jag undrar, om det icke särskildt med afseende å denna lönereglering kan vara af en viss vikt, att Riksdagen redan nu, när det gäller sportler, som i viss mån åtminstone äro likartade med dem, som utgå till härads höfdingarne, noga öfverväger denna fråga och redan nu fastslår den principen, att sportler äro en aflöningsform, som dels är så ojämnt fallande, dels så oriktig, att den bör om möjligt alldeles upphöra att användas. Där afgifter från allmänheten i alla fall anses böra bibehållas, kunna ju dessa afgifter ingå till statsverket och icke till vederbörande tjänstemän.

Ang. lönereglering för landsstaterna i länen m. m.
(Forts.)

Herr statsrådet fäste uppmärksamheten på att man velat likställa landssekreterare och landskamrerare med tredje gradens tjänstemän och att man därvid alldeles icke förbiset sportel frågan. Landssekreterarne och landskamrerarne vore redan nu i hufvudsak likställda med nyssnämnda tjänstemän, men hade dessutom sportler. Det gällde därför i hufvudsak att söka behålla status quo. Ja, det är alldeles riktigt, men det är just mot detta status quo, som jag anser, att åtminstone Riksdagens Andra Kammare borde reagera, ty detta status quo är väl af den art, att det icke längre bör bibehållas, utan så fort som möjligt försvinna. Följden af detta status quo är och blir i alla fall — det tror jag icke kan förnekas — att en del af dessa landsstatstjänstemän komma att sitta med löneförmåner, hvilka tillika med sportelinkomsterna närma sig och i vissa fall nästan fullt uppgå till de löner, som enligt senast fastställda löneregleringar anvisats, icke åt tredje gradens tjänstemän, utan åt generaldirektörsgraden, och det anser jag verkligen icke vara riktigt.

Då herr statsrådet berörde åtskilliga grupper af sportler, förbisåg herr statsrådet en grupp, som spelar en ganska väsentlig roll för landssekreterarne och äfven för kronofogdarne, nämligen provisionen för exekutivt försälda fastigheter. Det kan väl med skäl ifrågasättas, om det finnes någon rimlig orsak, hvarför dessa tjänstemän, som här ha att utföra en ren ämbetsgärning, skola för densamma uppbära särskild provision. Det är visserligen en auktion, men i motsats till hvad som äger rum i fråga om de flesta andra auktioner, står auktionsförrättaren i detta fall icke på något sätt *del credere* för auktionssumman. Han har således icke att uppbära denna provision för någon särskild risk, utan för en ren ämbetsgärning. Då så är, vore det nog riktigtast, att denna sportel toges bort. Därtill kommer, att den särskildt är af beskaffenhet att på högst orättfärdigt sätt drabba dem, som kanske minst äro i till-

Ang. lönereglering för landsstaterna i länen m. m.
(Forts.)

fälle att bära densamma. Ty hvem är det väl, som i regel får bära provisionen vid exekutiv auktion af fastigheter? Jo, det är en inteckningsinnehafvare, hvars inteckning icke blir fullt betäckt af köpeskillingen. Faktiskt sedt är det denne och ingen annan, som bär provisionen.

Det skulle finnas mycket mera att säga om denna provisionsfråga, men jag vill icke upptaga kammarens tid med att ytterligare debattera densamma. Korteligen sagdt anser jag denna fråga vara af den vikt, att den bör med det snaraste upptagas och bringas till en lycklig lösning. Men, invänder man, utskottet har ju här i motiveringen — icke i klämman, utan endast i motiveringen — uttalat en önskan i den riktningen. Ja, jag tror visserligen, att Kungl. Maj:t skall fästa det afseende vid en sådan önskan, att Kungl. Maj:t tager under förnyadt öfvervägande frågan om indragning af sportlerna. Men jag kan i alla fall icke värja mig för den uppfattningen, att har Riksdagen nu med bibehållande af tjänstemännens sportelinkomster reglerat lönerna för dessa till ett visst bestämdt belopp, kommer otvifvelaktigt ett försök att indraga sportlerna att från tjänstemännens sida mötas med ett anspråk på att åt dem borde i en eller annan form beredas vederlag för dessa borttagna sportler. Den tanken ligger icke så långt borta, som man skulle kunna tro, ty den antyddes redan inom Riksdagens statsutskott vid behandlingen af detta ärende. Jag tror därför att det vore ganska försiktigt att säga, att, då det nu gäller en lönereglering och en organisation, man äfven bör taga upp den frågan.

Det finnes också ett annat skäl, hvarför regleringen af länsstyrelsernas löneförhållanden saklöst borde kunna anstå och verkställas i sammanhang med löneregleringen och omorganisationen af fögderiförvaltningen. En föregående talare på ystadsbänken har pekat på detta skäl. Om herrarne uppmärksamt läst utredningen till den kungl. propositionen, ha herrarne funnit, att där förekomma många saker, som röra anordnandet af länsstyrelsernas arbete, frågor af rent organisatorisk art och som erkännas vara af stor vikt, men som alla skjutits undan. Departementschefen har förklarat, att de böra tagas under ompröfning vid uppgörande af ny instruktion för tjänstemännen i fråga. Jag vill i alla stycken avsluta mig till talaren på ystadsbänken. Det skulle vara synnerligen lyckligt, om i detta fall, såsom skett förut, då frågor af liknande art förelagts Riksdagen, åtminstone konturerna af denna instruktion här kommit till synes, så att Riksdagen, då den fastställde löneregleringen äfven kunde bilda sig något fast omdöme om de former, i hvilka länsstyrelsernas och fögderiförvaltningens arbeten i framtiden skola läggas.

Såsom jag nämnde, är hufvudskälet för mig att yrka afslag på denna punkt det, att jag anser förslaget vara ett sammanhängande helt, och då jag är fullt öfvertygad om, att förslaget i hvad

det afser fögderiförvaltningen bör afslås, skall jag, herr talman, tillåta mig att äfven beträffande de nu föredragna punkterna yrka bifall till den af herr Hammarlund och mig afgifna reservationen.

Ang. lönereglering för landsstaterna i länen m. m.
(Forts.)

Med herr Larsson i Lund förenade sig herrar *Hammarström, Anderson* i Baggböle, *Berglund, Branting, Rydén* och *Lundgren*.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet grefve Hamilton: Emot hvad den siste talaren yttrade, att han för sin del ansåge, att alla de frågor, som innefattas i denna proposition, bilda ett sammanhängande helt och att han därför såge sig nödsakad att yrka afslag å alltsammans därför att han ogillade en detalj, har jag naturligtvis ingenting att invända. Det är ju klart, att om en människa vill säga, att det och det höra ovillkorligen tillsammans och att det finnes visserligen intet skäl att afslå detta, men det är något annat som jag vill, och det är för att pressa regeringen som jag yrkar afslag å alltsammans, kan jag å min sida icke ha någonting att invända däremot. Det är ett sätt, som kanske med fördel kan användas. Men annars torde det väl vara brukligt, att man låter det logiska sammanhanget tala. Hvad sammanhang frågan om lönerna för länsstyrelsernas tjänstemän och frågan om kronofogdebefattningarnas indragning ha med hvarandra kan åtminstone icke jag utfundera.

Den ärade talaren sade vidare med anledning af det uttryck, som förekommer i statsutskottets utlåtande, att det är önskligt, att frågan om sportlerna underkastas en revision, att han vore fullkomligt på det klara med, att detta uttalande vore alldeles tillräckligt, för att Kungl. Maj:t skulle företaga en dylik revision. Men — sade han — icke desto mindre bör denna Kungl. Maj:ts framställning afslås, ty visserligen kommer en pröfning i förevarande afseende att ske, men sedermera, när man reglerar lönerna, kommer man, därest sportlernas borttagande påyrkas, att fordra en motsvarande förhöjning af lönerna. Det är väl icke möjligt, att den ärade talaren förbisett den af mig redan förut åberopade, af Kungl. Maj:t föreslagna bestämmelsen i de allmänna villkoren, att den, som tillträder den nya aflöningsstaten, skall vara skyldig underkasta sig, efter Kungl. Maj:ts bestämmande, upphörande af eller minskning i extra inkomster, som kunna åtfölja tjänstebefattning eller utgå för bestyr i sammanhang därmed. Härmed har jag visst icke sagt, att i händelse af upphörande af eller minskning i sportlerna icke möjligtvis kommer att från tjänstemännens sida framställas yrkande om ersättning för den minskning i inkomster, som de därigenom lida, men Kungl. Maj:t kan då åtminstone hänvisa till nyss anförda bestämmelser och säga, att någon dylik rätt ha icke tjänstemännen i fråga. Om de ändå tillerkännas en viss förhöjning i lönen, beror det sannerligen icke på Kungl. Maj:t, utan på Sveriges Riksdag.

Ang. lönereglering för landsstaterna i länen m. m.
(Forts.)

Herr Zetterstrand: Herr talman, mina herrar! I den motion, som jag med anledning af Kungl. Maj:ts förevarande proposition tillåtit mig afgifva, har jag framhållit, att det gifvetvis endast vore en tidsfråga, när Stockholms omgifningar skulle läggas till Stockholms stad, och att det sedan blefve alldeles oegentligt att bibehålla Stockholms län, utan att en del af detsamma borde läggas till Uppsala län och en del till Södermanlands län. Jag har ansett, att denna fråga vore af den beskaffenhet, att den borde påpekas i sammanhang med den lönereglering, som vi här behandla, på det att man icke måtte nu fastslå en stat för Stockholms länsstyrelse att gälla för framtiden och därmed omöjliggöra en länsdelning. Nu har äfven utskottet ansett, att talande skäl förefinnas för att frågan om Stockholms läns indragning ånyo upptages till pröfning, och utskottet har uttalat sin förväntan, att denna fråga måtte blifva föremål för en Kungl. Maj:ts utredning. I olikhet med herr Carl Persson i Stallerhult finner jag, att synnerligen talande skäl kunna därför åberopas. Det nya Uppsala län, som man då finge, skulle blifva det nionde i ordningen, och det nya Södermanlands län det trettonde eller fjortonde med afseende å folkmängden. Jag vill emellertid icke vidare orda om den saken, och det var icke heller därför jag begärde ordet, utan med anledning däraf, att utskottet verkligen har, kan jag säga, tagit mig något mera på orden, än hvad jag själf önskat. Resultatet af utskottets förslag i denna del har blifvit det, att de nuvarande landsstatstjänstemännen inom Stockholms län kommit i en sämre ställning än sina kamrater i öfriga län. Jag behöfver väl icke här säga, att jag med min motion naturligtvis icke åsyftat något sådant. Jag önskar tvärtom, att de tjänstemän, som nu äro anställda hos länsstyrelsen i Stockholms län, måtte erhålla samma förmåner som sina kamrater och icke på något sätt blifva lidande, därför att de händelsevis råkat vara tjänstgörande inom Stockholms län.

Under sådana förhållanden vill jag gärna förena mig i det yrkande, som beträffande denna punkt blifvit antaget i Första Kamraren, nämligen att frågan i denna del återremitteras, hvilket yrkande här nyss framställdes af herr Carl Persson i Stallerhult.

Hvad själfva hufvudfrågan beträffar, vill jag säga, att jag i allt hufvudsakligt instämmer med herr Daniel Persson och alltså i enlighet med hans yrkande vill hemställa om bifall i öfrigt till utskottets förslag i den nu föredragna afdelningen.

Herr Lindblad i Närlunda: Herr talman! Här ha af två talare framförts skäl för och yrkande om att denna fråga i sin helhet måtte uppskjutas. Jag kan för min del icke se saken på det sätt, som dessa talare velat göra, utan jag tror, att det finnes möjligheter att på annan väg än genom uppskofsyrkande uppnå samma resultat. Om man i alla fall vill råda bot på de missförhållanden, som i nu ifrågavarande afseende förefinnas, och vidtaga

de mest behöfliga löneförhöjningarna, skulle man ju kunna i hufvudsak instämma i det anförande, som här hölls af herr Carl Persson i Stallerhult. Då han emellertid motiverade särskildt frågan om Stockholms läns införlifvande med två andra län på ett mindre förhoppningsfullt sätt, än jag för min del ser den frågan, kan jag icke i den delen instämma i hvad han här yttrade. Jag tror, liksom herr Zetterstrand nyss sade, att om man blott har något så när god vilja härvidlag, bör ett dylikt införlifvande lätt kunna ske. Mängden af de göromål, som åligga Stockholms länsstyrelse och hvilka för närvarande utgöra ett mycket stort antal, torde väsentligen nedgå, när den stora sammanslagningen mellan Stockholms stad och angränsande områden hunnit utföras.

Jag vill taga fasta på det förslag, som framfördes af herr Carl Persson beträffande frågan om landskanslisternas och landskontoristernas aflöning. Hellre än att dessa skola riskera ytterligare ett eller flera års uppskof med sin lönefrågas reglering, hvilket blefve följden, om vi sloge in på den af herrar Hammarlund och Larsson i Lund angifna vägen, tror jag, att man bör acceptera en gammal god regel: »Bättre en fågel i handen än tio i skogen», och alltså gå den af herr Carl Persson anvisade vägen.

Hvarför skulle man kunna tilltro sig att icke nu bevilja ett tredje ålderstillägg åt ifrågavarande tjänstemän? Jo, därtill har man ett mycket godt stöd i vederbörande myndigheters förslag. Om man ser på den tablå, som finnes å sid. 136 i utskottets betänkande och hvari lämnas en öfversikt öfver statskontorets förslag 1902, kommitténs förslag år 1906 samt ämbetsverkens förslag år 1907, skall man finna att det förslag, som upptager de högsta beloppen, eller ämbetsverkens förslag för nu ifrågavarande tjänstemän, stannar vid en slutaflöning för Stockholms län af 2,600 kronor, under det att för andra län, exempelvis Uppsala, Södermanlands, Östergötlands län m. fl., denna slutaflöning är satt till endast 2,300 kronor. Kungl. Maj:t har för sin del föreslagit, att landskanslisterna och landskontoristerna skulle i Stockholms län komma upp till en slutaflöning af 3,100 kronor och i öfriga län 2,900 kronor. Då synes mig, som om fullkomligt talande skäl föreläge, att då Kungl. Maj:ts förslag är vida högre än ämbetsverkens eget förslag såväl i fråga om begynnelse som slutaflöning, högre än hvad både statskontoret år 1902 och kommittén 1906 föreslagit, man kunde dröja med det 3:dje ålderstillägget. Man måste gifva fullt erkännande åt de af herr Carl Persson framförda synpunkterna, att det icke skulle gå för sig att inom själfva länsstyrelsen kvarhålla duktiga krafter, som kanske behöfdes på landsbygden. Äfven där är man i behof af dugligt folk, och man bör därför icke ställa så till, att de dugande krafterna icke komma dit, hvarest just kansen den praktiska dugligheten är mest nödvändig.

Jag vill icke heller ha sagt, att man icke möjligen en gång sedermera kan komma därhän, att man går med på det tredje ål-

*Ang. löne-regle-
ring för lands-
staterna i lä-
nen m. m.
(Forts.)*

Ang. lönereglering för landsstaterna i länen m. m.
(Forts.)

derstillägget. I utskottets motivering har ju framhållits önskvärdheten af att frågan om sportelväsendet blefve reglerad, och äfven här uttalas nu många protester mot denna form af inkomster. En talare, herr Daniel Persson, ville att Riksdagen skulle särskildt skrifva till Kungl. Maj:t om denna sak, och han förklarade sig vilja framställa ett yrkande i sådan riktning i en senare punkt, då han ju icke nu kunde göra det. Skulle det blifva något däraf och om ett reglerande af sportelväsendet kunde äga rum, utan att Riksdagen sedermera blir nödsakad att gifva ersättning för mistade sportelinkomster, vore ju detta en god sak. Men för den skull bör man redan nu angifva sin mening, att en dylik reglering skall ske, utan att den nu genomförda lönestaten för landssekreterare och landskamrerare bör undergå någon förändring, och detta bör tydligt uttalas. Därför vill jag säga, att Riksdagen synes böra säga ifrån, att man vid denna en gång skeende indragning af sportlerna bör af därigenom tillgängliga medel gifva de lägre aflönade tjänstemännen, landskanslister och landskontorister, det tredje ålderstillägg, som Riksdagen nu icke velat vara med om. Så ser jag saken. Man måste erkänna, att om man ser på de senaste årens löneregleringar, för statskontoret och domänstyrelsen, — och vi stå ju i begrepp att i fortsättningen med löneregleringarna tillmäta åt byråchefer och tredje gradens tjänstemän i allmänhet samma löner, som nu föreslås åt landssekreterare och landskamrerare utan några som helst sportler — är det icke som sig bör, att dessa senare tjänstemän skola åtnjuta samma sportler, som kunde försvaras, under det aflöningarna voro 1,700 kronor lägre. Dessa tjänstemän äro dock förlagda i landsortsstäderna, under det att de andra bo här i Stockholm. och vi få väl medgifva, att hyror och ett som annat äro väsentligen högre här än i residensstäderna i öfrigt. Med ledning af de uppgifter, som förekomma i en tabell, som medföljer löneregleringskommitténs betänkande, har jag beräknat, att till landssekreterare och landskamrerare uppgingo för det år, som uppgifterna i fråga afse, sportlerna till sammanlagdt 72,000 kronor. Fördelar man detta på 24 länsstyrelser, blir det omkring 1,500 kronor för hvardera af ifrågavarande tjänstemän. Om man nu skulle vilja indraga hufvudparten af dessa sportlafgifter till statsverket, så vore väl detta icke så alldeles omöjligt, när man nu går att höja aflöningarna med hela 1,700 kronor, såsom ökningen i allmänhet synes vara.

Ur alla dessa synpunkter vill jag således för min del gå med på det yrkande, som framfördes af herr Carl Persson i Stallerhult.

Herr Widén: Herr talman, mina herrar! Jag skall till en början anhålla att få yttra mig om ett par detaljpunkter i den nu föredragna delen af föreliggande betänkande.

Såsom kammarens ledamöter veta, har jag väckt en motion gående ut därpå, att klassindelningen för länsstyrelserna skulle tagas

bort eller också att åtminstone Jämtlands län skulle i detta hänseende flyttas upp i klass 2. Denna min framställning har af utskottet bifallits allenast så till vida, att utskottet föreslagit borttagandet af klassindelningen för länsnotariernas och länsbokhållarnes vidkommande, ehuru icke fullständigt, i det att klassindelningen äfven med afseende å dem skulle kvarstå beträffande Göteborgs och Bohus län samt Malmöhus län. Hvad åter landssekreterarne och landskamrerarne angår, har min motion om klassindelningens upphäfvande blifvit af utskottet afstyrkt.

För att ingen må tro, att jag böjer mig för utskottets motivering i denna del, ber jag att här få betona, att för Jämtlands län innebär denna klassindelning en *ren orättvisa*. Det är — och det har jag äfven sökt påvisa — inom Jämtlands län ett mycket ansträngande arbete som hvilar på särskildt landssekreteraren. Arbetsbördan är inom detta län för honom mycket större än i flertalet öfriga län; åtminstone kan någon jämförelse icke komma i fråga mellan Jämtlands län och mellersta Sverges län i detta afseende, äfven om dessa senare till folkmängden äro större än Jämtlands län. Det är dessutom äfven ett annat skäl, hvarför man borde ha minst lika höga aflöningar däruppe i Jämtlands län som på andra håll, och det är, att det i allmänhet är svårt att kunna få krafter upp till Norrland eller åtminstone att, sedan de väl kommit dit, få dem att stanna kvar. Det är sålunda så långt ifrån, att den principen att uteslutande lägga folkmängden till grund vid bestämmande af aflöningarna åt landsstatens tjänstemän är riktig, att den leder till ganska stor orättvisa. Nu har jag själf medgifvit, att hvad Göteborgs och Bohus län samt Malmöhus län angår landssekreterarne och landskamrerarne kunna ha ofantligt mycket att göra, delvis beroende på dessa läns stora folkmängd, men också på deras stora utveckling i industriellt och andra hänseenden. För nämnda län har jag därför ansett, att undantag bör göras. Men när det gäller öfriga län, synes mig skäl förefinnas att borttaga klassindelningen och framför allt — och den meningen kommer jag aldrig att öfvergifva — bör man icke ställa Jämtlands län sämre än öfriga län, och det därför att arbetet däruppe är så ofantligt betydande. Jan har själf varit landssekreterare i Södermanlands län, och jag vågar påstå, att arbetet för landssekreteraren i Jämtlands län är dubbelt så tungt som arbetet för landssekreteraren i Nyköping, och ändå skall den senare sitta med högre aflöning än den förre. Det finnes icke någon rättvisa i detta!

Då här emellertid icke är någon utsikt att kunna få igenom något yrkande i nu antydd riktning, skall jag icke heller framställa något sådant; jag har på detta sätt endast velat reservera mig för framtiden.

Hvad åter *länsnotarier* och *länsbokhållare* beträffar, så har utskottet till en del gått min önskan till mötes, ehuru icke på

Ang. löne-
regle-
ring för lands-
staterna i lä-
nen m. m.
Forts.

Ang. lönereg-
ling för lands-
staterna i lä-
nen m. m.
Forts

det sätt jag tänkt mig. Jag har visserligen föreslagit, att lönerna skulle bli lika öfver hela linjen, men jag hade därvid tänkt, att det skulle bli de tjänstgöringspenningar, som voro föreslagna för den mellersta klassen, nämligen 1,500 kronor; det vill säga 100 kronor mera för den lägsta klassen och 100 kronor mindre för den högsta. I stället har statsutskottet gått den vägen, att det sänkt alla lönerna, utom för Göteborgs och Bohus län samt Malmöhus län, så att tjänstgöringspenningarne skulle blifva 1,400 kronor. Äfven med afseende å nyssberörda belopp lärer jag nog icke kunna få fram något yrkande om förhöjning, utan får väl finna mig i hvad utskottet sålunda föreslagit. Jag kan dock icke neka till att jag emellertid så till vida har samma åsikt som herr Carl Persson i Stallerhult, att jag anser, att det inte finnes något skäl att i det hänseendet sätta Göteborgs och Bohus län och Malmöhus län ofvanför de andra; ty om där är mera arbete, så är där också flera tjänstemän. I den delen har jag alltså icke något emot det af honom framställda yrkandet.

Sedan är det en annan detaljfråga, nämligen om lönerna till *landskanslistor* och *landskontorister*. I det hänseendet får jag erkänna, att jag intager en annan ståndpunkt än den nyss nämnde talaren, herr Carl Persson. Dessa tjänstemän äro de lägst aflönade inom landsstaten och det synes mig vara ganska olämpligt att just kasta sig öfver dem och sätta ned lönerna för dem. Och jag anser verkligen att med afseende å de bland dessa, som råkat stanna kvar i länsstyrelserna — det händer ju med några stycken — och som kanske fått familj, så är det orätt att taga bort det tredje ålderstillägget. För min del anser jag detta vara ett ganska ömmande fall, och jag vill därför lifligt lägga kammaren på hjärtat att i den delen bifalla utskottets förslag.

Nu skall jag be att få öfvergå till själfva hufvudfrågan: *om vi skola antaga löneregleringen eller uppskjuta den*. Det är nu fråga om länsstyrelserna, ej fögderiförvaltningen. Här har anförts såsom hufvudskäl för att uppskjuta frågan, att de sportler, som utgå till en del af länsstyrelsernas tjänstemän, fortfarande skulle komma att utgå. Hvad nu beträffar dessa *sportler*, så har det redan varit mycket tal om dem. Då jag för min del har suttit i löneregleringskommittén, och herrarna kunna förstå, att den frågan varit föremål för noggrant öfvervägande inom kommittén, skall jag dock be att få säga ytterligare något om dem. Sportlerna äro af olika slag. En mycket afsevärd sportel på en del håll är *expeditionslösen*. Hvad detta slag af sportler beträffar, så blef frågan härom vid de stora regleringarne på 1870-talet reglerad för de flesta grupper af tjänstemän. Det är sålunda samma bestämmelser, som i detta afseende råda icke allenast för länsstyrelserna utan tillika för de centrala ämbetsverken, i den mån sportler där utgå, och för Kungl. Maj:ts kansli, med den skillnad endast, att på senare stället lösen är något högre än hos länsstyrel-

serna; äfven inom en del andra ämbetsverk gälla samma bestämmelser med afseende å expeditionslösen, såsom t. ex. öfverståhållareämbetet, landtmätarne, domkapitlen, cheferna i väg- och vattenbyggnadsdistrikten; med ett ord en hel del. Skall man nu göra någon ändring i afseende på expeditionslösen, så bör det ske öfver hela linjen; man kan icke gärna taga ut Konungens befallningshafvande för sig. Men det hindrar icke, att ändring bör göras i mån det så kan ske.

En annan betydande sportel är *provision på stämpelförsäljning*. Den utgår icke på grund af någon författning, som har med landsstaten att göra, utan på grund af stämpelförordningen, som fastställts af Riksdagen och som gäller icke blott för landsstatstjänstemän utan för alla stämpelförsäljare, de må vara tjänstemän eller icke. Vill man sålunda ha bort stämpelprovisionen, så måste ändring ske öfver hela området.

En tredje betydande sportel är *arfvode för exekutiva auktioner*. Hvad detta beträffar har skälet till dess utgående angifvits vara, att man icke har velat göra de auktioner, som förrättas af offentlig myndighet, billigare än dem, som hållas af enskilde, för att icke dylika auktioner helt och hållet må kastas på länsstyrelserna eller kronofogdarna. Därför har en provision fastställts, hvilken dock i allmänhet är vida mindre än hvad en enskild auktionsförrättare tar. Och jag har ej försport, att det i allmänhet, såsom någon talare sade, är regel, att enskilde auktionsförrättare, när det gäller fastighetsauktioner, stå del credere, så att de därför böra ha större arfvode. Emellertid har man af anförda skäl ansett, att det icke går för sig att borttaga denna afgift, utan man har i stället föreslagit dess utbytande mot en stämpelafgift, som skulle ingå till kronan. Ja, detta är något, som behöfver utredas oberoende af länsstyrelsernas reglering och hvars rätta lösning äfven sammanhänger med hur de ha det på andra håll. Så utgår enahanda slags provision, fastän till högre belopp, hos öfverståhållarämbetet och hos magistraterna.

Sedan är det den *provision*, som utgår för visst slag af *uppbörd*; den beror på författningar, som delvis godkänts af Riksdagen; och det är ju intet hinder för att taga bort den, men detta kan ske oberoende af löneregleringen. Sedan ha vi öfverskottet å medlen för *tryckning af länskungörelserna*. I detta hänseende har, som bekant, lönereglerningskommittén föreslagit, att den sporteln skulle i sammanhang med löneregleringen tagas bort, såsom berörande endast och allenast länsstyrelsens tjänstemän. Detta har Kungl. Maj:t icke föreslagit, men Kungl. Maj:t har sagt, att det skall ordnas på ett annat sätt, så att vederbörande tjänstemän icke få uppbära mera än hvad kungörelserna verkligen kosta.

Jag tror sålunda, att när man talar om detta sportelväsende, har man rätt så till vida, att detsamma bör komma bort. Jag är för min del af den meningen, att man öfver hufvud taget icke

Ang. löregering för landsstaterna i länen m. m.
(Forts).

Ang. lönereglering för landsstaterna i länen m. m.
(Forts.)

bör bibehålla sportler. Jag fäster mig därvid mindre vid själfva summorna; men jag anser det vara olämpligt med sådana afgifter, som i viss mån kunna bero af den uppbarande själf att göra större eller mindre. Därför anser äfven jag, att de böra tagas bort i den mån sådant kan ske; och det bör göras allmänt öfver hela linjen. Men jag anser det vara alldeles oriktigt att sammanoka den frågan med den större frågan om landsstaternas lönereglering; den förra berör nämligen ett område, som till en stor del icke har med den senare att göra. Jag anser det också *obehöfligt*, dels därför, att, såsom här är påvisadt, föreslås — det har för resten existerat förut — såsom lönevillkor, att tjänstemännen skola vara skyldiga att underkasta sig den minskning i sportler eller extra inkomster, som kan komma att föreskrifvas. Och det har också visat sig, att man icke dragit sig för att göra bruk af en dylik föreskrift utan att det ifrågasatts att höja aflöningen. 1890 nedsattes sålunda i mycket väsentlig grad auktionsprovisionen för landssekreterare och kronofogdar; deingo underkasta sig detta utan att få säga ett ord om den saken, oakadt detta gjort en minskning för åtskilliga af dem med flera tusen kronor för vissa år. Det är sålunda all anledning antaga, att Kungl. Maj:t i denna del skall, äfven om löneregleringen antages, göra hvad som behöfs; och detta med så mycket större skäl, om Riksdagen eller dess Andra Kammare gör ett sådant bestämdt uttalande därom, som af herr Daniel Persson blifvit föreslaget. Detta med afseende på sportlerna.

Jag vill icke vidare uppehålla mig vid det skäl för uppskof, som hämtats från förslaget att ändra själfva länsindelningen. Jag vill blott framhålla, att detta är en mycket svår sak, som skulle utställa löneregleringen på en lång framtid; och det är icke riktigt att ställa det löneregleringsförslag, som nu föreligger, i sammanhang med en dylik fråga.

Jag spørjer icke: är det verkligen lämpligt att uppskjuta löneregleringen? Jag vill påminna om att landsstaten är en bland de kårer, som väntat längst på en lönereglering. Arbetet därmed började ganska tidigt, men genom de ständiga remisserna till ämbetsverken har det gått långsamt, och man har, som sagdt, fått vänta. Jag tror, att det äfven börjar visa sig, att rekryteringen vid landsstaten blifvit svårare än hvad den hittills varit, uppenbarligen därför, att lönerna varit så dåliga i synnerhet på de mellersta och lägre posterna: länsnotarier och länsbokhållare, landskanslistor och landskontorister. Det vore nu orättvist, om man sköte upp hela löneregleringen därför, att vissa tjänstemän vid länsstyrelserna ha sportler, när det allra största antalet inga sportler har. Beträffande åter den af en talare uppställda satsen, att man borde uppskjuta länsstyrelsernas lönereglering därför, att man vill uppskjuta löneregleringen för fögderiförvaltningen — jag hör emellertid icke till dem, som vilja uppskjuta fögderiförvaltningens lönereglering — vill jag fästa uppmärksamheten därpå,

att dessa båda frågor icke hänga så nära samman, att man måste göra det ena med det andra; man kan verkligen mycket väl fastställa länsstyrelsernas löner utan att röra vid fögderiförvaltningen. Man har härför precedensfall från den förra löneregleringen på 1870- och 1880- talet, då löneregleringen för vissa af landsstatens tjänstemän utbröts från den allmänna regleringen och behandlades för sig. Då nu lönerna regleras för de centrala ämbetsverken, bör man reglera dem äfven för länsstyrelserna. Jag vill för resten fästa uppmärksamheten på att det inte är så, att landssekreterare och landskamrerare, såsom det blifvit sagdt, få *samma* löner som motsvarande tjänstemän i de centrala verken. Dessa sistnämndas löner gå upp till 8,700 kronor. För de allra flesta landssekreterare och landskamrerare stanna de vid 8,100; för en del vid 8,400 och för några redan vid 7,700 kronor. Jag tror mig kunna säga, att, hvad dessa tjänstemäns *arbete* beträffar, speciellt landssekreterarnes, det är bland det ihärdigaste och trägnaste, som några tjänstemän kunna ha. Jag har ju själf varit landssekreterare, fastän jag icke längre är det; och det kan jag säga, att, ehuru det län, hvori jag då tjänstgjorde, var jämförelsevis lättskött, arbetet dock var betydande. Det är därför verkligen af behovet påkalladt, att man får för dessa tjänstemannaposter en arbetet motsvarande aflöning. Hvad särskildt de båda största länen, isynnerhet Malmöhus län, beträffar, så tror jag, att man kan säga om landssekreteraren i sistnämnda län, att det knappast finnes någon tjänsteman i hela Sveriges land, som utför ett sådant arbete, som hvilat på honom.

Det är verkligen angeläget att det förslag till lönerglering, som föreligger, antages, och jag ber att få på det lifligaste yrka bifall till utskottets hemställan med den detaljförändring, som jag har förklaradt, att jag kan ansluta mig till.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, yttrade herr talmannen, att han med anledning af de yrkanden, som under öfverläggningen gjorts, komme att framställa särskilda propositioner angående hvart och ett af de nu föredragna momenten samt beträffande mom. b) propositioner först å yrkandet om återremiss af utskottets förslag, såvidt det rörde tjänstemän och betjante vid länsstyrelsen i Stockholms län, och därefter särskildt angående hvarje grupp af ifrågavarande tjänstemän och betjante.

I enlighet härmed framställde herr talmannen till en början propositioner å de yrkanden, som gjorts beträffande *mom. a)*; och biföll kammaren utskottets hemställan i detta moment.

Vidkommande *mom b)* gaf herr talmannen först proposition å yrkandet om återremiss af utskottets förslag, såvidt det rörde tjänstemän och betjante vid länsstyrelsen i Stockholms län. Kam-maren beslöt att visa utskottets berörda förslag åter till utskottet.

Herr talmannen framställde härefter i öfverensstämmelse med de yrkanden, som under öfverläggningen förekommit rörande af-

Ang. lönereglering för landsstaterna i länen m. m.
(Forts.)

löningsstat för landssekreterare och landskamrerare, utom såvidt Stockholms län anginge, propositioner först på bifall till utskottets förslag och vidare på afslag därå och bifall i stället till den af herrar Hammarlund och Larsson i Lund afgifna reservationen, såvidt den afsåge förevarande ämne; och förklarade herr talmannen sig anse förstnämnda proposition vara med öfvervägande ja besvarad. Emellertid begärdes votering; och blef i följd häraf nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets förslag till aflöningsstat för landssekreterare och landskamrerare, utom såvidt Stockholms län angår, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets berörda förslag bifallit den af herrar Hammarlund och Larsson i Lund afgifna reservationen, såvidt nu är i fråga.

Voteringen utvisade 134 ja och 67 nej, hvadan utskottets omförmälda förslag blifvit af kammaren bifallet.

Vidare gaf herr talmannen propositioner på de i fråga om aflöningsstat för länsnotarier och länsbokhållare framställda yrkandena, och biföll kammaren utskottets förslag med den af herr Persson i Stallerhult i detta afseende ifrågasatta förändringen.

I enlighet med de under öfverläggningen framkomna yrkandena vidkommande aflöningsstat för landskanslister och landskontorister framställde herr talmannen häruppå propositioner; och fann herr talmannen yrkandet å godkännande af utskottets förslag, utom såvidt Stockholms län anginge, med den ändring däri, som under öfverläggningen föreslagits af herr Persson i Stallerhult, hafva flertalets mening för sig. Votering begärdes likväl, i anledning häraf och sedan till kontraposition antagits yrkandet om godkännande af utskottets förslag oförändradt, nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren godkänner statsutskottets förslag till aflöningsstat för landskanslister och landskontorister, utom såvidt Stockholms län angår, med den ändring däri, som under öfverläggningen föreslagits af herr Persson i Stallerhult, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej:

Vinner Nej, har kammaren godkänt berörda förslag oförändradt.

Omröstningen utföll med 91 ja, men 97 nej; och hade kammaren alltså godkänt utskottets förslag oförändradt.

Slutligen biföll kammaren utskottets förslag till aflöningsstat för vaktmästare, utom hvad Stockholms län anginge.

Mom. c) och d).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Den vidare behandlingen af förevarande utlåtande uppskötts till kl. 7 e. m., då enligt utfärdadt anslag detta sammanträde komme att fortsättas.

§ 14.

Följande nya motioner afgåfvos, nämligen af:

herr *S. Nordström*, n:o 312, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående inköp för statens räkning af aktiebolaget Svappavaara malmfält tillhöriga grufvor m. m.;

herr *C. G. Sædén*:

n:o 313, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ecklesiastik boställsordning m. m.; och

n:o 314, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om reglering af prästerskapets aflöning m. m.;

herr *K. V. Rydén*, n:o 315, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående folkskoleväsendet i vissa städer m. m.; samt

herrar *P. Pehrsson* i Österby och *O. A. Berg* i Staby, n:o 316, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om reglering af prästerskapets aflöning m. m.

Samtliga dessa motioner blefvo på begäran genast hänvisade, n:o 312 till statsutskottet, n:is 313 och 314 till första särskilda

utskottet, n:o 315 till lagutskottet samt n:o 316 till första särskilda utskottet.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl 5,1 e. m.

In fidem

Herman Palmgren.
